

Nadžupnija Sv. Križa pri Rogaški Slatini

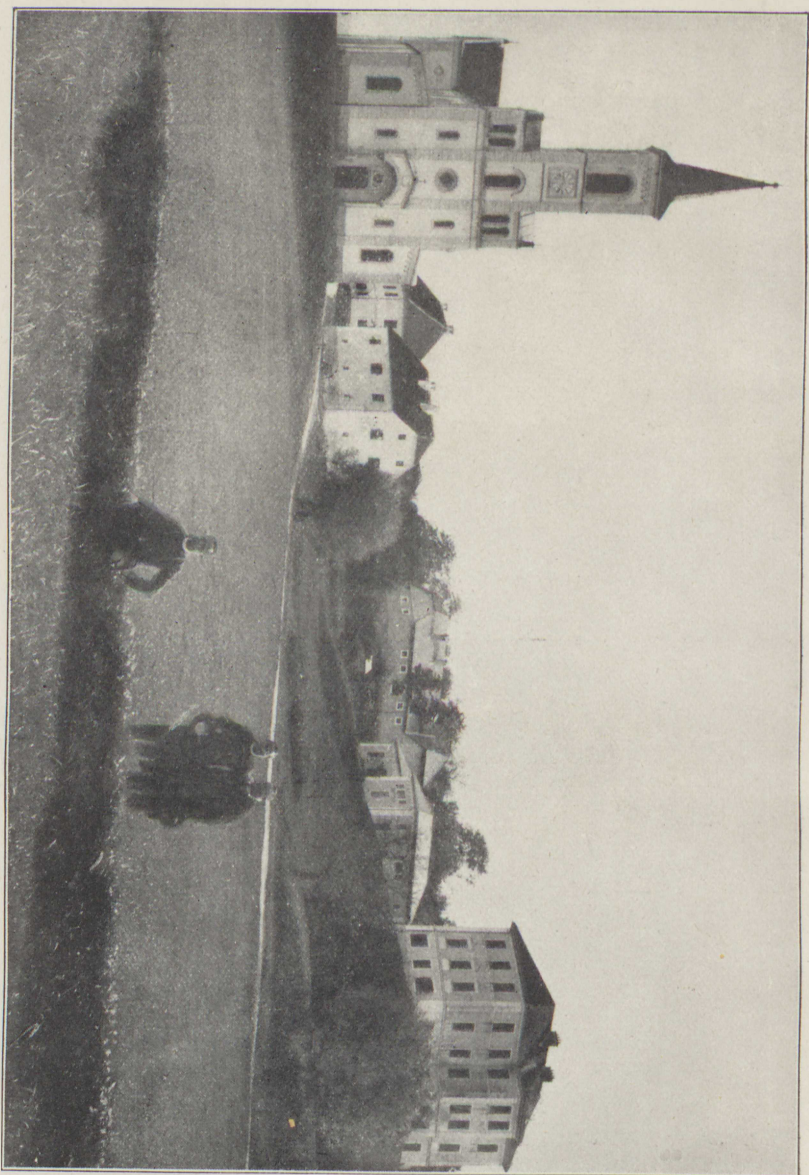
Zgodovinski
podatki

Spisal
prof. Fr. Kovačič

Izdalo „Zgodovinsko društvo“ v Mariboru
Založilo „Cerkveno društvo“ pri Sv. Križu

~~700~~

80-

Sv. Križ pri Rogški Slatini od severne strani.

Nº 3960

NADŽUPNIJA SV. KRIŽA

PRI ROGAŠKI SLATINI.

ooo

ZGODOVINSKI PODATKI.

ooo

SPISAL

Prof. FR. KOVAČIČ.

Sv. Križ leta 1834.

Svetoslav Premrov

LJUBLJANA, 1914.

IZDALO »ZGODOVINSKO DRUŠTVO« V MARIBORU.
ZALOŽILO »CERKVENO DRUŠTVO« PRI SV. KRIŽU.
TISKALA KATOLIŠKA TISKARNA.

17113

N 05 -11- 2007 / 687

Z dovoljenjem preč. knezoškofijskega ordinarijata v Ljubljani
z dne 12. oktobra 1914, št. 5074.

Leta 1913. je krščanski svet slavil 1600letnico, odkar je sveti križ Kristusov zmagal nad temo paganstva; ta znamenita obletnica se je posebno slovesno praznovala tam, kjer so cerkve posvečene sv. Križu. Leta 1914. je pa poteklo petdeset let, kar je knezoškof Jakob Maksimilijan posvetil novo cerkev sv. Križa pri Rogaški Slatini. Ti dogodki vzbujajo sami po sebi zgodovinske spomine davno minulih časov. Od sive davnine stoji tukaj svetišče sv. Križa do današnjih dni kot znamenje svetlobe, prostosti, omike, krščanskega upanja. Ko je še tema barbarstva pokrivala našo domovino, se je tukaj za širni okoliš postavilo kulturno ognjišče, odtod so se širili čez strme hribe in globoke doline žarki Kristusovega evangelija.

Hvalevredna je torej bila misel vlč. gospoda nadžupnika Franca Korošca, da se ob petdesetletnici posvetitve sedanje župne cerkve objavijo zgodovinski podatki svetokriške nadžupnije.

Domačinom te staroslavne župnije naj bodo te vrstice v vzpodbudo in ponos, mnogoterim odličnim slatinskim gostom pa v prijeten spomin na Rogaško Slatino, in naj se jim ob tej knjigi vzbuja prijetna zavest, da v Slatini hodijo po res zgodovinskih tleh. Poleg zunanjih ugodnosti, ki jih nudi lepo slatinsko kopališče, bo tudi njih domišljija s krajevno zgodovino imela prijetno zabavo.

* * *

Tistim, ki bodo s kritičnim očesom prereševali knjigo, bodi omenjeno, da je to delce namenjeno širnim slojem, vsled tega je pisatelj opustil mnogotere citate pod vrsto. Ker je bil obseg knjigi bolj ozko načrtan, se je pisatelj omejil le na zgodovino in opustil zemljepisni in narodopisni del.

Poleg tiskanih virov sloni delo tudi na arhivalnih študijah, zlasti je povzeto gradivo iz naslednjih arhivov: c. kr. namestnijski in deželni arhiv v Gradcu, nadškofijski (nekdaj patrijarhalni) arhiv v Vidmu na Laškem, nadškofijski arhiv v Gorici, kn. šk. arhiv v Mariboru. Predstojništvom vseh teh arhivov bodi tu

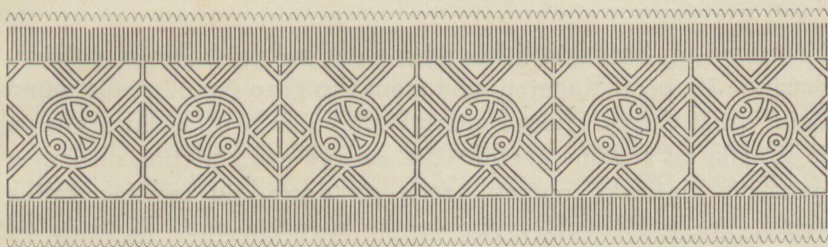
izrečena iskrena zahvala za prijaznost in postrežljivost, ki so jo pisatelju naklonili. Razen arhivov se je seveda porabila tudi rokopisna župnijska in šolska kronika.

Sv. Križ pri Rogaški Slatini, na praznik povišanja svetega Križa, dne 14. septembra 1914.

Prof. Fr. Kovačič.

Porabljeni tiskani viri.

- Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen.
Degani Ernesto, Le decime nell'antico principato della chiesa d'Aquileia. S. Vito, 1888.
Ferk, Vorläufige Mitteilungen über das römische Straßenwesen. Graz, 1893.
Gruden Jos. dr., Zgodovina slovenskega naroda, I.—IV.
Heer Jos. Mich., Ein karolingischer Missions-Katechismus. Freiburg i. Br. 1911.
Jahrbuch für Altertumskunde, Bd. I., III.
Kos Fr. dr., Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. Landes-Kuranstalt Rohitsch Sauerbrunn in Südsteiermark.
Marcuzzi Giac., Sinodi Aquileiesi. Udine 1910.
Mell-Pirchegger, Steirische Gerichtsbeschreibungen. Graz 1914.
Monumenta Germaniae, Tom. IX.
Mitteilungen des Historischen Vereines für Steiermark.
Muchar Alb., Geschichte des Herzogtums Steiermark.
Orožen, Das Bisthum und die Diöcese Lavant, VII. Das Dechanat Rohitsch.
Steiermärkische Landes-Kuranstalt Rohitsch Sauerbrunn. Graz 1911.
Renaldis, Memorie storiche dei tre ultimi secoli del Patriarcato d'Aquileia. Udine 1888.
Zahn Jos., Ortsnamenbuch.
Zahn Jos., Urkundenbuch, I.—III. — Nekateri viri so navedeni pod črto.

I. Rimska doba.

Okoli leta 15. pred Kristusovim rojstvom so si Rimljani podvrgli naše kraje, najprej do Drave, potem do Donave, in so gospodovali todi, dokler ni razpadlo rimsko cesarstvo. Kajpada so bili že pred Rimljani ti kraji obljudeni, a o žitju in bitju takratnih prebivalcev zlasti v današnjem rogaškem okraju so podatki zelo pičli in nezanesljivi, več spomenikov so pustili za seboj Rimljani. Predvsem so bili mojstri v zidanju cest. Od Celja do Ptuja je vodilo skozi rogaški okraj več cest. Ena rimska cesta je šla iz Celja nad Teharje, mimo Blagovne blizu Svetega Jurija ob južni železnici, potem čez Slom pri Ponikvi, čez Grobelce, Močle, mimo šmarskega gradu, kjer se je spustila v dolino. Potem je šla v tiru današnje okrajne ceste skozi Šmarje; na južni strani trga pred hotelom Gradt se odcepi od sedanje velike ceste, gre čez Korpole ob vznožju hriba, prestopi zopet dolino in gre čez hrib severno od vasi Grličice ter se nad gostilno »Zigeunerwirth« zopet združi s sedanjo okrajno cesto in ji služi za podlago blizu do Sv. Petra na Medvedovem selu. Tam se odcepi od nje, pride blizu cerkve na hrib in zavije v severozahodni smeri po hribu do Žolgarjeve hiše, kjer ena panoga krene v severni smeri na Podplat in dalje čez Gabernik v Poljčane ter skozi Dravinjsko dolino proti Ptuj, druga panoga pa gre v jugovzhodni smeri vrh griča Kačji dol do Kunstičeve hiše, kjer je zopet bilo križišče, zato se vas imenuje Ceste; ena cesta je krenila na desno čez Hajnsko, Imeno itd. proti Podčetrtku, druga pa na levo mimo podružnice Sv. Trojice in je pri cerkvi Sv. Križa prišla v slatinsko dolino, kjer se je razcepila v tri panoge. Ena je šla čez Sotlo na Hrvaško, odtod še dandanes

hišno ime ob Sotli »Coljski«, kjer se je nekdam pobirala colnina, druga je šla proti Rogatcu, pod Donačko goro čez Prevalje mimo Žetal skozi Gornje Haloze mimo Podlehniku proti Ptuju, tretja pa je krenila od sedanje svetokriške cerkve proti Slatini, ob koncu današnje slatinske občine krene na desno od sedanje velike ceste, gre proti Kostrevnici ter se združi z ono, ki pride od Podplata. Te ceste se še dandanes dobro poznajo in so služile do prejšnjega stoletja, dokler niso napravili novih prometnih cest. Bile so dobro tlakane, a ko so nehale biti velike ceste, so kmetje tu in tam iztrgali tlak ter razširili svoje nasade ali travnike. Pri napravljanju cest so se Rimljani radi držali cest in potov, ki so jih naredili že prejšnji prebivalci. Tako lahko rečemo, da so po teh cestah hodila tisočletja naše zgodovine. Tod je šla trgovina v predrimskih časih, tod so korakale rimske legije in je drdrala rimska pošta, po teh cestah so se valili roji raznih ljudstev ob preseljevanju narodov, tod so jezdili srednjeveški vitezi, kakor nam jih opisuje znana nemška pesnitev »Parcival«, tod se je pomikal velikanski promet med Štajersko in Hrvaško, kakor se stari ljudje še sedaj spominjajo. Šmarski in rogaški okraj je dandanes zelo obljuden, slično je bil v rimski dobi.

Naravno je, da so ob starih cestah iskati tudi rimske naselbine. Tako naselbino so zasledili pri Šmarju, pri Mestinju, pri Veliki in Mali Pristavi in ob pobočju Donačke gore, kjer je bil najbrž tudi Mitrov tempelj. Pri stari cerkvi Sv. Križa se je našel rimski novec cesarja Domicijana (81—96).

Kako se je v rimski dobi tukaj razširilo krščanstvo, o tem imamo le pičla poročila, gotovo je le to, da sta v bližnjem Celju in v Ptuju bili škofiji. V cerkveni upravi so naši kraji takrat spadali pod nadškofijo v Sremu. Ali je tudi na deželi po naših krajih bilo razširjeno krščanstvo, o tem ni nobenega sledu. Vse kaže, da so bili kristjani na deželi v naših krajih v rimski dobi zelo redki, če jih je sploh kaj bilo. V dobi preseljevanja narodov je krščanstvo pri nas celo ugasnilo. Šele za časa Karola Velikega se začne živahnejše misijonsko delovanje pri nas, ki se širi iz Solnograda za severo-vzhodne kraje in iz Ogleja za kraje južno od Drave.

II. Pokristjanjenje Slovencev.

Med korotanskimi Slovenci¹ so širili evangelij že v 7. in 8. stoletju razni misijonarji iz Solnograda, dočim o razširjanju krščanstva med Slovenci izven Karantanije nimamo nikakršnih poročil. Šele leta 798. beremo, da je Karol Veliki, ko je premagal Obre, poslal solnograškega nadškofa Arna med Slované. Po cesarjevem naročilu je Arno posvetil za škofa nekega Teodorika, katerega sta on in mejni grof Gerold povedla v slovensko zemljo (Slavinia) ter ga priporočila tamošnjim knezom. Škofu Teodoriku so odkazali zemljo Korotancev in sosedne zemlje zahodno od Drave do tje, kjer se Drava izliva v Donavo, dočim je vsa zemlja levo (vzhodno) od Drave, od Rabe do Dravinega iztoka v Donavo pripadla neposredno solnograškemu nadškofu. Pod oblast Teodorikovo je torej spadal tudi ves svet poznejše svetokrižke okolice kakor tudi Hrvaška dolí do Oseka.

Učeni Alkuin († 804), ki je živel na dvoru Karola Velikega († 814), je v raznih pismih razložil, kako se naj neverniki poučujejo v krščanskih resnicah in pripravljajo na sv. krst. Nadškofu solnograškemu piše med drugim: »Bodi oznanjevalec pobožnosti, ne izterjevalec desetine, ker novo dušo treba rediti z mlekom apostolske pobožnosti.« Slično se je poudarjalo že pri posvetu, ki ga je sklical Pipin l. 796., kakor poroča oglejski patrijarh Pavlin. Dejansko so pa vendar Nemci mnogokrat tudi s silo ljudi silili h krstu. Katehetični pouk se je seveda moral omejiti na najpotrebnejše reči. Alkuin je (deloma po sv. Avguštinu) določil naslednji red katehetičnega pouka: 1. Najprej treba človeka poučiti o neumrljivosti duše in o večnem življenju ter o plačilu za dobro in hudo v večnosti; 2. o pregrehah, radi katerih človek pride v večno pogubljenje, in o čednostih, po katerih človek doseže večno zveličanje; 3. potem ga je natančno poučiti o veri v presv. Trojico in o Kristusu, ki je zaradi našega zveličanja prišel na ta svet, o njegovem trpljenju, vstajenju in

¹ Korotanski ali karantanski Slovenci so prebivali ne samo po današnjem Koroškem, ampak tudi po Gornjem in Nižjem Avstrijskem, po Kranjskem, v Pusterski dolini na Tirolskem, po celem Gornjem in Srednjem Štajerskem. Na Spodnjem Štajerskem je črta od Mure med Cmurekom in Spielfeldom skozi Slovenske gorice do Vurberga, potem do izvira Sotle in dalje ob Sotli ločila korotanske Slovence od panonskih. Prebivalce rogaškega okraja torej štejemo h korotanskim Slovencem.

vnebohodu, o njegovem prihodu na splošno sodbo, o vstajenju mesa ter o večnosti, pogubljenju ali zveličanju. Patrijarh Pavlin je spisal sam razlago apostolske vere za katehumente. Priprava na sv. krst bi naj trajala 40 dni, a večkrat je zadostovalo tudi 7 dni. Natančnejši pouk je novokrščenec dobil še po krstu, ko je hodil poslušat pridig. V prvih krščanskih časih so krstili le na velikonočno in binkošno soboto, v karolinški dobi niso omejevali krščevanja odraslih le na ta dva dneva, pač pa je bilo naročeno, izvzemši smrtno nevarnost, krstiti le ob nedeljah, oziroma ob sobotah zvečer, ko se po cerkvenem redu začne nedelja že z večernicami ob sobotah. Poznejši sobotni delopust, ki se je oznanjal s slovesnim zvonjenjem, kakor je še večinoma sedaj navada desno od Drave, v nekdanjem patrijarhatu, je bil čas krščevanja v tistih starodavnih časih, ko so se naši predniki šele izpreobračali h krščanski veri.

Za Teodorikom se še omenjata kot pokrajinska škofa v Sloveniji Oton in Ožbald. Natančnejših poročil o delovanju teh škofov in razširjanju krščanstva v naših krajih pa nimamo. Nekako istočasno začne vplivati na pokristjanjenje Slovencev tudi oglejska cerkev. Od leta 787.—802. je vladal oglejsko cerkev patrijarh Pavlin II., ki je slovel po svoji učenosti, zgovornosti in svetosti ter je bil na dvoru Karola Velikega zelo vplivna oseba. Pod njegovimi nasledniki Urzom in Maksencijem so nastali prepiri s solnograškimi nadškofi zaradi mej med oglejsko in solnograško cerkveno pokrajino. Cesar Karol Veliki je tedaj določil dne 14. junija leta 811. Dravo za mejo. Tako je torej ves del današnje Spodnje Štajerske desno od Drave spadal pod Oglej, dokler ni bil leta 1751. oglejski patrijarhat zatrt. Potem je rogaški okraj do leta 1786. spadal pod novoustanovljeno goriško nadškofijo, od tega leta pa pod Lavantinsko škofijo.

V drugi polovici 9. stoletja sta med Slovenci levo od Drave delovala sv. brata Ciril in Metod. Slovenci po takratni Panoniji in Veliki Moraviji so se ločili od Solnograda ter dobili samostojno moravsko-panonsko nadškofijo, ki je ob Dravi mejila z oglejskim patrijarhatom. Gotovo se je v tem času že močno razširilo krščanstvo po naših krajih, toda viri nam o tem le pičlo poročajo. Okoli Celja je patrijarhu Maksenciju leta 824. dne 21. januarja cesar Ludovik podelil 20 podložnikov, katere sta mu že prej mejna grofa Kodolaj in Balderik dala v zajem. Kakor solnograški nadškofje, so tudi oglejski patrijarhi dobili od cesarja

gotovo veliko sveta v naših krajih. Začetkom 10. stoletja pa je vse bilo zopet uničeno. Leta 895. ali 896. so se divji Madžari stalno naselili po prostornih ravninah ob Donavi in Tisi, uničili moravsko državo pa tudi Ciril-Methodovo delo. Madžare je priklkal nemški kralj Arnulf, ž njimi v zvezi pa je bil žalibog tudi hrvaški ban Braslav, ki je vladal med Dravo in Savo, torej v neposredni bližini današnjega rogaškega okoliša. Sotla je namreč že takrat delala mejo nasproti Hrvaški. Divji Madžari pa so napadali tudi sosedne dežele noter do Italije; Štajerska do Savinjskih planin je bila celo v njihovi lasti.

V Panoniji že okoli leta 900. ni bilo nobene cerkve več. Slično je bilo tudi desno od Drave. Če je sploh že kje stala kaka cerkev, so jo Madžari gotovo uničili. Šele po letu 955. so začeli Madžare potiskati nazaj čez Dravo in Muro. Tudi v sosednji Hrvaški se je v 10. stoletju razvila močna kraljevina (najstarejša v današnji avstro-ogrski monarhiji) in so hrvaški kralji odbijali madžarske napade od svoje dežele.

Redno življenje, naseljevanje in obdelovanje zemlje se je torej v naših krajih moglo začeti šele okoli leta 1000. Četudi slovenskega, že pokrščenega prebivalstva na Spodnjem Štajerskem niso Madžari popolnoma zatrli, vendar je umevno, da je v onih krutih časih verskonravno življenje močno trpelo, pa so tudi prejšnji gospodarji, graščaki, cerkve in škofje prišli ob svoja posestva in podložnike. Ko so Madžare odgnali, je zemlja po takratnem pravu postala last cesarjeva, ki jo je podelil zopet svetnim velikašem in cerkvam, in sicer več ali manj tistim, ki so že prej to imeli svoje zajme. Tako leta 972. dne 29. julija potrdi cesar Oton I. v Paviji oglejski cerkvi z ozirom na zvestobo patrijarha Rodoalda vse stare pravice in posestva, ki so jih on in njegovi predniki bili podelili. Obenem potrdi vse listine; če bi se katera prejšnja listina izgubila, velja sedanja in se patrijarh lahko sklicuje nanjo, če bi ga kdo nadlegoval v njegovih pravicah.

Leta 981., dne 12. januarja, potrdi cesar Oton II. zopet oglejski cerkvi, katero so nekdaž opustošili pagani in hudobni roparji, vsa njena posestva, katera si je bila pridobila po njegovih prednikih.

Ni gotovo, je li že takrat tudi v naših krajih prišel patrijarh zopet do svoje oblasti in pravice. Gotovo pa se je to zgodilo koncem 10. in v 11. stoletju.

III. Postanek župnije svetokrižke.

Z ozirom na ravnokar opisane razmere moremo o stalni ureditvi župnij na Spodnjem Štajerskem govoriti šele po letu 1000. V oglejskem patrijarhatu so se sploh župnije razvile veliko prej kakor v nemških škofijah, dasi je tudi na Bavarskem že v drugi polovici 8. stoletja farna ureditev bila izvršena.¹ V furlanskem delu patrijarhata se župnije (pieve, plebs, ecclesiae plebes) omenjajo že v listinah cesarja Otona II. (973—983).

V prvih časih se je krščanstvo širilo najprej po mestih. Kjer je bilo večje število vernikov, se je ustanovila verska občina, ki je imela svoje dušne pastirje in gotove kraje, kjer so se verniki shajali k službi božji. Na čelu takim občinam v mestih je bil škof; če se je število vernikov zelo namnožilo, so pomnožili tudi pomožne duhovnike, sčasoma je bilo treba postaviti tudi več cerkev v istem mestu in pri njih nastaviti duhovnike, toda vsi so bili tesno združeni s škofovsko cerkvijo in le tu so se izvrševala posebno slovesna bogoslužna opravila. Drugače pa je bilo, ko se je krščanstvo razširilo tudi po deželi in ko je z rimsko oblastjo propadla stara kultura in ureditev, ki je bila vsa osredotočena na mesta. Na deželi ni bilo mogoče, da bi se verniki shajali k službi božji v škofovski cerkvi. Trebalo je torej tudi na deželi pozidati cerkve in pri njih nastaviti stalne duhovnike, ki so krstili in opravljali druga bogoslužna opravila. Prvotno so se tudi pri takih cerkvah nastavliali škofje, kar je bilo zlasti ob času preganjanja dobro; toda ko so preganjanja nehala, je bila taka razcepljenost v kvar cerkvenemu redu in edinosti, zato že cerkveni zbor v Sardiki leta 343. prepoveduje, nastavljati škofo po vaseh in majhnih mestih, kjer zadostuje le po en duhovnik, enako naroča cerkveni zbor v Laodiceji (med 343 in 381), da se po vaseh in na deželi naj ne nastavljaajo škofje, ampak le nadzorniki, in duhovniki na deželi so podložni škofu v bližnjem mestu. Bistveni znaki župnije so bili od nekdaj: pravica krščeovanja, pokopavanja mrličev, določno začrtano ozemlje z gotovim številom duš. Kdaj so pri nas nastale prve župnije in jim je bilo določeno gotovo ozemlje, se dá le približno ugibati iz splošnih zgodovinskih razmer. Današnji rogaški okraj je spadal v onih starodavnih časih k

¹ Zeitschrift für kath. Theologie, 1914, str. 1.

Savinjski marki, ki se je v 12. stoletju v spodnjem delu ob Sotli imenovala tudi »Ogrska marka«, h kateri je spadal tudi Pilštanj s posestvi krške škofije. V tem času se je namreč v sosedni Hrvaški zgodila važna izpremembra, ki sega do današnjih dni. Leta 1090. ali 1091. je izumrla domača hrvaška kraljevska rodovina in v deželi so nastale velike homatije. Nekateri velikaši so se obrnili na ogrskega kralja Ladislava, katerega sestro Heleno je od Hrvatov umorjeni kralj Zvonimir imel za ženo. Leta 1091. je res kralj Ladislav s svojo vojsko prekoračil Dravo ter si podvrgetl zemljo med Dravo in Savo. Ob štajersko-ogrski meji so se še v 11. in 12. stoletju neprestano ponavljali krvavi boji, šele odločni in podjetni solnograški nadškof Konrad I. (1120—1147) kot gospodar ptujskega ozemlja in drugih obsežnih posestev po vzhodnem in južnem Štajerskem, je napravil mir in red.

Za njegovega časa, piše letopisec nekoliko desetletij pozneje (med leti 1170—1177), je ne samo škofova zemlja, ampak cela marka zacvetela in se napolnila z vasmí in gradovi; obdelovanje zemlje se je povzdignilo bolj kakor kdaj poprej. Prodajanje in odvajanje ljudi, ki je bilo poprej v teh krajih v navadi, je postalo zelo redko ali je celo prenehalo.

Dasiravno je cerkvena oblast desno od Drave pripadala oglejskim patrijarhom, vendar so tudi solnograški nadškofje imeli tod obsežna posestva. Za čudo zasledimo tudi v sveto-križki nadžupniji solnograškega nadškofa kot lastnika precejšnjega posestva. Meseca julija leta 1141. je namreč nadškof Konrad v Brežah na Koroškem izdal listino, s katero zagotovi 100 kmetij na Gornjem Štajerskem grofu Wolfradu in ženi Hemi,¹ če se odpovesta svojim pravicam do posestva C e s t e. Starhant, mejni grof Savinjski, njegov brat Verigant in tega hči Hema, žena Wolfradova, so sebi lastili to posestvo, drugi so pa trdili, da spada h gosposčini solnograške cerkve. Prepír se je vlekel že od časov nadškofa Gebharda in Tiemona. Po smrti Starhantovi sta Hema in njen mož grof Wolfrad še bolj silila, naj se prepíru stori konec in posestvo njima prisodi. A na pri-govarjanje svojih prijateljev sta se prostovoljno odrekla posesti, za nagrado jima tedaj nadškof odstopi 100 kmetij na Gornjem Štajerskem okoli Semeringa in Hartberga itd.

¹ Ta Hema ni zamenjati z blaženo Hemo Pilštanjsko, ki je umrla skoraj 100 let poprej, 29. junija leta 1045.

Posestvo v Cestah torej ni bilo majhno, ker je bilo vredno nagrade 100 kmetij. Listina označuje tudi meje tega posestva: od »Wibesteina« in studenca z marmornatim kamenom do vrha neke gore, ki je pa natančneje ne imenuje. Za »Wibestein« domneva Zahn, da je to Janina ali Donačka gora, a ta domneva nima prav nobene podlage. Ime Wibestein se omenja le tu in nikjer drugod v starih listinah. Studenec, z marmornatim kamenom obdan, je pač moral biti nekaj posebnega, da ga navaja vir kot obče znan mejnik. Več ali manj gotovo je to današnja Slatina. »Do vrha gore« bo pa najbrž Donačka gora, ki so jo v starodavnih časih domači prebivalci imenovali enostavno Goro; pristavek »Donačka« je dobila šele po cerkvi svetega Donata, »Rogaška« pa od daljnih prebivalcev, ker iz daljave od jugozahodne strani izgleda kakor rog. Okolišni prebivalci še dandanes pravijo G o r a, brez posebne označbe. Vsekako je kraj C e s t e iskati v rogaškem okraju, kjer sta dve vasi s tem imenom, ena v svetokrižki nadžupniji, ena pa pri Rogatcu.

Kako so prišli solnograški nadškofje do te zemlje, ni razvidno iz zgodovinskih virov, najbrž se je to zgodilo v dolgotrajnih bojih z Madžari. In prav zaradi meje je solnograškim nadškofom veliko stalo do tega, da pridrže to posestvo. Vendar v poznejših časih ni več sledu o solnograški posesti v rogaški okolici. Če ne že prej, so se gotovo v tem času, proti sredini 12. stoletja, uredile v svetokrižki okolici naselbine, postavila se cerkev ter vpeljala cerkvena uprava. V začetku 11. stoletja (984—1019) vlada oglejsko cerkev patrijarh Ivan IV. Ravenski, kateremu je cesar Oton III. radi njegove zvestobe leta 990. potrdil vse pravice oglejske cerkve. Tudi njegov naslednik, cesar Henrik II., je bil patrijarhu zelo naklonjen. V 32. letu svoje vlade je patrijarh Ivan sklical cerkveni zbor v Oglej, kjer naglaša, kako je bilo vse razdejavno, pa hoče zopet obnoviti dušno pastirstvo ter nastaviti duhovnike in predstojnike v zbornih (kolegijatnih) cerkvah. Njemu je na skrbi cela čreda. Zaradi opetovanih madžarskih pohodov so bile celo po Furlanskem cerkve razrušene, toliko hujše je moralo biti v naših krajih. Tudi Ivanov naslednik, patrijarh Popon, je vladal precej dolgo (1019—1042) ter je bil mož plemenitega rodu, bogat in učen. Njegovi stariši so bili ustanovili opatijo v Osojah na Koroškem. Leta 1020. dne 26. aprila potrdi cesar Henrik II. na prošnjo Poponovo oglejski cerkvi pravice do sodstva, glob,

bernje, robote, krme, davščin ter vseh javnih služnosti po gradovih in vaseh oglejske cerkve ter nad vsemi ondotnimi prebivalci, kakor so jih njegovi predniki podarili. Ta patrijarh je pozidal v Ogleju stolnico, ki še sedaj stoji, in razne palače. Skoraj istočasno je solnograško cerkev vladal nadškof Konrad I., ki je z Madžari sklenil premirje in tako štajerski deželi omogočil mirni razvoj in procvit. V tem času torej, proti sredini 11. stoletja, se je menda v štajerskem delu patrijarhata uvedlo več ali manj redno dušno pastirstvo in ustanovile prve župnije. Na to kažejo tudi takratne zunanje časovne razmere.

V 11. stoletju zahodnjaki v veliki množini romajo v Sveto deželo, kjer na lastne oči vidijo, kako mohamedanci tlačijo kristjane in zaničujejo krščanske svetinje. Krščanska zavest se mogočno povzdigne. K temu je mnogo pripomogel tudi velikanski boj med papeštvom in cesarstvom za časa Gregorija VII. (1073—1085). Kmalu potem se krščanska Evropa vzdigne kakor en mož v obrambo Svete dežele, začnejo se križarske vojne. Znamenje svetega Križa zablišči v novem blesku nasproti paganstvu.

Cerkev sv. Križa tukaj ob meji, kjer je barbarstvo toliko časa divjalo, je nekak naravni izraz onega časa. Da je Oglej sam posredno ali neposredno ustanovil svetokrižko cerkev, je sklepati iz tega, da so tje do konca 14. stoletja patrijarhi imeli patronsko oblast nad svetokrižko cerkvijo. Kdor je namreč ustanovil kako cerkev in ji dal potrebne dohodke, je po pravu bil tudi njen patron, če se ni odrekel tej pravici v korist komu drugemu.

Prvotna župnija Sv. Križa je imela večji obseg kakor današnja rogaška dekanija.

Ker je kraj dobil ime po cerkvi, moramo sklepati, da je cerkev zelo stara in da poprej tu ni bilo kake znatnejše naselbine. Postavili so cerkev semkaj, ker je bil kraj približno enako oddaljen za raztreseno prebivalstvo po okolišnih gričih in dolinah. Ne smemo pa misliti, da je kraj, kjer so postavili prvotno cerkev sv. Križa, bil celo pust in osamljen; tukaj je namreč bilo križišče živahnih, starodavnih cest, ki so se ohranile še iz rimskih časov, kakor smo že zgoraj razložili.

Izrecno se cerkev, oziroma župnija Sv. Križa prvič omenja šele leta 1304. (plebs s. Crucis), potem leta 1319. (plebs s. Crucis de Rohatz). V starih listinah se navadno imenuje žup-

nija »pri Rogatcu«, oziroma pri Rogački gori, pod čemer je umeti le župnija Sv. Križa, ker je župnija Sv. Jerneja v trgu Rogatec veliko mlajša. Patronstvo čez svetokrižko cerkev in župnijo so imeli patrijarhi sami, a v 14. stoletju so dobili celjski grofje od njih velike pravice v teh krajih in naposled tudi patronstvo. Leta 1304. podari patrijarh Ottobonus s pismom, izdanim v Gemoni, Ulriku Soneškemu (Soneški so leta 1341. postali celjski grofje) svoja posestva v župniji Sv. Križa in Ponikve.¹ Že prejšnje leto 1303., dne 17. marca, je isti Ulrik dobil desetino z vsemi pravicami med Sotlo in Hudinjo v župniji križevski in ponikovski od grofa Ulrika Pfannberskega. Vse to so bili dobili njegovi predniki od oglejske cerkve. Leta 1369., dne 13. novembra, je patrijarh Markvard v Vipavi izdal listino, s katero potrdi, da mu je Herman, grof celjski, prisegel zvestobo, on pa mu zato izroči, oziroma potrdi razne zajme, med drugim desetino v župniji Ponikva in Sv. Križ »iz te strani« Sotle.² Enako potrdi »z ozirom na dosedanjo zvestobo« patrijarh Janez z listino, izdano v Čedadu 19. februarja leta 1389. Viljemu, grofu celjskemu, vse zajme, ki so jih imeli od starine od oglejske cerkve. Leta 1371., dne 12. julija, je grof Herman ustanovil pri župni cerkvi Sv. Križa, ki se tukaj imenuje »v Rogatcu«, beneficij pri oltarju naše ljube Gospe v sporazumu z župnikom Hermanom in s privoljenjem oglejskega patrijarha. Leta 1393. dne 25. februarja pa podeli isti patrijarh s pismom, izdanim v Ogleju, Hermanu Celjskemu s privoljenjem oglejskega kapitola patronstvo čez šest cerkev radi večkrat izkazane zvestobe, zlasti pa ker mu je pomagal dobiti nazaj cerkve, katere so mu »tiranske roke« bile ugrabile. Herman dobi patronstvo čez naslednje cerkve: Laško, Ponikva, Krško, Sv. Marjeta v Vodica, Sv. Križ pri Rogatcu, Sv. Rupert pri Mokronogu. Grof Celjski bo predlagal za te župnije vredne duhovnike patrijarhu, ki jih bo potrjeval. Papež Bonifacij IX. je leta 1393., dne 5. julija iz Perugie potrdil podaritev omenjenega patronstva Celjskemu grofu. Tako je patronstvo čez župnijo Sv. Križa prišlo v roke Celjskih grofov, ki so ga obdržali, dokler niso leta 1456. izumrli. Arhiv Celjskih grofov se je žalibog izgubil, zato imamo tudi tako malo virov za zgodovino svetokrižke nad-

¹ Izvirna listina v c. kr. namestniškem arhivu v Gradcu.

² Listina, objavljena v Mitteilungen des Historischen Vereines für Steiermark, VI., 255—256.

župnije. Ogromna posestva Celjskih grofov, med njimi tudi Rogatec, je podedoval cesar Friderik III., zato je ima že od leta 1456. cesar patronstvo nad župnijo Sv. Križa.

Ko so v 18. stoletju župnije razdelili po dekanijah, je celo rogaško okrožje bilo razdeljeno v dve dekaniji: rogaško in svetokrižko. Dekanija Sv. Križa je obsegala poleg domače župnije še Kostrevnico, Sv. Hemo, Sv. Urbana na Cmereku, Sv. Petra na Medvedovem selu in Sv. Antona v Stopercah; dekanija rogaška pa Rogatec, Sv. Roka ob Sotli, Sv. Florijana pod Bočem in Žetale, torej razen Žetal le bivše rogaške podružnice. Radi lažje uprave je Lavantinsko škofijstvo v soglasju z deželno vlado 26. oktobra 1789 združilo vse te župnije v eno dekanijo s sedežem v Rogatcu.

IV. Meje stare župnije. Odcepljene župnije.

Proti vzhodu in jugu je od starodavnih časov tvorila deželno in cerkveno mejo rečica Sotla, onstran Sotle je prastara hrvaška župnija Device Marije v Taborskem. Od izvira Sotle je šla meja čez Kozji hrbet in Prevalje vrh Donačke gore, Plešivca in Boča, kjer je svetokrižka župnija mejila s hočko in slivniško pražupnijo. Potem je čez Gabernik krenila proti zahodu in tu se je svetokrižka pražupnija dotikala konjiške. Od vznožja Gabernika je šla meja skozi Poljčanski graben čez Pečico ob sedanji okrajni cesti po priliki do Sv. Rozalije, od tam je šla meja ob potoku, ki teče proti soteski pod sladkogorsko podružnico Sv. Benedikta in se pri gostilni »Zigeunerwirth« izliva v Mestinjski potok, potem ob tem potoku do potoka, ki priteče od Zibike, dalje med vasjo Zibika in cerkvijo sv. Jerneja, potem krene v jugovzhodni smeri čez Tinski potok po vrhu Rudnice proti Sotli, nad Podčetrtkom mimo studenca, kjer podčetrtska graščina živino napaja, potem ob Sotli navzgor do njenega izvira. Na zahodni in južni strani je mejila s ponkovsko in pilštanjsko pražupnijo. Večinoma se te župnijske meje vjemajo s starimi deželskosodnimi mejami. Vrh Donačke gore in Boča sta mejili celjska grofija in ptujska marka, le pri Žetalah je celjska grofija segala tudi čez Donačko goro, a šele v poznejših časih. Na Gaberniku je župnijska meja bila obenem meja med rogaško in zbelovsko deželsko sodnijo. Niže Sv. Rozalije, nekdanj Marije Magdalene, je župnijska meja ločila rogaško deželskosodno ozemlje od ozemlja trga Lemberg.

Na zahodni strani se deželskosodne meje večinoma niso vjemale s staro župnijsko mejo, kar je pripisovati poznejšim izpremembam v razdelitvi graščinskih in deželskosodnih okolišev, slično je pri Žetalah, ki so najprej prišle od ptujskih dominikancev pod rogaško sodnijo, potem pa tudi v dekanijo.

Na ozemlju prastare svetokrižke župnije so torej današnje župnije: Rogatec, Sv. Rok ob Sotli, Sv. Florijan pod Bočem, Kostrevnica, Sv. Hema, Sv. Peter na Medvedovem selu, Zibika (deloma).

Kakor je razvidno iz priloženega zemljevida, je svetokrižka pražupnija obsegala obširen in hribovit svet od vrhov Donačke gore in Boča do blizu Podčetrtka, od Gabernika in Mestinjskega potoka do Sotle.

Prvotne župnije so bile povsod na deželi zelo razsežne, ker so mnogi kraji bili zelo slabo obljudeni in ker je cerkvena postava zahtevala skupno življenje duhovnikov. Pri vsaki župnijski cerkvi je bilo več duhovnikov poleg župnika, zato se v furlanskem delu nekdanjega oglejskega patrijarhata še danes župnišče imenuje »canonica«, ker je nekdanj farna duhovščina skupno živela po gotovih pravilih nekako tako, kakor kanoniki v raznih kapitolih.

Po razsežni župniji so pa prav zgodaj nastale podružne cerkve, kamor so prihajali duhovniki ob nedeljah in praznikih opravljati službe božje. Sčasoma se je pokazala potreba, da se pri teh cerkvah stalno naseli duhovnik, ki je pa ostal odvisen od župnika. Taki duhovniki so se imenovali vikarji, t. j. namestniki župnikovi. Iz vikarijatov so se pa sčasoma razvile samostojne župnije. Nadžupnija Sv. Križa se že leta 1561. imenuje razdeljena ali razčlenjena župnija, t. j. pri posameznih, prvotno podružnih cerkvah so že bili stalni dušni pastirji, skoraj z istimi pravicami kakor župniki. Imenovali so se vikarji. Taki, od matice ločeni cerkvi sta takrat bili: Sveti Jernej v Rogatcu s posebnim beneficijem za večno mašo, ki ga je ustanovil neki I. Landtman in podeljeval krški škof. Cerkev sv. Lenarta v Kostrevnici se imenuje kot župnija že leta 1545. Ustanovili so jo (oziroma vikarijat) gospodje Freisteinski.¹

Leta 1491. se še rogaška cerkev imenuje samo kapela. Tega leta je namreč cesar Friderik podelil beneficij D. M. v

¹ Freistein je graščina pri Spodnji Poljskavi.

Rogatcu duhovniku Vincencu Khuenu, svetokrižki nadžupnik pa ga je imel vpeljati (investirati). Takrat je še torej rogaška cerkev bila podložna svetokrižki. Gotovo sta vikarijata v Rogatcu in Kostrevnici obstojala že v prvi polovici 15. stoletja, a kdaj sta se ločila, ni moči določiti.

Naravno je, da so se tisti kraji najprej odcepili od matice, ki so bili najbolj oddaljeni. Tako dobi najprej v Rogatcu svoje cerkveno središče kot med Donačko goro in Sotlo, potem severozahodni rob pod Bočem in Gabernikom pri Sv. Lenartu. Kdor dandanes obišče to cerkvico, se mora čuditi, kako so mogli v tak divji, skriti kraj postaviti župno cerkev! A neki razlog so gotovo imeli za to. Cerkev kaže gotiški slog, nastala je morda takrat, ko so Turki divjali po naših krajih in je torej tukaj bila bolj na varnem, kakor spodaj v odprti dolini. Vrhutega je tudi peljala starodavna (morda še predrimska) pot za pešce in jezdece čez Boč. Sv. Lenart je patron za konje in voznike.

Prvotna kapela s v. Heme je bila dozidana leta 1466., a leta 1756. sta takratni župnik Pavel Drolc in nadškof goriški Karol Mihael grof Attems s privoljenjem cesarice Marije Terezije ustanovila pri tej cerkvi vikarijat, kateremu so bile odkazane naslednje vasi: 1. Rudnica in Gastovže, 2. Sodnja vas, 3. Cmereška gorica s podružnico sv. Urbana, 4. Preseka, 5. Virovci, 6. Roginska gorca, 7. Zibika, 8. Mestinje s Pustikami, 9. Dol, 10. Polence in breg Drviše, 11. Velika Pristava, 12. Bukovje in Marja vas, 13. Mala Pristava s cerkvico sv. Vida. Ob času Jožefa II. je postala Sv. Hema samostojna župnija. Prej omenjeni župnik Drolc je v soglasju z graščinsko gosposko v Podčetrtku ter z dovoljenjem goriškega nadškofa in cesarice Marije Terezije leta 1768. ustanovil nov vikarijat tudi pri Sv. Petru na Medvedovem selu, kjer je že v 15. stoletju bila cerkvica, posvečena sv. Petru. V ustanovnem pismu se navajajo ti-le razlogi za ustanovitev tega vikarijata: prevelika oddaljenost od Sv. Križa, povodnji, slabi poti in pa nova cesta, ki so jo napravili k Sv. Petru. Pod Jožefom II. je tudi ta vikarijat postal samostojna župnija in se je tako zahodni rob stare župnije ločil od svoje matice. Takrat so tudi od Sv. Heme izločili vas Zibiko z Bezgovico ter jo priklopili Sv. Jerneju, Polence, Mestinje in Pustike pa k Sv. Petru na Medvedovem selu. Leta 1849. so naposled izločili iz svetokrižke nadžupnije

Spodnje Nezbiše s cerkvico sv. Katarine in jo priklopili župniji Sv. Heme. Tako zavzema današnja svetohemska župnija jugozahodni kot nekdanje svetokrižke pražupnije, v kateri so ostali le kraji, ki tvorijo nekako središče prvotne nadžupnije. Iz nekdanjega rogaškega vikarijata so v 18. stoletju še izločili Sv. Roka in Sv. Florijana. Leta 1784. so tudi v hemski župniji ustanovili kuracijo pri Sv. Urbanu, a so jo po letu 1791. zopet opustili.

V. Važnejši zgodovinski dogodki.

a) Turški napadi.

Dasiravno je rogaško okrožje v neposrednem sosedstvu s Hrvaško, koder so Turki vedno rogovilili, vendar nam zgodovina poroča le o dveh večjih turških napadih na rogaško okolico. Leta 1476. je vdrlo okoli 4500 Turčinov proti Brežicam, od tam se je glavna tolpa obrnila na Kranjsko ter do Krasa vse požgala in oplenila, manjši oddelek, okoli 2000 mož pa se je obrnil od Krškega proti Podsredi, Planini, Lembergu, Šmarju, Rogatcu, Pilštanju, Trakoščanu ter drl doli proti Zagrebu. Bilo je na dan sv. Jakoba, torej neposredno po žetvi. Značilno je za takratne razmere, da je tako mala četa mogla neovirano ropati po deželi, dasi je bilo vse polno trdnih viteških gradov. Deželna bramba je bila takrat pod ničlo. Graščaki so le zložno živeli in gledali, da dobe od podložnikov svoje davke, za varstvo dežele se niso mnogo brigali. Ni čuda, da se je med ljudstvom razširil sum, da so graščaki v zvezi s Turki.

Drugokrat so Turki privihrali v rogaško okolico meseca septembra leta 1532., ko so se vračali od brezuspešnega obsejanja Kiseka. Pri Mariboru so prebrodili Dravo, drli po Dravskem polju proti Ptujju, odtod pa skozi Haloze na Hrvaško. Eno krdelo pa se je zagnalo proti Rogatcu. Pri tej priliki so požgali cerkvico sv. Jurija blizu Rogatca in, razume se, tudi sosednje vasi.

Leta 1570. so turški razbojniki napadli tudi grad Strmol.

b) Kmečke vstaje.

Na Spodnjem Štajerskem so bile večje kmečke vstaje leta 1515., 1573. in 1635., a zdi se, da se jih prebivalstvo rogaške okolice ni udeležilo. Morda so tukajšnji graščaki z

ljudmi mileje ravnali. Velika vstaja pod Matijem Gubcem leta 1573. je segala le do Podčetrčka, dalje se ni mogla razširiti, ker je bila prej zadušena. Rogaški podložniki so celo pomagali graščakom proti upornim kmetom, kakor poroča strmolski graščak Jožef Dornberg.

c) Protestantizem.

Verske homatije ob Lutrovem času niso našle posebnega odziva v teh krajih. Leta 1528. se je vršila splošna cerkvena vizitacija. Zastopniki svetokrižke in rogaške župnije so bili poklicani v Celje pred deželno knežje komisarje. Od Sv. Križa je prišel župnik Erazem Kupec, kaplan Lenart Beljaken ter cerkvena ključarja Lovro Vrankovec in Jakob na Kamenu. Niso imeli nikakšne zmote in nikakšne pritožbe. Rogaški župnik Jurij Grünwalter je ovadil nekega Janeza Knestnerja, da se (o Veliki noči) ni spovedal in ne obhajal, niti Matej Weber in Jurij Schuster pa sta živela v divjem zakonu, drugih zmot ni bilo. Tudi iz poznejših časov ni nobene poročila o krivoverstvu v teh krajih, dasi je verjetno, da je nova vera našla pristašev v rogaški in strmolski graščini, morda tudi v trgu.

č) Kuga.

Človeška kuga je v svetokrižki župniji posebno hudo razsajala leta 1646.—1652. Ugrabila je med drugimi žrtvami tudi takratnega župnika Jerneja Kunstla. V skrajni sili je takrat oskrboval Sv. Križ, Rogatec in Kostrevnico bivši svetokrižki kaplan Jakob Perič. Najbolj so bili takrat okuženi kraji: Nezbiše, Njivno, Medvedovo selo, Novo in Malo Rodno, Ceste, Roginič (Roginska gorca), Sodnja vas in Cmerek. Ob potih in cestah še dandanes stoji več kamenitih kužnih križev.

Zaradi kuge leta 1646. je moral škof Mihael Kumberg opustiti birmovanje in posvečevanje oltarjev po Savinjski dolini in Dravskem polju. Vlada je izdala strogi ukaz, da se za kugo umrli ne smejo pokopavati na pokopališčih, ampak na samotnih krajih, daleč proč od človeških bivališč in v ponočnem času. Med neukim ljudstvom je ta odredba povzročila veliko nevoljo, prišlo je do bučnih izgrediv in tu in tam do pravcatih uporov. V Rogatcu so n. pr. ljudje siloma prinesli okuženega

mrliča na pokopališče. Vojaki so jih s šibami izganjali iz pokopališča, prelilo se je celo veliko krvi na posvečenem kraju. Takratni arhidijakon Schmuk je zato predlagal patrijarhu, naj se izreče interdikt¹ sploh nad vsemi pokopališči, dokler traja kuga.²

Leta 1855. se je v svetokrižki nadžupniji pojavila kolera, zlasti je močno nastopila v občini Topolje. Umrlo je 40 oseb.

* * *

Kakor je iz matrik razvidno, je sicer zdravstveno stanje ljudstva v prejšnjih časih bilo povoljno; v mrtvaški matici najdemo veliko oseb, ki so ućakale starost 100 let. Ne bomo se motili, da je slatina, ki so jo ljudje splošno pili, ugodno vplivala na zdravje. Novejši čas so se zdravstvene razmere vsekako spopolnile, vkljub temu rod za rodom postaja slabejši in doba človeškega življenja se krajša. Glavni vzrok temu je splošno in prekomerno uživanje alkoholnih pijač, zlasti žganja.

V starejših mrtvaških knjigah tudi večkrat beremo očitanje, da so bolniki, zlasti starci, vsled zanikarnosti domačinov umrli brez svetih zakramentov.

d) Kobilice.

O kobilicah poroča svetokrižka poročna knjiga (zvez. II.), da jih je silno veliko priletelo leta 1782., na milijone in milijone, tako da so solnce zakrile ter po rle proso, turšico, ajdo, travnike in drevje. Ljudje so jih preganjali s krikom in strelbo. Tudi v prejšnjih časih so kobilice večkrat obiskale našo deželo in seveda tudi svetokrižko župnijo, vendar svetokrižka kronika nima o tem nobenega poročila.

VI. Župna cerkev.

a) Stara župna cerkev.

Stara cerkev je stala na istem mestu kakor sedanja, kajpada je bila veliko manjša in obrnjena z velikim oltarjem proti vzhodu, z glavnimi vrati pa proti zahodu. Po opisu Oro novem,

¹ Interdikt je cerkvena prepoved, ki zaradi posebnih okoliščin ali prestopkov zabranjuje opravljanje službe božje na določenem kraju, zvo-njenje, pokopavanje na pokopališču itd.

² Nadškofijski arhiv v Vidmu.

ki je še staro cerkev videl, je bila romanska stavba, torej postavljena prej, ko je pri nas prišel v veljavo gotski slog. Z ozirom na to, da je gotski slog prišel k nam precej pozno, je upravičena trditev, da je stara svetokrižka cerkev bila postavljena na mesto prvotne še starejše kapele v 12. ali v začetku 13. stoletja.¹

Do leta 1862. stoječa cerkev je imela ladjo, ki je bila $6\frac{1}{3}$ sežnjev dolga in $4\frac{2}{3}$ sežnjev široka. H glavni ladji je bila na vsaki strani v poznejših časih prizidana po ena kapela, tako je cerkev s kapelami bila $12\frac{2}{3}$ sežnjev široka. Prednji del ali prezbiterij je bil $5\frac{1}{3}$ sežnja dolg in $3\frac{5}{6}$ sežnja širok. V kot med stransko ladjo in prezbiterij so na južni strani prizidali žagrad, na severni strani pa kapelico božjega groba, ki je bila $2\frac{1}{6}$ sežnja dolga, $2\frac{1}{2}$ sežnja široka. Vsled prizidanih kapel je tloris kazal podobo grškega križa. Svod in podboji pri vratih so bili zaokroženi, okna pa štirioglata.

Na zahodni strani, ob glavnih vratih je bil prizidan štirioglat, nizek, le sedem sežnjev visok pa obsežen zvonik z nenavadno debelim zidovjem in zaokroženimi linami. Streha je imela obliko nizke piramide, prvotno je pa najbrž bila sedlasta. Kronika pravi, da so zvoniku starinoslovci pripisovali 500—600 let starosti. Zidovje je bilo nenavadno debelo in stolp ni bil v pravem razmerju s cerkvijo, zato so nekateri mislili, da je bil starejši od cerkve, še iz paganskih časov, kar ni nemogoče. Služil je pač za stražo tukaj ob stoku cest.

V stolpno vežo je vodilo navzdol troje stopnic in iz stolpne veže v cerkev zopet pet stopnic, cerkev je bila torej zelo vstopljena in zato vlažna. Ravno to je znamenje njene visoke starosti, ker se je v teku stoletij zemlja okoli cerkve zvišala, tem bolj, ker je krog nje bilo od starih časov pokopališče. Na zunanji cerkveni steni je bilo na fresko naslikanih 14 postaj križevega pota. Iz katerega časa je bila ta slikarija, nimamo nobenega poročila, a najbrž šele iz poznejših časov. Nad glavnim vhom se je brala letnica 1742, ko se je izvršilo večje popravilo.

¹ Zanimivo je, da se je v ljudskem izročilu ohranil spomin na prvotno svetokrižko cerkev. Po tem izročilu je na mestu poznejše cerkve stala nekdanja kapela, ki je pa v hudih vojnah bila razrušena. Ko so se vrnili mirnejši časi, so našli v razvalinah ostanke prvotne kapele in so pozidali cerkev Sv. Križa. (Pripovedoval pisatelju p. Marko Fišer, kapucin in slatinski rojak, ki se spominja te povesti iz svoje mladosti.) Če je v tem kaj zgodovinskega jedra, se dá obrniti na dobo madžarskih navalov.

Severna kapela je bila posvečena nadangelu Mihaelu, v njej je bila tudi obokana grobnica; južna kapela pa Žalostni Materi božji. Oltar Žalostne Matere božje je bil nekdanj bratovski oltar. Ravno nasproti Marijini kapeli je stala prižnica, poleg prižnice pa oltar sv. Erazma. Teh pet oltarjev je vsled pooblastila rimskega papeža Benedikta XIV. in goriškega nadškofa posvetil 25. in 26. julija 1756 infulirani opat Franc Anton Tosta de Grienthall, nadškofov komisar in župnik pri Sv. Juriju pri Rifniku. Gotovo so bili takrat oltarji prenovljeni, oziroma novo postavljeni.

V vizitacijskem zapisniku leta 1684., dne 28. junija, omenja arhidijakon Andrej Graff le štiri oltarje:

1. Sv. Križa, na katerem je bil tabernakelj; arhidijakon naroča, naj se tabernakeljski ključ pozlati; če so potrebna sredstva, se naj podstavek oltarja napravi iz navadnega kamena ali iz marmorja.

2. Na desni strani je bil oltar Matere božje, kjer je trebalo podstavek bolj pritrditi in omisliti boljše oltarne prte.

3. Na isti strani, t. j. na južni strani, je bila kapela sv. Roka, kjer se je takrat zid podiral, ki bi se naj popravil.

4. Na levi strani je bil oltar sv. Erazma, ki bi se naj opremil z boljšimi prti. Nad zakristijo naj bi se popravila streha, da ne bo zid natekal. V cerkvi in v zakristiji je bilo v tlaku vse polno jam, ki se naj zadelajo. Kakor je videti, je že takrat cerkev v svoji notranjosti kazala precej borno in starikavo lice.

Na pokopališču je bila kapela sv. Mihaela, torej so to kapelo šele pozneje združili s cerkvijo, da so dobili več prostora. Ta kapelica je bila takrat popolnoma zapuščena, zakaj vizitator naroča, naj se napravijo v kapelo boljše stopnice, popravi tlak, vznožje oltarja, omislijo slike in druge reči, ki so potrebne za dostojno opravljanje službe božje.

Od cerkvenih vrat se naj odstrani razna ropotija; na pokopališču je rastlo drevje, ki se naj poseka, kosti se naj shranjujejo v lepšem redu in napravi se naj nov kostenjak. Za sv. olje se naj poskrbi posebna posodica in se naj nosi k bolnikom, ki so v smrtni nevarnosti.¹

Vizitator pripomni, da se ni vse izvršilo, kar je bilo pri prejšnji vizitaciji naročeno. Ta vizitacija se je vršila menda

¹ Zapisnik v nadškofijskem arhivu v Vidmu na Laškem, vol. XVI.

leta 1675.; v dotičnem vizitacijskem zapisniku¹ beremo naslednja naročila: Tabernakeljski ključ se naj pozlati, za oltarje poskrbijo boljši prti in blazinice, kupi se naj nova, večja svetilka (pač za večno luč) in posodica za oblivanje pri krstu iz kositra ali bakra. Oltar Matere božje se naj čimprej pozlati. Ob cerkvenih vratih se naj postavijo škropilniki, v kapeli sv. Mihaela se naj tlak poplošči. V vsakoletnih računih se naj natančno označi, koliko je denarja preostalo, ta denar se naj hrani v škrinji, od katere ima eden ključ župnik, drugega pa cerkvena ključarja.

Za časa nadžupnika Janeza Pintarja je prišla na oltar v kapeli sv. Mihaela nova velika slika: Kristus na križu, ki sedaj visi na pevskem koru.

Leta 1846. še je škof Slomšek našel stare, kamenite spovednice, ki so bile zdravju škodljive. Naročil je, naj se nadomestijo z novimi, lesenimi. Sicer o znotranji opravi stare cerkve nimamo nobenih poročil.

Nad zakristijo in kapelico božjega groba je bil oratorij.

V starem zvoniku so viseli trije zvonovi. Veliki zvon je bil zlit v Celju pri Urbanu Bosetu leta 1681., kakor je svedočil napis na zvonu: »Per signum crucis de inimicis nostris libera nos Deus noster. Nikolaus Urbanus Boset Cillejae me fudit anno 1681.«²

Srednji zvon je nosil ime Matere božje. Imel je napis: »Sancta Maria, Mater Dei, ora pro nobis.« Zlil ga je Baltazar Schneider v Celju leta 1731. Mali zvon je zlit Anton Fitz v Varaždinu leta 1824. za časa župnika Pintarja.

Pokopališče okoli cerkve so opustili leta 1823. ter napravili novo pri podružnici sv. Trojice.

b) Nova župna cerkev.

Že o priliki vmestitve novega nadžupnika Šorša leta 1840. je dekan Smrečnik v slavnostni pridigi opomnil župljane, da bo treba misliti na stavbo nove cerkve, ker je stara postala pretesna za župnijo, ki je takrat štela nad 4500 duš.

Toda minulo je še 20 let, preden je ta misel dozorela.

K temu je veliko pripomogel škof Slomšek. Leta 1857. je na Telovo imel tu procesijo in 17. junija predsedoval pasto-

¹ Nadškofijski arhiv v Vidmu.

² »Po znamenju križa od sovražnikov naših reši nas, Bog naš« itd.

ralni konferenci ter v nemal in vzpodbujal k zidanju nove cerkve. Končno se je za veliko in težavno delo odločilo takratno cerkveno predstojništvo, nadžupnik Ivan Kalin, cerkvena ključarja dr. Josip Sok, nadzornik in kopališčni zdravnik v Slatini, Jožef Kužner, po domače Tepeh, posestnik v Perneku. Župljani so se zavezali za stavbo prispevati 2½% zneska zemljiškega, hišnega in pridobninskega davka. Tako se je zagotovila vsota okoli 20.000 gld. Leta 1864. je cesar Franc Jožef I. daroval 1000 gld., nadvojvoda Franc Karol 200 gld. in škof Slomšek še pred svojo smrtjo 200 gld. Zidarsko delo je prevzel Luigi Madile iz Gemone v Furlaniji, in sicer delo z opeko za 10.000 gld., z rezanim kamenjem pa za 4000 gld. Kronika mu daje dobro spričevalo.

Dne 17. marca 1862 je škof Slomšek slovesno blagoslovil temeljni kamen. A ko je škof Slomšek istega leta zatisnil oči, je nadžupnik Kalin dal zopet vzdigniti blagoslovljeni temeljnik, baje zato, ker se je načrt stavbe nekoliko izpremenil, in so ga potem nanovo vložili 5. marca 1863. Zakopan je sedaj sredi prezbiterija. Čudna usoda: Kakor on od škofa položenemu temeljniku ni dal miru, tako se je tudi sam po dokončani stavbi moral umakniti na drugo mesto!

Kmalu po Božiču 1862 so začeli staro cerkev podirati; ker je bila zima topla, je do konca januarja bila že podrta in ruševine razkopane, do konca februarja je bil podrt tudi zvonik, pri katerem so (kakor pravi kronika) pod zunanjim ometom našli staro slikarijo, bojda kakih 400 let staro, stolp je pa bil še starejši. Nekam turobno vzdihne kronist: »Zdaj je zasut ino je zginil. Tak zgine ino prède vse naj sveti.« Tudi mi obžalujemo, da se nam ni ohranil natančnejši opis staročastite stavbe. Veščaki bi bili morda rešili tudi slike. Pri podiranju bojda niso našli nič »spomina vrednega«, razen nagrobni kamen z latinskim napisom Jurija Keber in njegove žene Uršule iz leta 1647. Kajpada veščega starinoslovca ni bilo zraven in tako je morda marsikaj izginilo v ruševinah, kar se neveščakom ni zdelo »spomina vredno«, veščaku pa bi morda bilo kažipot, da bi določil približno starost stavbe in morebitne izpremembe in prezidave.

Služba božja se je med tem opravljala pri Sv. Trojici in pri Materi božji nad Tržiščem.

Leta 1863. je bilo vreme nenavadno ugodno, zato je delo pri stavbi hitro napredovalo. Dne 27. aprila so vložili temeljnik

za stolp in do 9. maja so bili temeljni zidovi pri cerkvi večali-manj že gotovi; 3—4 sežnje globoko, 1 seženj široko. Za temelje so porabili ves material stare cerkve, ki je bila vsa iz kamena zidana, in povrh še ogromno kamenja, ki so ga navozili iz kamenoloma v Prišlinu na Hrvaškem. Nad kamenitim podstavkom je zid nove cerkve iz opeke, katere so leta 1862. nažgali na Malegerjevi kmetiji do pol milijona; 1000 komadov je prišlo na 9 gld., primeroma precej drago. Kmetje so opeko zastonj zvozili na stavbišče. Do srede novembra so zidovi bili skoraj gotovi, le pri zvoniku je še manjkalo kakih 8 šolnjev zidu. Ker je začelo zmrzovati, so morali zidarsko delo ustaviti in stolpno zidovje začasno pokriti. Cerkev sama je pa bila že pod streho, dasi je tesarski mojster bil zelo počasen. Mesto koncem julija, kakor je bilo pogojeno, je postavil ostrešje (rušt) šele ob Mali gospojnici. Stalo je 2000 gld. Tudi pokrivanje je šlo počasi, ker je zmanjkalo materiala. Za stranske ladje so naročili cink z Moravskega, in je stal cent, postavljen na stavbišče, 15 gld., porabilo se ga je pa 60 centov. Kleparsko delo je prevzel klepar Jelek v Mariboru. Z novim letom 1864 je padlo mnogo snega in nastopila je strašno huda zima, da je ljudem po kletih vino zmrzovalo; v drugi polovici januarja je živo srebro padlo celo na 26° R. Za golo zidovje pa je bilo to ugodno, ker je dobro premrznilo. Vreme spomladi leta 1864., ki je bilo sploh hladno in slabo, je bilo manj ugodno kakor prejšnje leto. Dne 9. maja ob 4. uri popoldne je bil zid pri zvoniku dokončan, in 25. septembra so potegnili v novi stolp stare zvonove med sviranjem godbe in pokaanjem topičev.

Na praznik posvečevanja cerkve dne 16. oktobra 1864 je knezoškof Jakob Maksimilijan Stepišnik slovesno blagoslovil novo cerkev. Bil je to pravi dan veselja za celo nadžupnijo. Znani pesnik Jožef Virk, župnik v Ločah, je za to slovesnost zložil naslednjo pesem:

1.

Krasna roža cvet poganja,
Rajska roža sveti križ;
V nji pa žarnega iskanja
Vtrinja se oltarja bliš.
In bandero, kinč oltarja,
Se razvito lesketa;
Ko pred soncem rujna zarja
V jutru jasnega neba.

2.

Bodi roža posvečena,
Farna cerkev sveti križ;
Ko cvetlica razcvetena
V novem krasu se svetliš!
Pa še lepše znamnje zmage,
Se v oltarju lesketaj,
Jesuseve rešne srage
Nam odperaj sveti raj!

3.

Dnes Gospodu darovana,
 Si nevesta Jezusa;
 Jakobu Maksimilijanu
 Druga roža blažena.
 V slavnem vencu boš slovela
 Skrbnega nadžupnika.
 Vsak dan se bo razcvetela
 V tebi rajska lilija.

5.

K svetem' križu pribežite,
 K viru božje milosti;
 Kadar v revah se solzite,
 Pa nikjer pomoči ni.
 Glejte, ženin duš prebiva
 Tukaj, Jezus križani.
 Z rešnjo krvjo nas obliva,
 S svojim mesom nas živi.

4.

Radosti naj srce bije
 Vam, križanski farmani,
 Nova cerkev, kinč škofije,
 Med sesticami slovi.
 Vi že bote trudne glave
 Položili pod zemljo,
 Vaše ime pa v bukvah slave
 Bo v nebesih vpisano.

6.

Kadar sonce se nagnilo
 Vašega življenja bo;
 In vam zadnjokrat zvonilo
 Milo žalostno slovo,
 Naj počiva na gomili
 Znamnje zmaže, sveti križ,
 In dušice Jezus mili
 K sebi vzame v paradiz.

V osmini posvečevanja dne 23. oktobra pa je v novi cerkvi maševal krški škof Valentin Wiery, ki je že leta 1832., 1833. in 1834. bil tukaj gost.

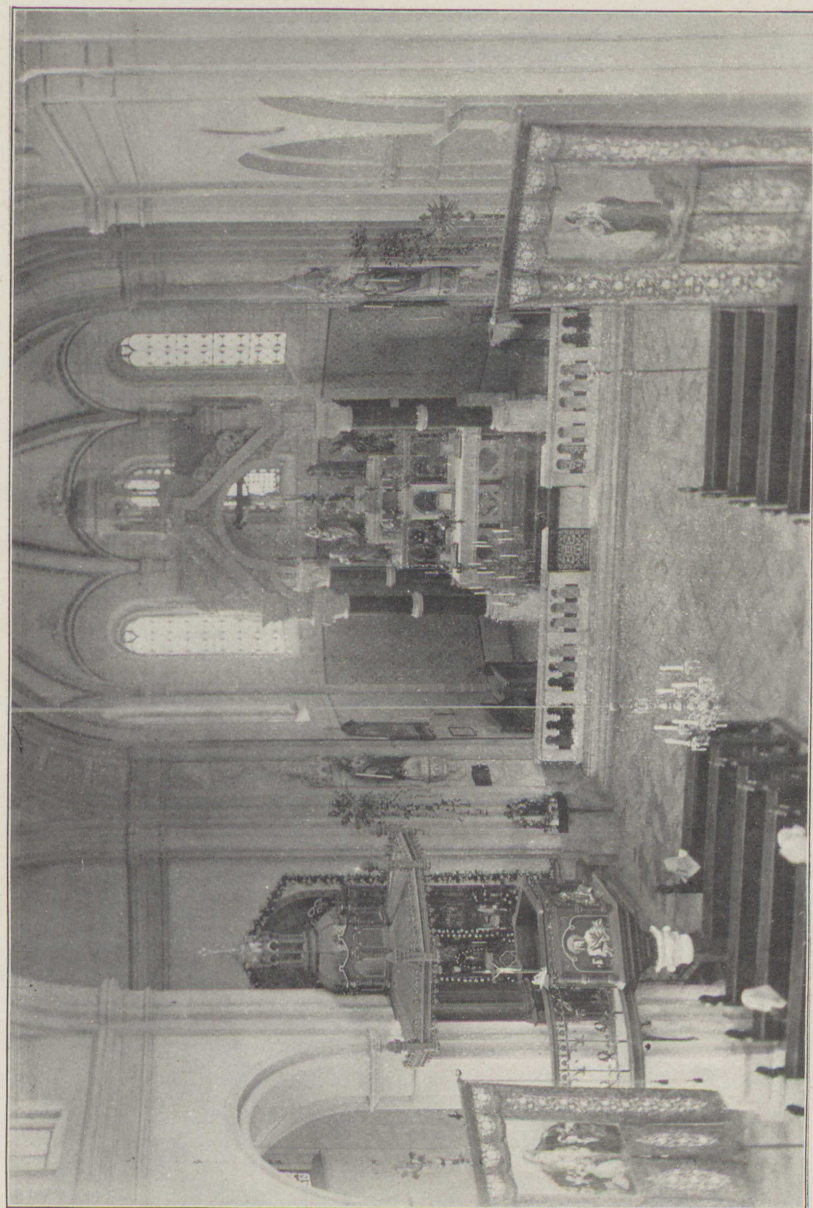
Naslednji dve leti so še cerkev potlakali s kamenitimi ploščami, zgotovili pročelje ter okoli cerkve utrdili in poravnali prostor. Cela stavba je stala okoli 45.000 gld.

Oglejmo si sedaj nekoliko novo stavbo.

Opis cerkve.

Župnijska kronika pravi, da se je napravilo več dragih pa nepraktičnih načrtov; končno je obveljal oni, ki ga je napravil J. Schöbl, inženir pri c. kr. stavbenem uradu v Gradcu. Pa tudi ta načrt, ki mu je bojda služila za vzorec cerkev v Sevnici, ni ugaljal, ker ni imel primernege prezbiterija in ne zakristije ter je izvršitev presegala gmotne moči. Kronika tedaj pravi, da se je župnik moral postaviti celo na svoje noge ter da si je za vzorec vzel cerkev v Novi Štifti pri Gornjem gradu. Tudi slopi, ki bi naj nosili obok, so se mu zdeli premasivni. Zdi se pa, da se je župnik sčasoma premislil, ker v kroniki pozneje (str. 45) pripoznava, da bo cerkev vendarle lepa in da bo tudi v prezbiteriju dovolj prostora, le žagrad bo nekoliko tesen.

Koliko je stavba odstopila od prvotnega načrta, ni moči reči, ker se načrt, žal, ni ohranil v arhivu. Vsekako so se pri stavbi pokazale razne tehnične in praktične potežkoče, ki tudi

Notranjščina župne cerkve.

niso ostale brez sledov. S cerkvijo v Novi Štifti, o kateri pravi kronist, da si jo je vzel za vzorec, nima nobene sličnosti. Ona je zidana v renesanskem slogu,¹ ta ima obliko bazilike, ona ima le eno ladjo, kjer slopi tvorijo ozke stranske kapelice, ta ima tri ladje, ona dva stolpa, ta le enega.

Zvonik je pristavljen glavni ladji in pročelje raztegnjeno čez obe stranski ladji; vsled tega ne napravi pravega vtisa, ampak se iz daljave zdi, kakor bi bil navaden nadstrešnik (Dachreiter), dasiravno stoji zvonik na mogočnem temelju, katerega so utrdili še s tremi močnimi hrastovimi piloti, ker pri kopanju temeljev niso prišli do kamena, ampak je bila samo naplavljena trda ilovica. Boljše bi bilo morda, če bi bili zvonik postavili ob strani, tako bi kazal več samostojnosti.

Nedostatek se kaže tudi v prezbiteriju, ki je v primeri z dolgostjo ladje vsekako premajhen in vsled tega tudi zakristija, ki je pristavljena zahodni strani prezbiterija.

Nova cerkev je pa sicer gotovo ena najlepših in najprostornejših, kar se jih je novejši čas postavilo v Lavantinski škofiji. Cerkev ima obliko bazilike s tremi ladjami in eno poprečno. Tloris ima vsled tega podobo križa. V višini je poprečna ladja enaka srednji ladji, po dolgosti pa presega le malo širokost srednje in stranskih ladij, na zunaj presega sklepčna ravna stena prečne ladje le za kakih 53 cm zid stranskih ladij. Dolgost meri do prezbiterija 34.12 m, širokost s postranskimi ladjami vred 17.49 m, prezbiterij je 7.58 m dolg in širok, visokost znaša v ladji 14 m, v prezbiteriju pa 12 m. Svod nosita po dva močnejša in dva šibkejša slopa.

Poleg glavnih vrat pod zvonikom so še dvojna vrata ob začetku stranskih ladij na zahodni in vzhodni strani. Nad vrati so dokaj lepo izvršene freskoslike Boga Očeta, Sina — Odrešenika sveta — in Sv. Duha. Naslikal jih je slikar Markovič. Takoj pri vhodu na desno pod stolpom je kapelica za božji grob, ki je bil 9. aprila 1902 blagoslovljen. Napravil ga je kostrewniški kipar Anton But za 545 K, od tega se je nabralo pri velikonočnem izpraševanju leta 1902. 405 K.

V stolpno steno pod korom sta napravljeni dve vdolbini; desno od vhoda je kip Lurške Marije; napravil ga je z votlino vred mariborski kamenosek Peyer in blagoslovil dekan Franc Šalamun 8. decembra leta 1898. Na levo je pa v votlino postav-

¹ Stegenšek, Dekanija gornjeograjska str. 104.

ljen krstni kamen; spodnji del je iz sivkastega marmorja, delo istega kamenoseka, kupolast nastavek s kipom Jezusovega krsta na vrhu je pa iz lesa. Svečniki pri krstnem kamenu so dar (45 K) gospe Minke Druškovič in Terezije Ogrizek.

Nove orgle na koru z 21 spremeni in 11 sklepniki je napravil mariborski mojster Jos. Brandl za 7000 K in so bile 18. julija 1910 blagoslovljene. Istega leta je bila poslikana cerkev za 3000 K. Slikala sta jo slikar Markovič iz Rožeka na Koroškem in pa domačin Košak.

V novi cerkvi so samo trije oltarji. Veliki oltar sv. Križa, v desni poprečni ladji je oltar Matere božje, v levi pa sv. Jožefa. Načrt za veliki oltar, obhajilno mizo in prižnico je napravil arhitekt Hans Pruckner v Gradcu, pregledal in odobril ga je c. kr. konservator J. Graus v Gradcu in kn. šk. ordinarijat v Mariboru 20. novembra 1898, št. 3901; kamenoseško delo je izvršil kamenosek Jos. Peyer v Mariboru, mizarsko Anton Irsik v Gradcu, kiparsko Peter Neuböck v Gradcu, slikanje in pozlaticev je prevzel Viljem Sirach iz Gradca, tvrdka Schlimp in dr. na Dunaju pa je napravila tlak v prezbitერიju.

Dne 27. avgusta 1899 je bila zadnjič sv. maša na starem velikem oltarju; že naslednji dan so ga podrli kakor tudi prižnico, ki je bila že vsa trhla in je stala v kotu pri slavoloku, kjer je sedaj kip Srca Marijinega, torej predaleč spredaj. Meseca septembra, oktobra in novembra so stavili veliki oltar, obhajilno mizo in prižnico ter polagali tlak v prezbitერიju in v žagradu. Koncem novembra je bilo delo končano; prvo adventno nedeljo 3. decembra 1899 se je prvič pridigovalo z nove prižnice, na praznik Marijinega brezmadežnega spočetja prvič obhajalo pri novi obhajilni mizi in na sveto noč se je darovala prva sv. maša na novem velikem oltarju, seveda na začasno vloženem prenosnem oltarju (portatile).

Dne 10. januarja 1900 je došel dar presvetlega cesarja za nov veliki oltar v znesku 1000 K. Med ljudstvom je vladala neka sveta navdušenost in je rado pomagalo z denarjem in privažanjem gradiva. Prvo darilo, v znesku 100 K, je podaril tukajšnji rojak, župnik Jos. Sigl, med drugimi sta Janez in Franc Ogrizek darovala vsak po 1000 K.

Slovesno posvečevanje oltarja se je vršilo 26. junija 1900. Prezvzišeni knezoškof dr. Mihael Napotnik je prišel že prejšnji dan ter je po zelo slovesnem sprejemu takoj pri slavo-

loku blagoslovil kipa Srca Jezusovega in Marijinega, ki ju je napravil graški kipar Neuböck za 1000 K in sta sedaj v župni cerkvi pri slavoloku. Drugi dan, šesto nedeljo po Binkoštih, je knezoškof oltar slovesno blagoslovil in tako postavil krono na glavo veliki stavbi, kateri je Slomšek postavil temelj, njegov naslednik Jakob Maksimilijan pa jo posvetil. Kakor je bil vesel in slavnosten za križevsko nadžupnijo dan posvetitve novega oltarja, tako je pa čez mesec dni globoko pretresel celo župnijo božjeropni vlom. Ponoči 25. do 26. julija je zločinska roka vlomila v tabernakelj. Tat se je priplazil v cerkev ponoči skozi zadnje okno desne stranske ladje. Staro monštranco je opleni s srebrnega in pozlačenega križca in drugih srebrnih okraskov; iz ciborija, ki je bil vreden 250 K, je izsipal posvečene hostije v tabernakelj, ciborij pa vzel s seboj. Na Jelšovskem travniku ga je razbil, srebrno kupo in križec je odnesel, drugo pa pustil.

Med slatinskimi gosti se je vzbudila silna ogorčenost nad bogoskrunskim dejanjem. Škof Strossmayer je rekel: »Kar so zli ljudje pokvarili, morajo dobri popraviti.« In res, v enem tednu se je nabralo 600 K; biskup Strossmayer je daroval 200 K, celjski opat Ogradi 25 K, baron Reyer 100 K, zagrebški kanonik Smetiško 40 K in drugi gostje skupaj 235 K.

Mariborski pasar Karol Tratnik je napravil nov srebrni ciborij za 360 K, za 60 K pa je popravil monštranco, preostanek nabrane vsote se je porabil za oltar.

Nov veliki oltar je res lep kras za cerkev; ko bi bil prezbiterij prostornejši, bi tudi oltar napravljal še veličastnejši vtisek. Za oltar sam se je izkopal 2 m globok, 4 m dolg in 4 m širok temelj ter je spodnji del ves zidan s kamenjem in betonom. Oltarni zid je obložen spredaj (antependij) z rdečkastim marmorjem s štirimi rdečkastimi stebriči. Tudi stojalo za svečnike je iz rdečkastega marmorja. Slogu primerne svečnike je kupil g. Andrej Druškovič za 360 K. Mesto relikvijarijev zapira ozadje svečnikov kamenita marmornata stena z dvema plitvima polkrožnima vdolbinama. Vrh oltarja za tabernakljem stoji križ, pod njim Mati božja, sv. Janez in Marija Magdalena, ki se oklepa križa. Ob straneh kipa sv. Petra in sv. Andreja. Nad križem se pa vzdiguje visok baldahin, ki ga nosijo štirje močujoči stebri iz rdečkastega marmorja s pasom iz belega apnenca v sredini. Stebri stoje na močnih podstavkih iz gladkega apnenca in se končujejo s kapiteli iz enakega kamena kakor podstavki.

Nastavek, ki se opira na stebre, sedlasta streha v obliki križa in z laterno na vrhu je iz lesa, vendar je tako marmoriran, da od daleč napravi vtisek, kakor bi bilo vse iz kamena. Na svodu prezbiterija je na zlatih poljih naslikano pet angelov z znamenji Kristusovega trpljenja: kladivo in žreblji, trnjeva krona in bič, križ, sulica, potni prt.

Ob pobočju oltarja je na evangelijski strani vklesan v marmor papeški grb Leona XIII., na epistelski strani pa cesarski grb z latinskim napisom, ki nam pove, da je oltar postavljen v spomin bisernega jubileja mašništva Leona XIII. in 50 letnice vladanja cesarja Franca Jožefa I.

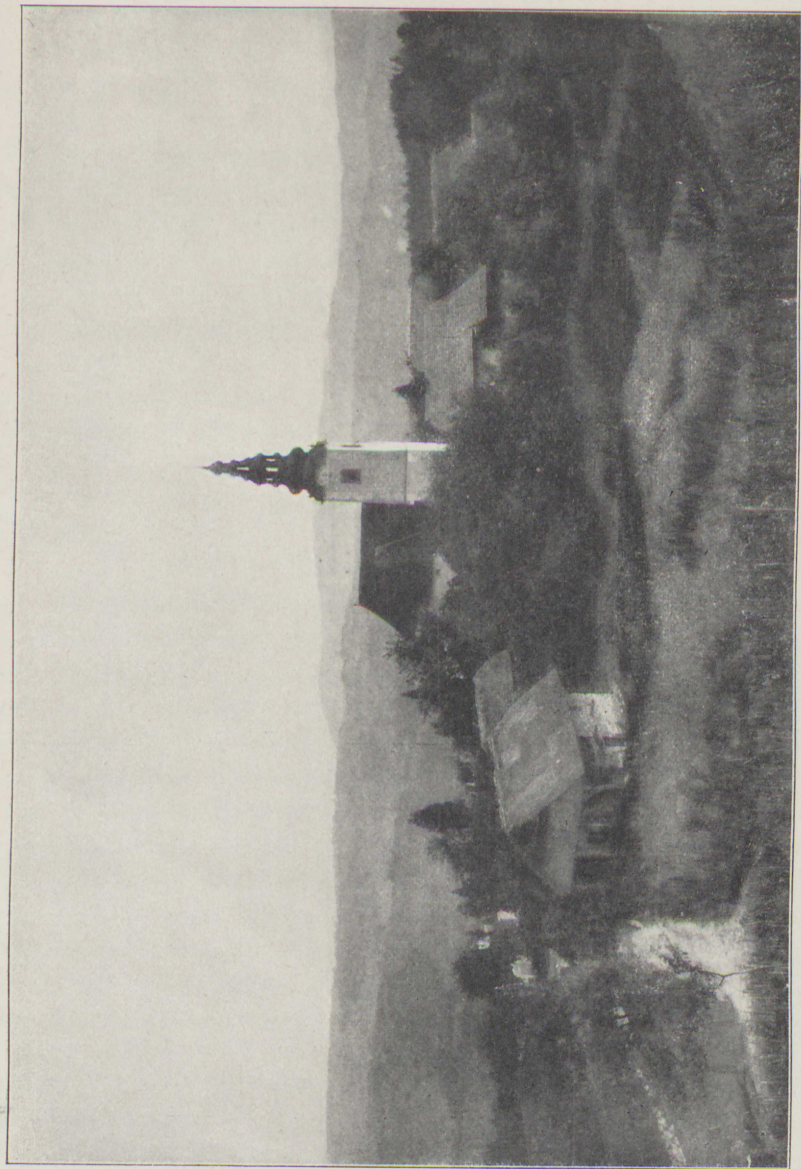
Na oltarju stoji tabernakelj iz sivkastega marmorja, vrata so pa iz hrastovine v naravni boji.

V ozadju oltarja naznanjata dve spominski plošči, da je oltar dal postaviti nadžupnik Korošec, izdelal pa ga je kamenossek I. F. Peyer v Mariboru.

Stranski oltar na evangelijski strani je Marijin oltar; ves nastavek je iz lesa. Krog Marijinega kipa so izrezljane in razvrščene skrivnosti sv. rožnega venca. Na epistolski strani je pa oltar sv. Jožefa, kjer so krog kipa sv. Jožefa razvrščeni prizori iz življenja sv. Jožefa in sv. Družine.

Cerkev krasijo umetno slikana okna.

Prvo slikano okno je dal napraviti v levem koncu prečne ladje nadžupnik Fröhlich leta 1895. v čast Marijinemu brezmadežnemu spočetju. Okno sv. Jurija v desnem koncu prečne ladje je kupil leta 1899. škof Strossmayer za 1000 K. Pod sliko sv. Jurija je škofov grb: s srebrnim pramom v dva dela razdeljeno modro polje; v zgornjem delu polumesec in v njegovem polkrogu zvezda - danica, v spodnjem delu na dnu srce nad sidrom, nad srcem pa križec (vera, upanje, ljubezen). Okno sv. Frančiška Saleškega v desni stranski ladji je istega leta kupil nadžupnik Korošec za 500 K. Leta 1907. dne 23. junija so bila blagoslovljena okna sv. Izidora v desni stranski ladji ter sv. Katarine in Terezije v levi stranski ladji; vsako stane 400 K. Okno sv. Izidora sta darovala Franc Višnar (bivši kaplan svetokrižki) in učitelj Franc Vesjak, okno sv. Katarine Matej in Katarina Božič, okno sv. Terezije pa Franc in Terezija Ogrizek. Leta 1909. so bila napravljena in 11. julija blagoslovljena okna sv. Karola Boromejskega, darovala Karol in Marija Sipple, prvo okno od vrat v desni stranski ladji; okno sv. Friderika v isti

Podružnica Sv. Trojice od severozahodne strani.

ladji, darovala Friderika Berner. Sv. Friderik je predstavljen v škofovski opravi, v desnici drži palmovo vejo, znak mučeništva, v levi pa meč, na ramo leve roke pa ima naslonjeno pastirsko palico. V levi stranski ladji je tega leta napravljeno okno svete Neže, dar Janeza in Neže Ogrizek ter okno sv. Elizabete v spomin † cesarice Elizabete.

Od štirih oken v prezbiteriju ima samo srednje okno za oltarjem umetno slikarijo in predstavlja v temnozelenkasti, modri in sivkasti boji mesto Jeruzalem. Napravljeno je v spomin Konstantinovega jubileja leta 1913. Tudi na pevskem koru za orglami je v oknu umetna slika kralja Davida s harfo.

Vsa ta poslikana okna je izdelala znana tirolska tvrdka Neuhauser in dr. Jelle v Inomostu.

V stolpu visijo sedaj štirje zvonovi, dva sta še iz stare cerkve, največji in najmanjši sta pa nova; zlil ju je leta 1886. Peter Hilzer v Dunajskem Novem mestu.

VII. Podružnice.

a) Sv. Trojica na Perneku.

Na griču kakih 20 minut jugozahodno od župne cerkve se vzdiguje 328 m nad morjem lična cerkev sv. Trojice. Ima eno ladjo, kateri sta levo in desno prizidani dve kapeli. Prezbitenij se končuje s tremi stranicami in ima zunaj podpornike, ki segajo čez polovico zidne višine. V prezbiteriju sta dve zašiljeni okni,¹ ono v južni steni brez krogovičja. Cerkev utegne biti iz 15. stoletja, pa so jo pozneje večkrat prezidavali. Iz lege in pa nenavadno močnega stolpa je sklepati, da je bil tukaj nekdanj obrambni tabor. Pri glavnih vratih je prizidan stolp, ki je bil leta 1855. povišan in prekrit; delo je stalo 2300 gld. Stolp je nenavadno širok in je znotraj v višini sedanjega cerkvenega stropa bil nekdanj obokan. V turških časih je ograjen prostor krog cerkve služil brezdvomno za tabor in masivni stolp za brambo. Cerkev je 15 m dolga, 9·30 m široka in 7·50 m visoka. Cerkveni tlak je za tri stopnice nižji kakor tla pod zvonikom. Zaokroženi slavolok loči ladjo od prezbiterija, ki ima zaokrožen svod z dvema večjima in tremi manjšimi kapami, dočim je ladja imela prvotno lesen strop in je šele leta 1781. bila presvoda, kakor

¹ Ne 1 zašiljeno in 2 štirioglati, kakor pravi Orožen, n. d. str. 38.

nam pove latinski napis nad slavolokom.¹ Svod v ladji je kupolast. Torej je leta 1781. bila prizidana tudi ena izmed kapel, in sicer Frančiškova ter pevski kor. Leta 1756. je opat Franc Anton Tosta posvetil v tej cerkvi štiri oltarje: presv. Trojice, Nedolžnih otročičev, sv. Fabiana in Boštjana ter sv. Antona.

Leta 1862. so iz podrte župne cerkve semkaj prenesli stare orgle, a od leta 1911. ima cerkev nove orgle, ki jih je napravil mariborski mojster Jos. Brandl za 2400 K in so bile blagoslovljene 11. junija i. l. V zvoniku so trije zvonovi, večji je zlit leta 1868. pri Samassu v Ljubljani, srednji leta 1746. in mali leta 1753. v Celju. Leta 1856. je mali zvon počil. Zraven pokopališča ima cerkev svoj vinograd, ki meri 93 arov 16 m².

Največja znamenitost te cerkve je lep oltar v nemškem preporodnem slogu iz konca 17. stoletja; sedaj je že nekoliko poškodovan in bi trebalo prave umetniške roke, da ga v prvotnem slogu popravi. Tabernakelj seveda ne sodi zraven, ker je prenesen iz stare župne cerkve. Nastavek oltarja ima dva dela. V spodnjem delu so tri vdolbine in so bili poprej kipi tako-le razvrščeni: v sredini Sv. Trojica, na desno (gledalca) sv. Janez Krstnik in sv. Frančišek Serafski (?), na levo sv. Janez Evangelist in sv. Karol Boromejski. V gornji dolbini ali v atiki je bil Kristusov Vnebohod. Ker je previsok tabernakelj, prenesen iz župne cerkve, zakril glavno spodnjo dolbino, so djali Boga Očeta in Sina v gornjo dolbino, kjer je že od prej stal Kristus, ki gre v nebo, in apostol, ki kleče gleda za njim. Sv. Duh je na vrhu oltarnega nastavka. Omisliti bi trebalo nov, majhen, slogu primeren tabernakelj, kipe pa popraviti in razvrstiti po starem redu. Posamezni deli oltarnega nastavka so lepo izrezljani in okusno pobarvani, kipi so pa slabejši. Na ozadju oltarnega nastavka je napis 1819, pod letnico pa črki P W. Na evangelijski strani pri slavoloku je sedaj nov oltar Lurške Marije; napravil ga je mariborski kipar A. Zoratti leta 1904. Tu je bil menda poprej oltar Nedolžnih otročičev, ki je bil leta 1756. posvečen. Na listni strani pri slavoloku stoji sedaj prazna oltarna miza. V severni kapeli je oltar sv. Antona iz prve polovice 19. stoletja. Kip sv. Antona ima naravnost strašen obraz; ob straneh sta dva meniška svetnika, eden s knjigo in križem v roki, drugi

¹ EXIstente Iosepho SVppeVz reglo arChIparoCho LoCi DeCano atqVe arChieplIsCopI Gorltlensls ConsIstorlaLI fornICe, Choro. CapeLLaqVe et eXornata VenVsta sVrreXIIt.

Veliki oltar v podružnici Sv. Trojice.

ima na odprti knjigi mrtvaško glavo, potem sv. Ožbald z vranom na krogli in kraljevim žezlom, na drugi strani pa svetnik z zaprto knjigo in križcem na koncu palice. (Sv. Anton Pušč.?)

Na ogrodju prižnice v sredini Kristus z zemeljsko kroglo, njemu ob strani evangelista, na desno Matej s peresom in zaprto knjigo evangelista, na desno Matej s peresom in zaprto knjigo, pa brez mladeniča, ki ga navadno ima ta evangelist pri sebi, poleg njega Lukež z volom, na levi Kristusa sv. Janez z orlom, ki v kljunu drži posodico s črnilom, Janez je zamaknjen v nebo. Marko drži levo nogo na glavo levu, ki molí rdeč jezik iz gobca.

b) Naša ljuba Gospa na Tržišču.

Stoji na prijaznem, vinorodnem gričku nad vasjo Tržišče. Prezbitarij brez podpornikov se končuje s tremi stranicami z rezanim kamenjem na oglih; ima tri zašiljena, gotska okna s poznogotskim krogovičjem. Rebresni svod počiva na služnikih, ki za $\frac{3}{4}$ molijo iz zida. Desno prezbitariju je prizidana zakristija. Ladja je nekdanj imela strop s tramovi, sedaj je kupolasto presvoda v dveh poljih, nad pevskim korom pa je križni obok. Svod nosijo k stenam prizidani slopi, dokaz, da prvotno ladja ni imela svoda. Glavna vrata imajo okrogel lok z dvojnim pasom na zunanjem robu. Na severni strani je ladji prizidana kapela, ki ima nad vrati zunaj letnico 1665. Kapela se končuje s polkrožno absido. Glavni oltar je posvečen Materi božji.¹ Posvetil ga je leta 1756. opat Franc Anton de Tosta v. Grien-thall. Pri loku, ki loči prezbitarij od ladje, je desno oltar svete Uršule, levo pa sv. Valentina.

Nad zakristijskimi vrati visi podoba Matere dobrega sveta, kakor ljudje pravijo, ali za pravo je podoba pasovske Matere božje, Marija Pomačaj, kakor se časti tudi na Brezjah na Kranjskem. Poprej je bila ta podoba na sedanjem oltarju sv. Uršule na levi strani ob slavoloku. Na desni strani je pa Valentinov ali Lenartov oltar, kakor ga imenuje listina opata Franca Antona de Tosta, ki ga je leta 1756. posvetil. Oltarna podoba kaže zgornj mladega, črno oblečenega duhovnika z verigo v roki (sv. Lenart), pod njim pa škof in duhovnik Va-

¹ Nad vrati, ki vodijo iz kapele v zakristijo, je starinski kip: sveta Trojica krona Marijo, najbrž iz 16. stoletja, ki je gotovo bil pred letom 1756. na glavnem oltarju.

lentin, zaščitnika zoper kugo, pod svetnikoma bolan človek in vol. Ob straneh kipa sv. Barbare in sv. Magdalene.

V kapeli na severni strani je renesanški oltar sv. Družine. Sredino nastavka zavzema slika sv. Družine: Marija in Jožef vodita Dete. Iz nebes z razprostrtimi rokami gleda in blagoslavlja Bog Oče, Sveti Duh v podobi goloba, na oblakih angelske glavičice.

Nad pročeljem se vzdiguje osmeroočrat stolp z dvočebuljnatostreho. Proti cerkvi obrnjena stolpna stena sloni na močni oprogi. V stolpu visijo štiri zvonovi. Veliki zvon je vlit leta 1867. pri Samassi v Ljubljani. Srednji je zelo star in ima gotski napis: Maria, mater gracie, mater misericordie (Marija, mati milosti, mati usmiljenja), in je morda že od začetka cerkvice. Tretji zvon je iz leta 1643.¹ z napisom: Sit nomen Domini benedictum. (Bodi ime Gospodovo blagoslovljeno.) Najmanjši zvon je iz leta 1724. in ima napis: Gloria in excelsis Dea (mesto Deo). Na krilu ima podobi: Kristus na križu in Mati božja, zraven nje pa črki C. S.² Cerkev ima srebrn kelihi, ki so ga leta 1864. kupila dekleta, ki strežejo in služijo na Slatini.

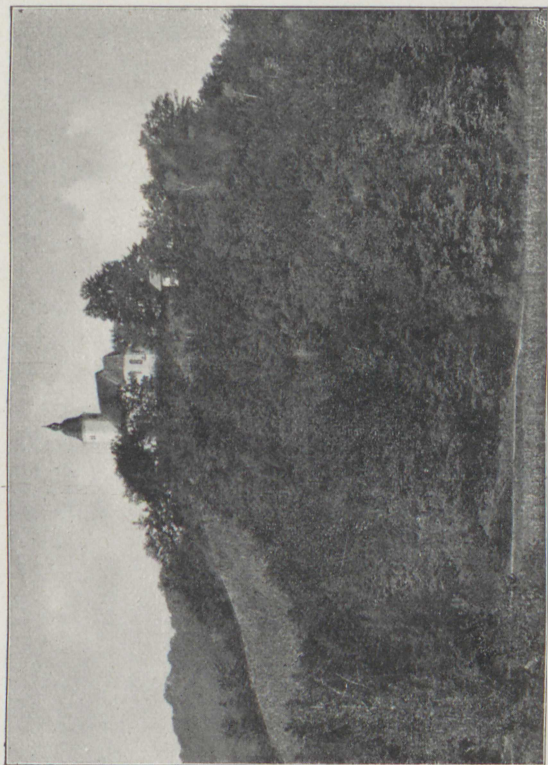
Ob času škofovske vizitacije leta 1756. je imela cerkev dva srebrna in pozlačena keliha. Ljudje so takrat prosili škofa, naj bi se v tej cerkvi ustanovila kaka bratovščina. Župnik je dobil naročilo, naj se v tem oziru pismeno obrne na škofijstvo, a bratovščina se menda ni ustanovila, ker je naslednja desetletja zavel bratovščinam sovražen veter.

Glavni patrocinij te cerkve se obhaja na Veliko gospojnico in to nam **spričuje njeno visoko starost**. Med vsemi svetokrižskimi podružnicami je menda ta najstarejša.

Med ljudstvom je o tej cerkvi znana pripovedka, da se je bližnji graščak upiral stavbi cerkve, češ, naj ga uši pojedjo, in naj ga strela ubije, če bo kdaj tu stala cerkev. Vkljub temu se je cerkev postavila, graščaka so pa res začele uši jesti. Večkrat na dan se je preoblačil, pa ni nič pomagalo, bil je vedno poln uši. Naposled ga je vsega ušivega še strela ubila tam, kjer je sedaj pod hribom kapelica. Če je v tej pravljici kaj zgodovinskega jedra, bi se dalo razlagati tako, da so cerkev postavili ljudje zoper voljo graščakovo in bi se dalo misliti na luteranske čase. Toda dokler so luteranski stanovi imeli oblast pri nas, bi luteranski graščak gotovo ne bil dopustil staviti Marijine cerkve, pozneje pa, v 17. stoletju, je že prišel iz navade gotski slog, v katerem je prednji del cerkve zidan.

¹ Letnica 1743 pri Orožnu (str. 41) je pomota, tako tudi pri najmanjšem 1774 mesto 1724.

² Morda celjski zvonolivec Konrad Schneider, ki je tisti čas živel.

Podružnica Matere božje na Tržišču.

c) S v. Mohor na Rodnem.

Cerkev stoji na bregu Rodno 361 m nad morjem. Tloris kaže obliko križa s predloženim zvonikom. Trostrano sklenjen prezbiterij ima rebresni svod, ki počiva na služnikih in je iz 16. stoletja. Zunaj ima podpornike. Majhna okna imajo po dva ostra loka brez krogovičja. Ladja je imela zvezdnat obok, sedaj kupolnat. Ladja in prezbiterij sta iz 16., severna kapela iz 17., južna iz 18. stoletja. Zvonik je pozneje prizidan in vanj preneseni gotski profilirani podlogi glavnih vrat. Veliki oltar v nemškem preporodnem slogu iz konca 17. stoletja je posvečen oglejskima svetnikoma sv. Mohoru in Fortunatu. Pod svetnika je nekdo pozneje zapisal: Sveti Mohor in Ferdinand (mesto Fortunat), prosita za nas Boga. V zgornjem delu oltarnega nastavka je sv. Janez Krstnik, na vrhu pa Bog Oče. Ob strani glavnih kipov stojita na listni strani sv. Lovrenc in sv. Barbara, na evangelijski strani pa sv. Štefan (?) in sv. Marjeta.¹ Kipi so precej slabo delo.

Ob slavoloku je stal prej na evangelijski strani oltar sv. Primoža in Felicijana, ki je sedaj odstranjen, mesto njega stoji tam lepa nova prižnica s kipi štirih evangelistov. Na listni strani je oltar sv. Roka in Boštjana, zaščitnikov zoper kugo. V stranski kapeli na evangelijski strani je oltar iz začetka 18. stoletja sv. Martina, na nasprotni strani pa kapela Marije Bistričke. Ta oltar je sedaj prenovljen; slika Marije Bistričke, ki je bila prej na oltarju, visi sedaj na steni na evangelijski strani.

V zvoniku, ki ima v visokosti ladjinega stropa križni obok, so trije zvonovi. Veliki zvon ima gotski napis: Got hilf saj uns beraît Nach deiner grossen parmherzigkait. 1550.

Drugi ima istotako napis v gotskih črkah: Helf uns Gott Aus aller Not. 1558.

Mali zvon podolgaste oblike brez vsakega napisa je najstarejši. Pri tej cerkvi je bila nekdanj slovita božja pot, kar še dandanes spričujejo mnogotere zaobljubljene slike iz 18. stoletja.²

¹ Ljudsko izročilo pravi, da je ta cerkev pozidana istočasno ko podružnica sv. Marjete na Boču, sedaj v kostrewniški župniji.

² Iz let 1746, 1754, 1755, 1756 (štiri slike), 1757 (dve), najnovejša pa iz leta 1893. Starejše so najbrž od istega slikarja in so zanimive radi takratne narodne noše.

Ker je cerkev prostorna, so mislili leta 1784. tukaj ustavit lokalno kaplanijo, kateri bi pripadli kraji: Gaberce, Šmohor, Plat, Kačji dol in Gornje Tokačevo. Vendar so to misel kmalu zopet opustili.

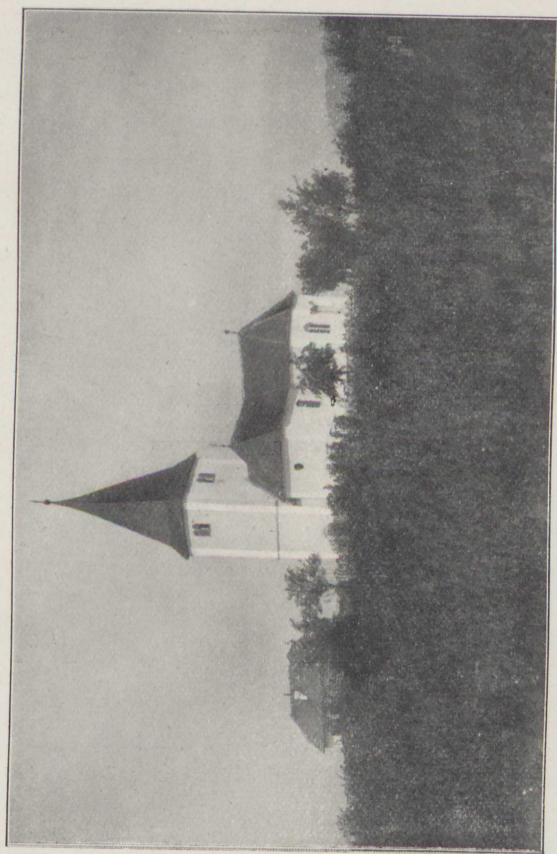
VIII. Šola.

Neprijazne cerkveno-politične razmere med oglejskimi patrijarhi in avstrijsko vlado so tudi na šolskem polju zapustile žalostne sledove. Dočim v slovenskem delu sekovske škofije na mnogih krajih že v 17. stoletju s popolno gotovostjo zasledimo šole, je desno od Drave, v starem celjskem okrožju bilo zelo žalostno v tem oziru. Šole so tukaj še ob času Marije Terezije in Jožefa II. redka prikazen. Leta 1786. je celo celjsko okrožje prišlo pod Lavantinsko škofijo, a trebalo je več desetletij, da se je uredilo in popravilo, kar se je prej cela stoletja zane-marjalo. Še leta 1832. poudarja škofijstvo v neki okrožnici, da Lavantinska škofija daleč zaostaja za sosednjo — sekovsko — glede šolstva, zato naroča duhovščini in dekanom, naj krepko popirajo šolstvo.

Slišijo se tudi pritožbe, da učiteljstvo v Lavantinski škofiji daleč zaostaja za učiteljstvom drugih škofij. Leta 1839. dne 26. aprila je vlada zaukazala, naj se posebna pozornost obrača na zaostalost lavantinskega učiteljstva, in dvorna študijska komisija zabičuje leta 1845. dne 8. marca, naj se pri nastavljanju nikakor ne spregledujejo nravni nedostatki učiteljstva, naj se ne gleda samo na umsko izobrazbo, ampak pred vsem na srce; npravno omadeževani učitelji naj se brez-pogojno odstranijo iz šole.

Razmere so bile težavne, šol je bilo malo, in še za te je manjkalo sposobnih moči. Šolska oblast je mnogokrat morala vzeti učitelja, kjer ga je pač dobila, in tako so prišli tu in tam v šolo ljudje, ki ji niso bili ne v čast, ne v korist. Zato nam je razumljiv Slomškov izrek: »Šola pa, če prava ni, je boljše, da je ni.« In če imamo pred očmi stoletno puščavo na šolskem polju v ozemlju današnje Lavantinske škofije, moramo tem bolj ceniti velikanske zasluge Slomškove za naše ljudsko šolstvo.

Pri Sv. Križu imamo prvi sled o šoli v vizitacijskem zapisniku goriškega nadškofa, ki je 22. julija 1760 obiskal Sv. Križ ter med drugim omenja tudi cerkovnika in učitelja (aedituus

Sv. Mohor na Rodnem.

et ludimagister) Jožefa Sustelica. Tudi v vizitacijskem zapisniku leta 1766. se omenja učitelj, toda brez imena. Verjetno je torej, da je od časa do časa kak cerkovnik, obenem orglavec, poučeval tudi otroke, a redne in stalne šole pri Sv. Križu do začetka 19. stoletja ni bilo. Šele za časa župnika Mihaela Stramcerja se je med leti 1805—1808 začelo poučevati. Prvi svetokrižki učitelj je bil Jakob Skribe, doma iz Konjic, ki je okoli leta 1800. prišel k Sv. Križu ter prevzel orglarsko in cerkovniško službo. Med tednom so njegovi domačini opravljali razne posle v cerkvi, on pa je hodil pisarit v rogaško graščino, v nedeljo pa je doma orgljal. Okoli leta 1805. pa je opustil pisarsko službo in s pomočjo nadžupnika Stramcerja začel s šolo. Za silo so šolsko sobo napravili iz konjskega hleva; ko so postavili novo (sedanjo) kaplanijo, so šolo prestavili tja, pozneje so pa najeli za šolo kmetsko hišo Gregorja Drofenika, po domače Ježovskega. Tukaj se je poučevalo do leta 1822. Lastniku hiše se je pa najemnina zelo neredno plačevala, zato se je večkrat zgodilo, da je Drofenik deco z učiteljem vred nagnal iz hiše v bližnji bukov les, kjer so potem med čivkanjem vrabcev glodali svojo abecedo, dokler se strogi hišni gospodar ni pomiril.

Prva leta je šolo obiskovalo 40—50 dečkov. Sčasoma so pa ljudje začeli ceniti šolski pouk, število šolarjev je od leta do leta napredovalo. Postala je potreba, postaviti posebno šolsko poslopje. To se je zgodilo za časa nadžupnika Pintarja leta 1822. V novem enonadstropnem poslopju sta bili zgoraj dve prostorni in svetli šolski izbi, v pritličju pa stanovanje za učitelja. K stavbi je prispeval deželni šolski sklad, kmetje so pa vožnjo zastonj opravili.

V takratnih časih se je šola navadno začenjala 4. novembra, končala pa med 21. avgustom in 6. septembrom. Sklep šole je bil navadno zelo slovesen. Pred dekanom kot okrožnim šolskim nadzornikom se je vršila izkušnja, povabljeni so bili tudi stariši. Pridnim šolarjem so se razdelile nagrade, za katere so zložili potrebne doneske razni dobrotniki. Te izkušnje so podajale šoli neki pesniški čar, učitelju so v priznanje njegovega truda prinesle čast pred celim občinstvom, če je vestno izvrševal svoje dolžnosti, otrokom veselje, med stariši in šolo so pa vzdrževale zaupno zvezo, ki je za vzgojo velikanskega pomena.

V stari šoli je seveda prevladovala nemščina, vendar se je oziralo tudi na slovenščino, zlasti odkar je škof Slomšek vdahnil novega duha šolam svoje škofije. Že leta 1845. je lavantinsko knezoškofijstvo (Slomšek je bil še takrat škofijski nadzornik) naročilo, naj se v začetnih razredih poučuje v tistem jeziku, v katerem se v cerkvi pridiguje, dočim je še leta 1838. knezoškof Ignac Franc Zimmermann zabičeval, da se morajo slovenski otroci v šolah učiti več nemščine.

Leta 1840. je bil določen šolski okoliš svetokrižke šole in je bilo semkaj všolanih 9 krajev s 140 hišami. Za šolo godnih dečkov je bilo takrat 61, deklic 67, obiskovalo pa je šolo 57 dečkov in 53 deklic. V ponavljalni šoli je bilo 21 dečkov in 17 deklic, v nedeljski šoli pa 12 dečkov in 19 deklic.

Glede dohodkov je takrat učitelju več nesla cerkvena kakor pa šolska služba. Od vsakega šolarja je dobival na leto 48 kr. konvencijskega denarja, zbirco je imel od žita, mošta in prediva, potem štolnino, zvonarino in vrt. Pomožnega učitelja ter pomočnika pri cerkveni službi si je pa moral sam plačevati.

Prvi svetokrižki učitelj Jakob Skribe je umrl 10. decembra leta 1823. Njegov naslednik je bil *J u r i j B e n k o*, poprej privatni učitelj v šmarski graščini. Doma je bil iz Radeč kakor nadžupnik Pintar, in je vzel za ženo Skribejevo hčer. Umrl je pa že 30. junija leta 1828. Dne 22. novembra istega leta je bil imenovan za učitelja Mihael Hoisel, doma iz Selnice nad Mariborom, kjer se je narodil 29. septembra leta 1799. Leta 1815. je dokončal pripravnico v Mariboru. Služboval je več let pri Sv. Lovrencu na Pohorju, v Rušah in v Maria Hilf. Leta 1824. je odšel v Gradec, da si izpopolni izobrazbo, potem je leta 1826.—1828. služboval v Žalcu in v Dobrli vasi na Koroškem, odkoder je prišel k Sv. Križu, kjer je najprej začasno opravljal učiteljsko službo, a od leta 1828. je skoraj 40 let učiteljeval pri Sv. Križu, namreč do decembra leta 1867., ko je radi bolehnosti in slabosti bil vpokojen. Nakazano mu je bilo 360 gl. pokojnine, a od tega mu je moral plačevati njegov naslednik 80 gl. Hoisel je umrl 21. julija 1878.

Po njegovem odstopu je vodil svetokrižko šolo do 11. decembra leta 1868., potem je pa postal nadučitelj *S i m o n Š k r a b l* in je ostal v tej službi dolgo vrst let — do 1. maja leta 1905., ko je stopil v pokoj.

Za njegovega časa so se v šolstvu izvršile važne izpremembe. Leta 1868. dne 25. maja je izšla nova občna šolska postava, ki načeloma določuje razmerje ljudske šole do cerkve in države ter smoter ljudske šole. Glede na prejšnjo šolsko postavo obsega dve važni izpremembi: 1. vrhovno nadzorstvo čez ves pouk in vzgojo prisvaja država sebi, cerkvi prepušča le nadzorstvo in vodstvo čez veronauk in verske vaje; 2. vpeljana je splošna šolska obveznost, ki traja osem let, vendar poznejša postava z dne 2. maja 1883 otrokom kmetskih in revnih starišev na deželi v 13. in 14. letu dovoljuje oprostitev v poletnem času.

Natančnejša določila za ljudsko šolstvo na Štajerskem je dal štajerski deželni zbor s postavo dne 8. februarja 1869. Na podlagi novih šolskih predpisov je bila svetokrižka dvorazredna šola leta 1870. uvrščena v tretji plačilni razred.

Vsled splošne šolske obveznosti je število šolarjev v naslednjih letih močno poskočilo in skoraj povsod so dotedanja šolska poslopja postala pretesna. V svetokrižkem šolskem okolišu je leta 1869./70. bilo 450 za šolo godnih otrok, obiskovalo jih je pa šolo 306. Pet let pozneje, leta 1875. je število za šolo zrelih otrok poskočilo na 507, obiskovalo pa jih je 405.

Šolski sobi leta 1822. postavljenega poslopja sta bili prenapolnjeni, vrh tega je stavbena komisija leta 1874. dognala, da je strop v vseh sobah postal trhel in je nevarnost, da se zruši. Morali so ga za silo podpreti. Sklenilo se je leta 1875. pozidati nad staro šolo še eno nadstropje, ker so stranski zidovi bili dovolj močni. Delo je pogodil stavbenik Alojzij Madile, isti, ki je stavil župnijsko cerkev, za 13.000 gl. A mož je pri stavbi svoje hiše (sedaj vila Rojko) dne 20. septembra 1875 tako nesrečno padel, da je bil na mestu mrtev. Delo pri šoli se je vsled tega zavleklo. Najeti so morali dve sobi v restavraciji Jožefa Heinricke na Slatini. Šele 19. junija 1876. so bile sobe v šolskem posloppju toliko suhe, da se je začel v njih pouk.

Krajni šolski svet je istega leta sklenil, svetokrižko šolo razširiti v štirirazrednico, a okrajni šolski svet je rzsodil, da za sedaj zadostuje trirazrednica, vendar je že 28. februarja 1877 bila dovoljena štirirazrednica in so bile nastavljene štiri učne moči. Tako je ostalo do današnjega dne.

Od starejših podučiteljev našteva šolska kronika naslednje: Zechner Ivan, Srabotnik Simon, Krhlanjko Jožef, Anderluh

Florijan, Kostanjšek Anton, Kapun Peter, Škoflek Henrik, Jamšek Franc, Eberl Anton, Hafner Franc, Herman Franc, Eersch Ivan, Weiß Jožef, ki je služboval tukaj od l. 1868.—1870.

Od leta 1870. so pa službovali delj časa na tej šoli: Žolnir Ivan (1870.—1873.). Leta 1873. je bil šolski vodja nekaj časa sam, meseca junija, julija in avgusta pa je pomagal vpokojeni nadučitelj Hoisel. Leta 1873.—1875. je poučeval Jurij Pilihi, leta 1875.—1878. Edvin Blenk, kot tretja učna moč pa Ludovik Tribnik leta 1876.—1879. Leta 1877. je bil 1. septembra imenovan za definitivnega učitelja Franc Vesjak, ki je ostal tukaj do leta 1910., ko je stopil v pokoj in se je preselil v svojo rojstno vas Orešje pri Ptuj. Pri Sv. Križu je kot dolgoletni učitelj zapustil najboljši spomin.

Po odhodu Tribnikovem je bila 1. aprila 1879 nastavljena na tej šoli prva ženska moč — supletinja Matilda Travnicek, ki je poučevala tudi v ženskih ročnih delih. Koncem avgusta 1880 je zapustila Sv. Križ. Potem je le kratko časa poučevala Marija Smukavec, za njo je pa leta 1881. prišel kot provizorični podučitelj Janez Kit, ki je pozneje postal definitiven in je leta 1905. s 1. septembrom postal nadučitelj in kot tak še sedaj uspešno vodi svetokrižko šolo.

Leta 1882. je Škrabl vodil tudi gospodarski nadaljevalni tečaj. Do nastopa novega nadučitelja je šolo vodil Franc Vesjak. Leta 1882. je poučeval kot podučitelj Franc Leskovar, leta 1886./87. pa Frančiška Reyerschütz. Za Škrablom je prišel kot nova učna moč Viktor Leitgeb. Leta 1914., ko pišemo to zgodovino, delujejo na svetokrižki šoli naslednje učne moči:

Nadučitelj Ivan Kit, Miha Verk, Zora Senčar, Marica Gande.

Leta 1898., dne 5. novembra, se je s podporo »Schulvereina« otvorila nemška šola, ki je leta 1907. postala javna in ima 3 razrede. Šola je namenjena otrokom nemških, na Slatini stanujočih starišev, a dejansko jo obiskuje mnogo otrok slovenskih starišev.

IX. Slatina.

Dočim se je v starih časih imenoval Sv. Križ pri Rogatcu in leta 1798. še Kindermann¹ označuje Slatino po Sv. Križu pri Rogatcu, se dandanes imenuje le Sv. Križ pri Rogiški

¹ Repertorium der Steiermärkischen Geschichte ... Graz 1798.

Slatina okoli l. 1810.

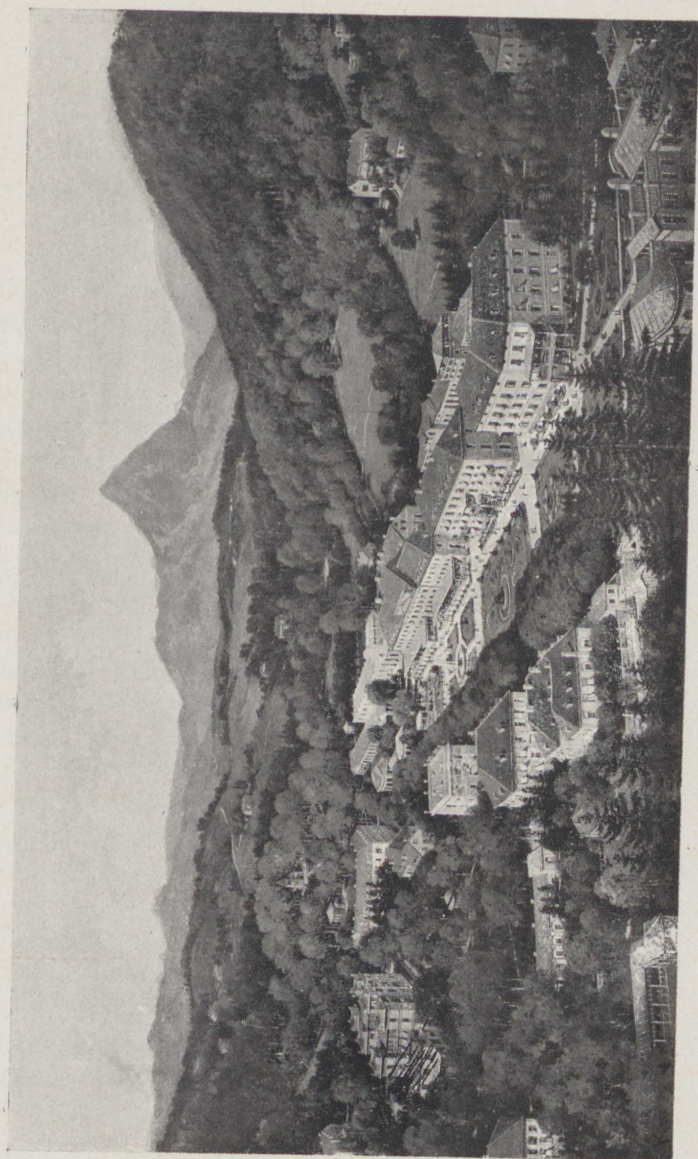
Slatini, ki slovi po širnem svetu po svoji zdravilni vodi in je na Spodnjem Štajerskem najbolj obiskovano kopališče. Prej imenovani Kindermann piše že leta 1798., da Rogaška Slatina slovi po celi Nemčiji in po Italijanskem. V veliko večji meri velja to dandanes.

Že v začetku te knjižice smo omenili, da imamo v rogaškem okraju več spomenikov rimskih naselbin. Rimljani so bili nenavadno praktični ljudje in so vse izvohali, kar je kje dežela ponujala koristnega in dobrega, zato je skoraj neverjetno, da bi ne bili prišli na sled tej izvrstni slatini. Toda dokazov za to ni, ker se doslej v Slatini sami ni našel noben rimski spomenik. V raznih knjigah, ki se ozirajo na zgodovino Rogaške Slatine, se navadno navaja kot najstarejša priča o Slatini poročilo učenega zdravnika Lenarta Thurreiserja iz leta 1572., ki v svoji knjigi »o rudninskih in kovinskih vodah« govori o neki zdravilni vodi, ki se nahaja 5000 korakov od Celja proti poldnevu; po njem omenja neko mineralno vodo blizu Rajhenburga Tabernaemontanus l. 1581. v svoji knjigi »Wasserschatz«. A to dvojce poročilo se ne more nanašati na Rogaško Slatino, ki vendar ni južno od Celja, ampak na Laško ali na Rimske toplice, ki so južno od Celja in bližje Rajhenburga.

Imamo pa za Slatino bolj zanesljivo in veliko starejšo pričo, katero so doslej pisatelji celo prezirali. To je listina solnograškega nadškofa Konrada iz leta 1141.,¹ kjer kot mejnik obsežnega posestva Ceste navaja med drugim neki studenec, z marmornatim kamenom obdan (... et fonte marmoreo lapide signato). Navaden studenec to ni bil, moral je biti nekaj posebnega, da je veljal za mejnik in da je bil z marmorjem obdan. Kateri drugi studenec v tukajšnji okolici bi mogel biti tako znamenit kakor slatinski? Z ozirom na to, da je bil z marmorjem obdan, je opravičeno sklepati, da je bil že Rimljanom znan, ker ni verjetno, da bi v onih barbarskih časih šel kdo studenec z marmorjem obzidavat. Temu ne nasprotujejo poznejša poročila iz 17. stoletja, ki pravijo, da je slatina dotekala po vrbovem (ali bezgovem) žlebu. Marmornata ograja je medtem že lahko zdavno razpadla ali se zasula z zemljo, zlasti če je bila morda še iz rimskih časov, kar je lahko mogoče, ker kraj, kjer izvira slatina, nikakor ni bil v rimskih časih pust in divji, saj je nekoliko minut od studenca šla

¹ Zahn, U. B. I. 214.

mimo rimska cesta, sploh se pa po celi dolini od Gabernika nahajajo slatinski vreli. Brezdvomno so že od davnih časov ljudje poznali osvežujočo in zdravilno moč te vode. Da pa tukaj ne najdemo rimskih spomenikov, kakor n. pr. v Varaždinskih toplicah, je lahko umljivo. Rimljan je toplice visoko cenil in te mu je ondi narava sama odprla. V Slatini topla voda ne izvira in studenec najbrž ni bil tako močan, da bi se dale iz njega napraviti cele toplice. Izrecno nam o tej slatini poroča leta 1679. Pavel Sorbait, telesni zdravnik cesarice Eleonore, žene Leopolda I. Poročilo, da je grof Zrinjski, ki je bolehal na slezenu in otrpnjenju jeter (nasledek zauživanja močnih vin), na lovu zasledil to vodo, ni tako umeti, kakor da je šele on odkril ta zdravilni studenec, ampak njegovo ozdravljenje je gotovo veliko pripomoglo, da je slatina daleč zaslula. Mariborski fizik Janez Benedikt Gründel leta 1685. poroča, da ta slatina slovi že v mnogih deželah, ne samo avstrijskih, ampak tudi v nemških, na Poljskem, v Italiji in drugod, ter obširno opisuje blagodejne učinke te vode. Razpošiljanje vode je oskrboval iz početka svetokriški župnik. Kakor pravi Kindermann, je blizu bila tovarna za steklo, kjer so se izdelovale steklenice za slatino. Ta »glažuta« je bila blizu podružnice sv. Marjete. Studenec je bil ograjen le z navadnim plotom, da ni mogla živina zraven, sicer pa si je vsakdo lahko zajemal vodo, kakor je hotel. A ko so videli, da se iz vode da skupiti dober dobiček, so si tudi drugi začeli lastiti posestno pravico do slatine, zlasti rogaški graščak Peter Curti, ki jo je sodnijskim potom dobil v roke. Ta Peter Curti je moral biti sploh sebičen in prepirljiv človek, ker ga večkrat srečavamo v raznih pravdah. Ta je vodo silno podražil, tako da je steklenica na Dunaju prišla na 1 gld. do 1 gld. 15 kr., kar je za tisti čas silno visoka cena. Zato pravi dr. Sorbait o Curtiju, da je njegova »prokleta lakomnost« svetu naravnost ugrabila dobroto te vode. Kmalu so se slišale pritožbe od raznih strani, zlasti od ptujskega magistrata in dunajskih lekarnarjev. Cesar Leopold I. je tedaj podelil izključno pravico, razpošiljati rogaško slatino, dunajskemu gostilničarju Ambroziju Franku, ki se je bil odlikoval za časa turškega obleganja leta 1683. Za njim je dobil to pravico dunajski mestni svetovalec Janez Konrad pl. Henkl, kateremu je tudi cesar Jožef I. leta 1706. potrdil to pravico,

Rogška Slatina sedaj.

pozneje pa Karol VI., pa le za določeno dobo. Ko je ta pravica ugasnila, jo je leta 1721. dobila družba 11 dunajskih lekarnarjev. Ta družba je izvrševala pravico, razpečavati rogaško slatino, celih 61 let, dokler je ni cesar Jožef II. leta 1782. razpustil. Leta 1732. so dunajski lekarnarji postavili kip sv. Janeza Nepomuka, ki še dandanes stoji blizu tempelskega studenca.

Po letu 1782. so štajerski deželni stanovi obrnili posebno pozornost na Rogaško Slatino, zlasti takratni deželni glavar, grof Ferdinand Attems. Leta 1803. je cesar Franc I. prisodil deželnim stanovom izključno pravico, zajemati in razpečavati slatino. Sedaj se razvije Rogaška Slatina v pravo kopališče in zdravilišče. A tudi prej so že prihajali semkaj gostje, iskat in utrjevati svojega zdravja. Že baron Curti je pozidal večjo gostilnico za sprejemanje gostov in v cerkvenih matrikah zasledimo že v prvih desetletjih 18. stoletja slatinske goste. Tako je leta 1709. 29. marca bil za botra otroku Andreju Konradu, sinčku pl. Konrada Rabl-Colloneli in žene Marije pl. Hollenstein, neki Andrej Peperli, »gost na Slatini«. Tudi Collomeli, ki je bil služil kot vojak pod generalom Koloničem, se je vzdrževal na Slatini radi zdravljenja.

Leta 1711. je bival v gostišču na Slatini šest dni neki rimski romar Andrej Trawirth, ki je na potu zbolel in tu 22. januarja umrl.

Leta 1714. dne 3. marca je pa kot »gost« na Slatini umrla na porodu Uršula Tomić, stara okoli 36 let.

Leta 1726. dne 5. maja je umrl kot slatinski »gost« Janez Tomić, star okoli 60 let (morda mož ali tast prejšnje). Istega leta je umrl kot gost na Slatini dne 2. julija neki Jurij Schrinff, star 33 let.

Leta 1733. dne 5. januarja je umrl na Slatini kot gost kovač Andrej Bezjak, star 40 let, leta 1737. dne 21. avgusta pa nadzornik Slatine Janez Krstnik Perkhaus, star okoli 43 let.

Ti zgledi nam dovolj dokazujejo, da je že takrat bila Slatina znana kot zdravilišče. Med gosti primeroma redkoma kdo umrje ali se rodi, zato je iz teh slučajev lahko sklepamo,

Kip sv. Janeza
Nepomuka
v Slatini iz
l. 1732.

da je že takrat precej gostov prihajalo na Slatino; kajpada takrat gostje niso semkaj prihajali samo iz mode, za zabavo in kratek čas, kakor je pri mnogih dandanes navada, ampak res iz potrebe, da si zboljšajo in utrdijo svoje zdravje. Da je v drugi polovici 18. stoletja Slatina že bila na dobrem glasu, je sklepati iz tega, da se je goriški nadškof Karol Mihael Attems o priliki vizitacije leta 1766. nalašč peljal od Sv. Križa, da si ogleda izvir slatine.

Farna kronika ptujska (str. 75) nam je ohranila cenik iz leta 1812., iz katerega vidimo, da življenje na Slatini takrat ni bilo predrago.¹ Za prav gosposko kosilo »v gornji dvorani«

se je plačalo 1 gold. dunajske vrednosti, za večerjo pa 30 kr. brez vina, ki je bilo slabo in so si ga gostje navadno s seboj pripeljali.

Dr. Fr. Mulli.

Zelo se je povzdignila Slatina, ko je leta 1810. prvič tukaj bival nadvojvoda Ivan, ki je tukaj iskal dušnega in telesnega okrepčila po velikanskih naporih v francoskih vojnah. S seboj je imel slikarja Karla Ruža, ki je s svojim čopičem napravil več slik, in njemu se imamo zahvaliti, da sedaj vemo, kako je leta 1810. izgledala Rogaška Slatina in njena okolica. Od sedaj naprej je Slatina imela skoraj vsako leto kakega visokega gosta. Tako se je leta 1811. mudil

tukaj bivši holandski kralj Ludovik Bonaparte, ki je krono odložil ter se pečal rajši z znanostjo in umetnostjo. L. 1845. je koncem junija obiskal Slatino saksonski kralj Friderik Avgust, leta 1847. pa je 21. avgusta bil tukaj cesar Ferdinand s cesarico Marijo Ano in nadvojvodom Ivanom. V njih navzočnosti je bila slovesno otvorjena velika »Ferdinandova dvorana« v novem kopališčnem poslopju. Tudi srbski knez Miloš se je mudil tukaj večkrat. Leta 1867. je prišel na Slatino tudi princ Karagjorgjevič s svojo materjo. Leta 1883. dne 10. in 11. julija je počastil Slatino cesar Franc Jožef I. Od visokih cerkvenih dostojanstvenikov so zahajali na Slatino med dru-

¹ Objavil Zahn v Steirische Miscellen, Graz 1899, str. 29.

gimi: kardinal in primas ogrski, Janez Krst. Scitovsky, ki je prvič prišel na Slatino leta 1846., zadnjič pa leta 1866. in je še istega leta umrl. Leta 1866. je prvič prišel na Slatino djakovski škof Strossmayer in je potem do svoje smrti († 8. aprila 1905) vsako leto prihajal za več tednov na Slatino ter večkrat poudarjal, da ima prav Rogaški Slatini v veliki meri zahvaliti svojo visoko starost. Tudi škof Slomšek je rad zahajal semkaj in so se tukaj v jeseni vršile duhovne vaje za duhovnike. Tudi njegov naslednik Jakob Maksimilijan Stepišnik je večkrat bil kot gost v Rogaški Slatini. — Kakor Strossmayer, prihaja tudi njegov naslednik, presvetli škof Ivan Krst. Krapac vsako leto utrjevati svojega zdravja na Slatino.

Za povzdigo Slatine so si mnogo prizadevali posamezni ravnatelji, ki so v imenu deželnih stanov upravljali zdravilišče. Od leta 1805. do 1. septembra 1836. je bil slatinski zdravnik in nadzornik Celjan dr. Ivan Fröhlich, za njim pa posebno zaslužen dr. Jožef Sok, doma od Sv. Marjete niže Ptuja do konca leta 1876. Od leta 1877. do 1882. je bil za ravnatelja dr. Ivan Schüller, poprej ravnatelj dobrnskih toplic, od leta 1882. do 1888. pa inozemec iz Nemčije Ernest Geutebrück.

Od leta 1903. upravlja Slatino ravnatelj gosp. dr. Franc Mulli, rojen l. 1865. v Beljaku na Koroškem. Pod njegovim spretnim vodstvom se je kopališče v marsikaterem oziru povzdignilo.

Kapela sv. Ane.

Že leta 1798. dne 8. marca je Franc Krničar vložil prošnjo na lavantinsko škofijstvo, da bi smel v svoji novopostavljeni hiši napraviti kapelo sv. Janeza Nepomuka s prostim vhom od ulice. Dekanijski urad je prošnjo podpiral s tem, da je na Slatini včasih po osem do deset duhovnikov, celo kanonikov in infuliranih opatov, torej je kapela res potrebna. Škofijstvo je 20. marca 1794 dovolilo zasebni oratorij, pa to samo za slatinske goste in njihovo služinčad. Ali se je ta kapela sv. Janeza res postavila in rabila, o tem ni nobenega poročila, pač pa leta 1805. dne 12. maja poroča rogaški dekanjski urad, da so deželni stanovi na Slatini celo prenovili domačo kapelo sv. Ane in jo opremili z vsem potrebnim, zato prosi dekan Franc Köschner pl. Ehrenberg za dovoljenje, da sme kapelo blagosloviti in da se sme v kapeli opravljati sveta

maša. Škofijstvo je prošnji ugodilo 22. maja 1805. Ta kapelica je pa kmalu postala pretesna; na binkoštno nedeljo 30. maja 1819 je dekan Franc Smrečnik blagoslovil novo kapelo sv. Ane in je pri tem imel slavnostni govor, katerega je tudi v tisku izdal.

Leta 1820. je takratni nadzornik slatinski dr. Fröhlich prosil, naj bi lavantinski škof posvetil to kapelo, radi tega je križevski nadžupnik dobil naročilo od škofijstva, naj po-

Kopališčna kapela sv. Ane.

roča, je li za oltarno mizo kamena plošča in ali je grobek pripravljen spodaj ali vklesan zgoraj v ploščo. V tej kapeli so bile pozneje leto za letom duhovne vaje, a tudi ta kapela sčasoma ni več zadostovala. Dne 29. septembra 1903 je bila zadnjikrat sv. maša v stari kapeli. Naslednjega leta je dežela postavila novo kapelico sv. Ane, katero je dekan Fr. Šalamun 16. julija 1904 blagoslovil. Ta kapelica stoji ob pobočju Ferdinandovega hriba, stopnice iz rezanega kamena vodijo od vznožja do nje. Napravljaja vtis prave gozdne kapelice, a prav zato zanjo kot kopališčna kapelo ni tukaj primeren prostor. Menda z ozirom na madžarske jude so jo odmaknili očem v stran v gozdno samoto. Slabotnejši gostje, ki res pridejo semkaj iskat in utrjevati zdravja,

ne morejo lahko do nje, vrh tega je kapelica, vtisnjena v hrib, silno vlažna, kar se bo poznalo vedno bolj.

Kapelica je zidana v preprostem staroromanskem slogu, ima eno ladjo, 10'20 m dolgo, 6 m široko, in pravokotno absido, 2'4 m globoko in 3'95 m široko, kateri je na evangelijski strani prizidana mala zakristija. Veliki oltar ima sliko svete Ane. Mati božja drži otroka, katerega občuduje starica Ana, zatorej slika bolj spominja na 84 letno prerokinjo Ano, hčer Fanuelovo, ki je tisti čas prišla v tempelj, ko so darovali dete

Jezusa (Luk. 2, 36—38). Sv. Ana je zaščitnica porodnic in rudokopov, v Bretanji tudi dobre košnje. Kakor tukaj na Slatini, je tudi v Radencih kopališčna kapela posvečena sv. Ani.

Strop v ladji je lesen — v obliki ob dnu nalomljene banje. Tik ob prezbiteriju sta dve dolbini, ki nekako zastopata prečno ladjo. V teh dveh dolbinah sta dva preprosta oltarja. Na severni strani je prizidan stolp, v katerem visi majhen zvonček.

X. Vrsta dušnih pastirjev.

A. Župniki in nadžupniki.¹

1. Vicman Lemberški (Wizman de Lengemburch) je prvi, po imenu znani svetokrižki župnik. Pri Sv. Križu je bil za župnika pred l. 1319. Pozneje je bil župnik v Slivnici pri Mariboru. Ker je bil izgubil listino, s katero ga je takratni oglejski generalni vikar Albert imenoval za slivniškega župnika, je prosil za novo listino, katero mu je upravitelj oglejske škofije Pagan tudi podelil dne 2. jan. 1319.² Njegov prednik v Slivnici, Oton, je še živel l. 1311., torej se je Vicman preselil od Sv. Križa v Slivnico med l. 1311. in 1319. Gotovo je pa preteklo že nekaj let, ker listina l. 1319. pravi, da je »nekdaj« bil imenovan za župnika v Slivnico. L. 1323. je pa že njegov naslednik Ivan zamenjal slivniško župnijo za Braslovče, torej je Vicman med l. 1319.—1323. umrl ali pa se preselil drugam.

2. Anton, »župnik Rogaški«. Omenja se kot priča v listinah l. 1339. in 9. novembra 1438.³

3. Herman, omenja ga l. 1371. Celjski grof Herman v listini, s katero ustanovi beneficij pri Marijinem oltarju.

4. Janez se l. 1379. odpove kot »župnik Rogaški« v prid nemškemu redu župniji Črnomelj na Kranjskem, katero mu je bil podelil patrijarh Nikolaj 15. februarja l. 1358.

5. Valentin iz Kranja je kot župnik Sv. Križa pri Rogatcu 7. marca 1465 bil priča pri obravnavi z benediktincem Simonom Stifterjem v Gornjem gradu.

6. Vincenc Khuen, dobi l. 1491. dne 2. novembra od cesarja Friderika naročilo, duhovnika Jurija Salcena vmestiti

¹ Dobljene podatke o dušnih pastirjih objavljamo natančneje raditega, da se izpopolnijo tudi druge krajevne kronike.

² Besedilo objavil Orožen I., str. 456.

³ Orožen VII., 62—63; Zahn, Beiträge IX. 101.

na podeljeni mu beneficij naše ljube Gospe v kapeli sv. Jerneja v Rogatcu. Ta Vincenc Khuen je bil poprej (l. 1487.) vikar pri Sv. Vidu pri Planini.

7. Gašpar Schwab l. 1501. Dne 25. januarja t. l. naroči generalni vikar oglejski Fr. Mazoni arhidijakonu Savinjske in Podjunske doline Valentinu, naj izterja od »rogaškega župnika« že nekaj let pridržani del in ga vroči celjskemu komisarju Primožu. Leta 1509. dne 20. julija se še omenja Gašpar Schwab kot »župnik rogaški«.

8. Erazem Kupec. L. 1528. je šel v Celje pred vizitacijsko komisijo, l. 1542. pa je kot župnik svetokrižki predložil deželnim stanovom cenitev rogaške ustanove v Celju, kateri je bil kapelan. Kot tak je imel podložnike v Sp. Hudinji (Unter-Kötting), v Lendorfu, Drogssendorfu, na Gorici, v Mestinju, v Dolu.

9. Adam Piska l. 1588. Njegovo ime je bilo vrezano na stari monštranci pri Sv. Hemi: Tempore Adami Pisca, Parochus S. Crucis, Anno 1588.

10. Štefan Magerl. Kakor poroča župna kronika, je bilo njegovo ime vklesano v neki kamen. Za njegovega časa l. 1619. je bila popravljena svetokrižka cerkev. Rodom je bil Konjičan. V mašnika ga je posvetil lavantinski škof Jurij Stobej 24. septembra 1616.

11. Janez Sandolia je župnikoval pri Sv. Križu l. 1636.—1642., ko je umrl. Drugo o njem ni znano.

12. Jernej Kunstl. Po Orožnu (str. 65) je bil tri leta župnik pri Sv. Križu. Dne 17. avgusta l. 1646. poroča takratni arhidijakon Adam Schmuk,¹ župnik v Novi cerkvi, da je bil Kunstl potrjen za svetokrižkega župnika od apostolske stolice ter v imenu generalnega vikarja in tržaškega arhidijakona Elija Garzarola vmeščen v nedeljo pred Binkoštimi, pa je pred tremi tedni za kugo umrl, kapelan je pa iz strahu pred kugo pobegnil, njegovega imena pa ne imenuje. Potemtakem je bil Kunstl župnik pri Sv. Križu le nekaj tednov. Ker je tako svetokrižka župnija ostala brez duhovnika, prosi arhidijakon, naj patrijarh podeli jurisdikcijo Jakobu Periču, ki je zaradi pomanjkanja duhovnikov oskrboval tri župnije v patrijarhatu, namreč Sveti Križ, Kostrevnico in Rogatec, dve župnji pa v zagrebški škofiji.

¹ Nadškof. arhiv v Vidmu.

13. Jakob Perič. Rojen v Naklem na Kranjskem l. 1610., je bil v Vidmu na Laškem v duhovnika posvečen leta 1635. L. 1641.—1642. je bil pri Sv. Križu pomožni duhovnik, potem je pastiroval 4 leta v Malem Taboru (Kis-Tabor) na Hrvaškem, odkoder se je vrnil l. 1646. že k bolnemu župniku Kunstlu ter je potem oskrboval Sv. Križ (do l. 1649.), Rogatec in Kostrevnico ter dve župniji na Hrvaškem. Naposled je ostal župnik v Kostrevnici, odkoder je odšel zopet za kapelana v Teharje, potem pa je bil vikar v Grižah in v Št. Pavlu v Savinjski dolini (do l. 1669.).

14. Janez Kr. Šabelj (Schabelius) l. 1647.—1672. Rodil se je v Radovljici na Kranjskem ter je l. 1636. dne 22. marca od lavantinskega škofa sprejel subdijakonat. Leta 1664. dne 27. maja je z mnogimi drugimi spodnještajerskimi duhovniki dobil pravico od patrijarha, odvezovati od pridržanih grehov.¹ Svetokrižka kronika poroča, da so ga napadli tolovaji s Hrvaškega, oplenili in izranili tako, da je vsled tega umrl.

15. Martin Hauser je bil pri Sv. Križu za župnika 29 let, namreč od l. 1673. do 1702., ko je 9. junija umrl.

16. Lovro Turner. Orožen domneva, da je bil iz Laškega trga. L. 1693. je bil kapelan pri Sv. Martinu pri Slovenjem gradu, potem leta 1697.—1703. kapelan in vikar v Celju. L. 1703. je prišel za župnika k Sv. Križu, kjer mu pa nikakor ni ugajalo. Ljudstvo se mu je zdelo presurovo in neotesano, zapustil je župnijo ter še istega leta dobil mestno župnijo v Slovenski Bistrici in obenem beneficij sv. Jakoba v Konjicah.

17. Janez Vever, župnik l. 1703.—1706. Ker je po nepostavni poti prišel do svetokrižke župnije, je bil odstavljen.

18. Janez Grizold je po odhodu Veverjevem bil l. 1706. provizor. Rojen je bil najbrž v Rušah, kjer je študiral od l. 1691. Dne 2. maja 1708 je odšel za kapelana v Lembah pri Mariboru. Od aprila 1714 do 15. maja 1716 je bil kapelan na Hajdinu. L. 1721. ga zasledimo kot kapelana v Majšpergu. Umrl je v Apačji vasi ob Dravinji ter bil 14. aprila 1751 pokopan pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju, star 76 let.

19. Matija Gubanc od 24. aprila l. 1706. do svoje smrti 5. oktobra l. 1728. Ruška kronika ga imenuje Konjičana, a je bil doma iz Kaple na Koroškem. Leta 1680. ga zasledimo kot

¹ Nadškof. arhiv v Vidmu.

dijaka v Rušah, kjer je tudi primiciral 24. maja l. 1693. Pri Sv. Križu je župnikoval 22 let ter umrl, previden s sv. zakramenti, v starosti 64 let. Takratne razmere pri Sv. Križu opisuje v poročilu na vlado o župnijskih dohodkih l. 1716.

Ko je nastopil župnijo, je našel le celo površen in zmešan zapisnik dohodkov, tako da se je še devet let moral z dragimi pravdami potegovati za svoje dohodke.

Svetokrižka župnija pa je bila takrat ena najtežavnejših in najnevarnejših, komaj četrť ure od hrvaške meje. Dva njegovih prednikov so oropali in umorili, enega hrvaški razbojniki, enega pa lastni župljani. Tudi on sam je bil takoj drugo leto pri nabiranju vinskega mošta na glavi hudo ranjen in bi bil skoraj izgubil življenje.

Župnišče je bilo ob njegovem nastopu celo podrto in razdrapano, da še svojih pičlih dohodkov ni mogel shraniti in je do tega leta pozimi moral stanovati v borni izbi med družino.

Župnija je imela takrat devet podružnic, in sicer: cerkev Device Marije v Tržišču, kjer je bilo 10krat na leto opravilo, pri Sv. Trojici 13krat, pri Sv. Vidu 11krat, pri Sv. Hemi nad 6krat, pri Sv. Jeri 8krat (Marjeti?), pri Sv. Urbanu 7krat, pri Sv. Katarini 6krat, pri Sv. Petru in Pavlu 12krat, pri Sv. Mohoru in Fortunatu 15krat. Kadar je bilo pri podružnicah opravilo, je cerkev dala duhovniku hrano ali pa 30 kr. Te podružnice razen malih vinogradov niso imele prav ničesar, le Sv. Hema je imela v zajemu od krškega škofa žitno in vinsko desetino.

Leta 1695. in 1696. je bil Gubanc vikar v Polzeli, l. 1699. in 1700. je poučeval na ruški šoli, l. 1701. je bil kapelan, l. 1702. pa vikar v Rušah.

20. Nikolaj Sebastijan Glavinić de Glamoč, apostolski protonotar, rodом iz Istre, iz pazinskega okraja. Župnijo Sv. Križa je nastopil 10. maja l. 1729., star 51 let. Umrl je kot župnik svetokrižki 28. avgusta l. 1742. ter 30. i. m. bil pokopan v kapeli Marije sedem žalosti. Leta 1699. ga zasledimo na ruški šoli. Bil je najbrž nečak bivšega konjiškega nadžupnika, pozneje škofa senjskega, Sebastijana Glavinića († 1698).

21. Jožef Jakolič je po Glavinićeви smrti bil upravitelj do nastopa novega župnika. Pozneje je l. 1753. dne 18. maja

prišel za kapelana na Sladko goro. Rodom je bil iz Laškega trga. Leta 1763. je bil beneficijat v Grmovju pri Galiciji. Leta 1769. do 1774. je bil grajski duhovnik v Pogledu pri Ločah, kjer je večkrat zapisan v krstnih knjigah. Umrl je v Konjicah kot kapelan sv. Erazma in Sebastijana 8. februarja l. 1779., star 76 let.

22. Mihael Andorfer, doktor bogoslovja in apostolski protonotar. Narodil se je v Konjicah 24. septembra l. 1704. Od l. 1714. je študiral v Rušah, pozneje pa v Gradcu, vseskozi z izvrstnim uspehom ter je bil istotam v mašnika posvečen. Leta 1729. je prišel za kapelana v Laški trg. Po smrti on-dotnega nadžupnika Janeza Jurija Rainerja je dne 2. januarja l. 1733. postal provizor ter je oskrboval laško nadžupnijo do 4. aprila l. 1734. Leta 1737. se je dne 26. februarja preselil v Celje, kjer je po odhodu svojega brata Leopolda ob novem letu 1739 postal vikar. Kmalu potem je postal doktor bogoslovja, meseca oktobra l. 1743. pa apostolski protonotar in župnik pri Sv. Križu tik Slatine. Tukaj je umrl na mrtvoudu 18. novembra l. 1750.¹

23. Peter Pavel Drolc. Leta 1752. do 5. aprila l. 1775., bakalar bogoslovja, apostolski protonotar in dekan. Umrl je kot nadžupnik pri Sv. Križu dne 5. aprila l. 1775. Rodom je bil iz Žalca in je do l. 1752. bil župnik v Rifniku (Reifnicensis), t. j. pri Sv. Juriju ob južni železnici. Mrtvaška knjiga ga izrecno imenuje prvega nadžupnika; ta naslov in pa pravico predlagati in uvajati vikarja, oziroma župnika, mu je nadškof s privoljenjem cesarice Marije Terezije podelil radi velikih zaslug, ki jih je imel pri ustanovitvi vikarijata Sv. Heme in pozneje l. 1768. Sv. Petra na Medvedovem selu.

Isti nadžupnik je povečal in popravil že celo propadlo podružnico sv. Katarine v Nezbišah, pri čemer je precej pomagal strmolski graščak grof Petazzi. Cerkev je bila že tako slaba, da je nadškof l. 1756. sploh prepovedal v njej opravljati službo božjo, ker je bila bolj podobna »jami razbojnikov, kot pa hiši Gospodovi«, pravi vizitacijski zapisnik iz l. 1756.²

Za župnika Drolca je nadškof goriški štirikrat vizitiral župnijo Sv. Križa, in sicer l. 1756., 1760., 1766., 1773. Leta 1756.

¹ Slekovec, Duhovni sinovi nadžupnije Konjiške, str. 27—28.

² Nadškofijski arhiv v Gorici.

je bila vizitacija dne 4. avgusta ter je nadškof splošno našel vse v redu. Med drugim je cerkovniku zabičal, da za večno luč sme rabiti le olje, ne pa maslo, kakor je doslej tuintam delal. Zapisnik pripomni, da glede takratnih duhovnikov župljani niso imeli nobene pritožbe. Drugikrat je prišel nadškof Karol Mihael Attems k Sv. Križu 21. julija 1760. Drugi dan je ob 8. uri nadškof maševal, obhajal mnogo ljudi, imel kratek nagovor in birmal okoli 200 oseb. Razen nadškofa je imel pridigo ob 9. uri tudi njegov dvorni kapelan Anton Schwarzhofen. Zapisnik pravi, da je takrat svetokrižka župnija imela 4000 oseb sposobnih za spoved in sv. obhajilo, nesposobnih (otrok in bebcov) pa 1700, torej v vsem 5700 duš. Duhovščini daje nadškof dobro spričevalo, češ, župnik Drolc je goreč in tudi kapelani so pridni. Ob nedeljah in praznikih je bilo takrat rano opravilo ob 7. ali 8. uri, drugo pa ob 10. uri. Nadškof je naročil, naj bo prvo opravilo ob 6. uri, ker ob 7. ali celo ob 8. uri je prepozno.

Leta 1766. je prišel nadškof k Sv. Križu dne 16. junija ob 6. uri zvečer od Sv. Heme v skrajno slabem vremenu in groznem blatu. Bil je zelo slovesno sprejet. Takoj po vhodu v cerkev je bil blagoslov in dvorni kapelan je imel kratko pridigo, v kateri je razložil vzpored naslednjega dne. Drugi dan je nadškof med pokanjem topičev in pritrkavanjem zvonov slovesno šel v cerkev, kjer je imel najprej pridigo, potem slovesno sv. mašo, po kateri je delil sv. obhajilo vernikom. Potem je pridigoval dvorni kapelan, nadškof pa si je malo odpočil v kaplaniji. Nato je blagoslovil pokopališče, opravil mrtvaške molitve in birmal 711 oseb. Grajati ni imel kaj; ljudstvo je bilo zadovoljno s svojimi duhovniki.

L. 1773. je nadškof prišel 5. julija ob deveti uri zvečer ter bil zopet slovesno sprejet. Vkljub pozni uri je še isti večer imel prisrčen nagovor na ljudstvo od oltarja, v katerem je razložil povod svojega prihoda ter vzpodbujal k pokori, potem je podelil blagoslov z Najsvetejšim in še na pokopališču opravil mrtvaške molitve. Drugi dan je nadškof od 6. do 8. ure spovedoval, potem je maševal in delil sv. obhajilo. Med pridigo dvornega kapelana si je malo odpočil, ob 10. uri je začel birmovati, potem je stopil na prižnico ter navdušeno govoril do pol druge ure. Po celo kratkem kosilu je bil katehetičen pouk in je na koncu škof molil z ljudstvom 5 očenašev ter podelil

blagoslov z Najsvetejšim. Šele ob 7. uri je bil konec. Dvorni kapelan je med tem v imenu škofovem šel vizitirat Sv. Hemo, tajnik (aktuar) pa Sv. Petra. Naslednji dan, 6. julija, je škof začel spovedovati že ob 5. uri, potem je maševal, birmal in pridigoval zopet do pol dveh popoldne. Po kosilu je bila zopet kateheza in se je končalo vse ob 6. uri zvečer. Oba dneva je bilo birmanih 400, obhajanih pa 700 oseb. V dežju in po blatu se je nato nadškof odpeljal v Rogatec.

24. Jožef Župevc od 23. junija 1776 do l. 1790., ko je stopil v pokoj. Bil je rojen Rajhenburžan, doktor prostih ved in modroslovja, bakalar bogoslovja, apostolski protonotar in konzistorijalni svetovalec goriškega nadškofijstva. Služboval je kot vikar v Laškem trgu l. 1768.—1771., l. 1771. nekaj časa kot kurat v Celju, l. 1771.—1776. pa kot vikar v Radečah. Zadnja leta je živel v pokoju v svojem rojstnem trgu Rajhenburgu, kjer je umrl 20. septembra l. 1801.

Za njegovega časa je bila odpravljena svetokrižka dekanija, a njemu so do smrti pustili časten naslov dekana. L. 1780. je bila škofovska vizitacija in birma 15. in 16. avgusta. Nadškof je prišel iz Poljčan 14. avgusta ob 5. uri popoldne ter bil slovesno sprejet. Na praznik Marijinega Vnebovzetja je bilo do 1000 ljudi obhajanih in 236 birmanih, na Rokovo zopet do 460 obhajanih, birmanih pa 117. To je bila zadnja vizitacija goriškega nadškofa.

25. Janez Rizer, provizor od 10. novembra 1790 do 15. maja 1791, potem provizor in župnik pri Sv. Hemi, kjer je umrl 27. aprila 1809. Rodom je bil Hrvat iz Reke. Po smrti nadžupnika Sitarja je l. 1796. in 1797. upravljal zopet izpraznjeno svetokrižko nadžupnijo.

26. Janez Sitar od 25. aprila 1791 do 10. julija 1796. Rojen je bil v Slovenski Bistrici, l. 1771. dne 21. decembra je sprejel dijakonat od lavantinskega knezoškofa, mašniški red pa v Gradcu. Služboval je kot kapelan v Kalobju l. 1773.—1774. in l. 1775. pri Sv. Štefanu, l. 1777.—1778. je bil vikar v Rogatcu, l. 1778.—1784. pri Sv. Križu, l. 1784.—1791. pa kot župnik pri Sv. Hemi. Umrl je nagloma v Mariboru 10. julija 1796, star šele 47 let.

27. Janez Pintar, provizor l. 1797.

28. Mihael Stramcer od 24. novembra 1797 do svoje smrti 16. maja 1814. Rojen je bil v Vipavi, l. 1763.—1797. je

bil župnik v Poljčanah. Svojim naslednikom je sporočil svojo šumo nad Irjem. Za njegovega časa je bila l. 1804. ali 1805. postavljena sedanja kaplanija in vpeljan redni šolski pouk.

29. Jožef Anton Rozman od 24. julija 1815 do 22. oktobra 1819. Rojen je bil na Kranjskem ter je l. 1809. zbežal pred Francozi. Bil je potem do l. 1811. provizor in kurat pri Sv. Lovrencu na Koroškem, odkoder je prišel za kurata v Pilštanj do l. 1815. Kot nadžupnik svetokrižki je postal knezoškofijski duhovni svetovalec. Zaradi zaporednih slabih letin je l. 1819. zapustil Sv. Križ ter odšel za župnika v Št. Vid pri Grobelnem, kjer je umrl 28. septembra 1821.

30. Jožef Račič, po odhodu Rozmanovem provizor l. 1819. in 1820. Rodom je bil Kranjec ter je umrl kot prošt v Spodnjem Dravogradu na Koroškem 23. aprila 1843.

31. Janez Pintar od 23. aprila l. 1820. do 22. aprila l. 1840. Narodil se je v Radečah na Kranjskem 11. februarja l. 1780., duhovnik je postal 2. junija l. 1807. Služboval je kot kapelan l. 1807. do l. 1809. pri Sv. Jakubu v Dolu, l. 1809. do l. 1812. v Št. Pavlu pri Boljski, potem v Gotovljah, odkoder je še istega leta prišel k Sv. Križu pri Rogaški Slatini, zatoorej to ni isti Pintar, ki je leta 1797. bil provizor, kakor trdi Orožen (str. 69), zakaj ta Pintar takrat še niti duhovnik ni bil. Leta 1815. do l. 1816. je služboval v Zibiki, potem v Starem trgu, ter je še istega leta prišel za župnika v Št. Peter na Medvedovem selu, kjer je pastiroval do l. 1820., ko je 23. aprila postal nadžupnik pri Sv. Križu. Tukaj je bil imenovan za kn. šk. duhovnega svetovalca in je pozidal novo, še sedaj stoječe župnišče. Staro župnišče je stalo na visoki planoti nad sedanjim kozolcem. Dolge stopnice so vodile navzdol do cerkve. Ker je bilo že cela podrtija, je nadžupnik Pintar dobil dovoljenje, da ga prezida in popravi. A pri stari stavbi se je težko dalo še kaj popraviti. Pintar je tedaj pridobil ljudi, da so mu zložili še 600 gl; in z neznatno vsoto 2500 gl. je pozidal l. 1824. do 1825. sedanje prostorno župnišče. Zidava sicer ni posebno trdna, a poslopje služi dobro svojemu namenu. O Pintarju pravi kronist, da je bil zelo živahen in brz kakor jelen in strasten lovec. Najbrž se je na lovu prehladil ter mu je kostobol zvil tako roke in noge, da ga je bilo groza pogledati. Svoje bolečine pa je potrpežljivo prenašal ter bil vedno vedrega duha in navadno dobre volje.

Za časa svojega župnikovanja je imel pravdo z raznimi gornjaki, ki so se branili, dajati predpisano desetino, a je zmagal. Radi svoje dobrosrčnosti in prijaznosti je ostal dolgo v blagem spominu pri župljanih Sv. Križa.

Leta 1822. je pozidal novo, enonadstropno prostorno šolsko poslopje. Leta 1824. je dal zliti mali zvon pri župni cerkvi. Radi bolezni je l. 1840. stopil v pokoj ter živel potem pri svojem prijatelju Antonu Terkuču najprej pri Sv. Martinu pri Slovenjem Gradcu, potem pa v Konjicah, kjer je umrl 15. aprila l. 1842.

32. Gašpar Šorš od 23. aprila 1840 do 23. aprila 1847. Rojen je bil v Slovenski Bistrici 1. januarja l. 1789., duhovnik je postal 18. septembra l. 1813. Naslednjega leta je prišel za kapelana v Št. Martin na Pohorju, kjer je ostal do l. 1821., potem je kapelanoval do l. 1823. v Poljčanah, do l. 1825. je bil provizor na Polzeli, tega leta je pa postal župnik v Podčetrtku, l. 1832. pa je odšel za župnika na Vransko do l. 1840., ko je prišel k Sv. Križu. Vmestil ga je takratni rogaški dekan Franc Smrečnik na praznik Vnebohoda dne 28. maja 1840 ter je ob tej priliki imel tudi slavnostno pridigo, ki je potem izšla v tisku.¹ Kot nadžupnik svetokrižki je imel velike težave in sitnosti radi stavbe novega župnišča v Št. Petru na Medvedovem selu.

Kot nadžupnik je imel pravico imenovati župnika pri Sv. Petru na Medvedovem selu in pri Sv. Hemi. Vlada pa ga je smatrala za pravega patrona. Ko se je tedaj leta 1846. pri Sv. Petru stavilo novo župnišče, je vlada nadžupniku Šoršu naložila kot patronu ogromno vsoto 2549 gl. 31 $\frac{1}{4}$ kr. konvencijskega denarja. Dohodki svetokrižke župnije so komaj v petih letih znesli toliko vsoto. Vsak priziv je bil zastoj. Nadžupnik Šorš se je tedaj temu bremenu hotel izogniti s tem, da se je odpovedal nadžupniji in dobil Kostrewnico, ki je ravno takrat bila prazna. Pa ni nič pomagalo. Obsojen je bil, izplačati predpisano vsoto do zadnjega vinarja. To ga je tako potrla, da je od same žalosti umrl že 21. decembra 1847.

Kot svetokrižki nadžupnik je znotraj popravil župno cerkev ter nabavil novo nebo in dve mali zastavi. Tudi pri župnišču je marsikaj popravil. To se je gotovo zgodilo l. 1846. pred birmo. Dne 4. septembra t. l. je namreč Slomšek prvikrat

¹ V tiskarni Ljud. Gaja v Zagrebu.

prišel kot škof birmovat k Sv. Križu. Splošno je bil škof zadovoljen, le župnika je opomnil, naj ne zbada preveč ljudi, in vsem trem duhovnikom je zabičal, naj vestno opravljajo brevir, kar je značilno za takratne razmere. Imel je velikansko zalogo vina, ker so takrat bile dobre vinske letine in je desetina dala po 80 štrtinjakov na leto. Cena pa je bila slaba, komaj 20 gl. štrtinjak.

33. Anton Kalan, provizor leta 1847. in 1848. Rojen je bil v Bukovici na Kranjskem 11. junija leta 1814., duhovnik je postal 1. avgusta 1839. Dne 1. oktobra i. l. je prišel za kapelana v Črno na Koroškem, od tam pa 16. septembra 1840 v Ribnico na Pohorju, odtod 23. aprila 1841 v Vuzenico, 26. septembra 1843 k Sv. Martinu pri Slovenjem gradcu, 5. junija 1846 pa k Sv. Martinu v Rožni dolini, odkoder ga je škofijstvo poslalo 19. junija 1846 k Sv. Križu, kjer je 24. avgusta 1847 postal provizor. Zaradi bolehnosti je po dohodu novega nadžupnika stopil v začasni pokoj ter umrl pri Sv. Križu že 8. avgusta 1848. Za njegove provizure se je leta 1847. zadnjič pobirala desetina, ki je to leto vrgla 766 goldinarjev 46 kr., in sicer vinska 607 goldinarjev 22 kr., pšenična pa 159 goldinarjev 24 kr.

34. Janez Kalin, nadžupnik od 9. marca 1848¹ do konca avgusta leta 1865. Narodil se je v Kostanjevici na Kranjskem 7. septembra 1809, dne 4. avgusta 1833 je postal duhovnik ter je še istega leta prišel za kapelana v Velikovec, naslednjega leta v Lavamünd, odtod pa k Sv. Martinu pri Slovenjem gradcu, kjer je služboval od leta 1834. do leta 1838. Leta 1839. in 1840. je bil kapelan v Vitanju, nekaj časa leta 1839. tudi provizor v Razvanju in potem leta 1840.—1848. župnik istotam.

V burnem letu 1848. je ljudstvo v svetokrižki nadžupniji ostalo mirno, a do gosposke je bilo zelo nezaupno ter se branilo dajati vsakršne davščine. Letina je bila takrat dobra, zlasti vino je prirastlo izborno. Duhovniki rogaške dekanije so takrat 6. junija imeli pri Sv. Križu pastoralno konferenco; navzočih je bilo 30 duhovnikov ter so sklenili celo vrsto peticij, ki so seveda ostale le na papirju.

¹ Kronika pravi, da mu je svetokrižko nadžupnijo podelil »veliki in sveti škof« Slomšek.

Leta 1849. je občina Spodnje Nézbiše s 600 dušami in s podružnico sv. Katarine prišla pod župnijo Sv. Heme.

Leta 1850. je nadžupnik Kalin dal napraviti za župno cerkev nov tabernakelj, ki še sedaj stoji na oltarju pri podružnici Sv. Trojice, križev pot za 100 goldinarjev in nove klopi na ženski strani. Vsi oltarji so bili na novo pobarvani in pozlačeni, cerkev znotraj pobeljena in osnažena. Krstni kamen je bil iz vdolbine pri velikih vratih prestavljen v kapelo Žalostne Matere božje.

Leta 1850. je bila v vsakem oziru slaba letina, zato so ljudje spomladi leta 1851. ponekod trpeli lakoto.

Leta 1852. je nadžupnik Kalin naročil za župno cerkev stolpno uro, dotlej je sploh ni bilo. Napravil jo je kostrewniški urar Janez Brglez za 335 goldinarjev. Obenem je bila takrat cerkev od zunaj pobeljena in osnažena. Naslednjega leta (1853.) so bile naročene tri nove velike zastave, vsaka po 132 goldinarjev in mašna oprava za 435 goldinarjev. Dne 18. junija 1853 je Slomšek drugokrat birmoval pri Sv. Križu. Istega leta so od 26. do 30. septembra bile na Slatini prve duhovne vaje; vodil jih je lazarist Jakob Horvat iz Celja.

Z vizitacijo leta 1853. je bil škof Slomšek gotovo zelo zadovoljen, ker je naslednjega leta nadžupnika Kalina imenoval za knezoškofijskega duhovnega svetovalca.

Leta 1856. so pri župni cerkvi bile popravljene orgle, leta 1857. pa je bila ob veliki cesti med Slatino in Sv. Križem postavljena kapelica, za katero si je zlasti mnogo prizadeval kaplan Fr. Kalin. Blagoslovil jo je škof Slomšek.

Leto 1856. je bilo nenavadno rodovitno, leto 1857. pa zelo suho; v svetokriški okolici od 11. junija do 9. oktobra ni bilo pravega dežja.

Leta 1858. je bila nenavadno huda in dolga zima; šele koncem marca je skopnel led in sneg, letina pa je bila potem dobra. Leta 1859. je zopet od druge polovice junija bila huda suša, nasprotno pa je leto 1860. prineslo hladno poletje in slabo vino. Tega leta je meseca septembra škof Slomšek prišel tretjkrat na vizitacijo in birmo.

Leta 1861. se je začela stavba nove cerkve, o kateri govorimo na drugem mestu.

Nadžupniku Kalinu pa ni bilo dano, dolgo se veseliti nove stavbe. Prišel je v zamero pri ljudeh in je vsled tega

zamenjal Sv. Križ z Mozirjem v Savinjski dolini, kjer je ostal do svoje smrti dne 2. marca 1886.

35. Ignacij Orožen od 1. septembra 1865 do 23. septembra 1867. Ta zaslužni štajerski zgodovinar se je rodil v Laškem trgu 30. januarja 1819. Duhovnik je postal 4. avgusta 1842. Služil je kot kapelan v Žalcu 1842 do 1844, potem v Celju 1844 do 1847 in istotam kot vikar 1847 do 1854. Potem je prišel za župnika v Mozirje 1854 do 1865. Dne 1. septembra 1865 ga je takratni stolni prošt Mihael Pikl v Mariboru vmestil na svetokrižko nadžupnijo, knezoškof Jakob Maksimilijan pa ga je še isti dan imenoval za kn.-šk. duhovnega svetovalca. Na praznik angelov varihov, 2. septembra, je imel pri Sv. Križu zarana nastopno službo božjo. Kot svetokrižkega nadžupnika ga je leta 1867. dne 31. avgusta cesar imenoval za stolnega kanonika v Mariboru. Dne 24. septembra je bil vmeščen in 1. oktobra je zapustil Sv. Križ. Kot kanonik je bil škofijski šolski nadzornik 1867 do 1869, potem ravnatelj bogoslovnice 1869 do 1879, prodirektor kn.-šk. bogoslovnega učilišča 1872, od l. 1883. do svoje smrti ravnatelj kn.-šk. pisarne. Leta 1884. je postal stolni dekan. Leta 1881. do 1887. je bil ud deželnega šolskega sveta kot zastopnik Lavantinske škofije. Dne 4. novembra 1887 ga je cesar odlikoval z viteštvom železne krone III. razreda. Leta 1892. ga je papež Leon XIII. imenoval za stolnega prošta lavantinskega kapitola. Umril je v Mariboru 13. aprila 1900.

Pri Sv. Križu je takoj prvo leto v adventu poklical lazariste Jakoba Horvata, Jožefa Premoža in Antona Kovalika, da so imeli duhovne vaje za može in žene, meseca februarja 1866 pa za mladeniče in dekleta. Leta 1865. do 1866. je popravil župnijska poslopja, leta 1867. pa je rogaškemu mizarju Kosu dal v delo nove spovednice po načrtu škofijskega arhitekta Janeza Pečnika.

Leta 1867. je v Rimu izprosil privilegij za veliki oltar v župnijski cerkvi in odpustek za Veliko gospojnico. Istega leta je v svetokrižki cerkvi pel novo sv. mašo domačin Matija Fideršek, zakonski sin Jerneja Fideršeka in Marije, roj. Lipnik, posestnika v Cerovcu.¹

¹ Rojen je bil 7. februarja 1838 in je umrl od kapi zadet kot župnik pri Sv. Florijanu v Doliču 26. oktobra 1898.

36. Anton Belšak, provizor l. 1867. do 1868. Rojen pri Sv. Tomažu pri Veliki nedelji 1. junija 1837, je postal duhovnik 25. julija 1860 kot bogoslovec III. leta. Po dovršenih študijah je 5. septembra 1861 prišel za kapelana v Vuzenico, od 15. septembra 1863 do 10. novembra 1865 je kaplanoval v Slovenjem gradcu. Odtod je prišel za kapelana k Sv. Križu pri Rogaški Slatini in odtod 1. maja 1871 v Slov. Bistrico kot prvi kapelan. Leta 1872. dne 13. novembra je postal župnik pri Sv. Kungoti na Pohorju, 20. oktobra 1877 pa je nastopil župnijo Sv. Petra pri Radgoni, kjer je 8. avgusta 1888 postal kn.-šk. duhovni svetovalec in je umrl 11. januarja 1901 za vodenico. Pri Sv. Križu se je veliko trudil z nabiranjem milodarov za stranska oltarja.

37. Anton Fröhlich od 1. februarja 1868 do smrti 5. januarja 1898. Narodil se je v Celju kot zakonski sin remenarja Andreja Fröhliche in Tereze, roj. Klobučar, 29. aprila 1819, duhovnik je postal 4. avgusta 1842. Kaplanoval je na Vranskem 1842 do 1843, potem v Vitanju 1843 do 1845, v Velikovcu na Koroškem 1845 do 1847, v Vuzenici 1847, v Makolah 1847 do 1850, v Gornjem gradu 1850 do 1852, na Laškem 1852 do 1858. Leta 1858. do 1868. je bil kurat v Venčeslu, odtod je pa prišel k Sv. Križu. Leta 1884. do 1887 je bil upravitelj rogaške dekanije. Knezoškof Jakob Maksimilijan ga je 7. junija 1871 imenoval za kn.-šk. duhovnega svetovalca.

Leta 1892. dne 4. avgusta je nadžupnik Fröhlich praznoval zlato sv. mašo. Župljani so mu pri tej priliki kupili srebrn pozlačen kelih in vse občine svetokrižke nadžupnije so ga imenovala za častnega občana. Fröhlich si je pa tudi res stekel velikih zaslug pri Sv. Križu. Skrbel je kakor pravi oče za dušni in telesni blagor svojih vernikov. Za njegovega časa je štirikrat bil misijon, oziroma duhovne vaje. Bil je sam muzikalično fino izobražen, zato je začel poučevati fante in dekleta lepega petja na sekirice. Bil je zmiraj bolehav in se je mnogo pečal s homeopatijo ter pomagal mnogoterim bolnikom. Leta 1884. je ustanovil posojilnico ter bil do smrti njen načelnik.

Slatinska posojilnica spada med najstarejše slovenske denarne zavode na Spodnjem Štajerskem, ki so se imeli boriti z velikanskimi težavami: na eni strani tuj kapital in oderu-

štvo posameznih bogatinov, na drugi strani nezavednost in nezaupljivost ljudstva. Od ustanoviteljev slatinske posojilnice je od začetka do sedaj, ko se piše ta knjiga in posojilnica obhaja svojo 30 letnico, sodeloval kot član načelstva g. Blaž Perkovič.

V prvem poslovnem letu 1884./1885. je imela posojilnica 107 članov in 21.292 K denarnega prometa; rezervni sklad je znašal 626 K, čistega dobička je bilo 116 K. Čez 30 let, t. j. koncem leta 1913., je pa imela posojilnica 276.304 K 72 vin. denarnega prometa, rezervni sklad je narastel na 31.800 K in čistega dobička je bilo to leto 2805 K 39 vin. Zlasti živahno se je razvijala posojilnica od leta 1900.¹

Leta 1885. je nadžupnik Fröhlich ustanovil »Katoliško politično društvo«. Tudi za cerkveno opravo in olepšavo je skrbel. Po njegovem prizadevanju sta se leta 1886. kupila največji in najmanjši zvon. Zlil ju je zvonolivec Peter Hilzer v Dunajskem Novem mestu. Veliki zvon, ki tehta 24 starih stotov, so kupili župljani, mali zvon pa Matija Drofenik (Jelšovski). Leta 1896. je ustanovil »Cerkveno družbo«, ki jo je potrdilo c. kr. namestništvo in škofijstvo ter ima namen, skrbeti za olepšavo hiše božje. Tej družbi je zapustil polovico svojega premoženja, ki je znašalo 2250 gld. 56 kr., za stavbo mežnarije, četrtino za notranjo opravo župne cerkve in četrtino pa kn.-šk. konzistoriju v dobre namene. Svojim naslednikom je zapustil svoj vinograd v Cerovcu s tem edinim pogojem, da vsako leto na Veliki petek molijo Očenaš in Zdravo Marijo za ljubi mir.

Dasi zmeraj bolehav, je vendar dočakal visoko starost ter umrl 5. januarja l. 1898. Med redkimi župniki, ki so tukaj umrli, počiva on med svojimi župljani pri Sv. Trojici.

38. Višnar Franc je bil po smrti Fröhlichovi provizor do nastopa novega nadžupnika. Rodil se je v Pečovniku pri Celju 26. julija 1865, duhovnik je postal 25. julija 1891 ter je čez mesec dni, 28. avgusta istega leta, bil nastavljen za kapelana v Lučah. Odtod je 26. junija 1892 šel za provizorja v sosedno Solčavo ter je po dovršeni provizuri ostal ondi kapelan do 15. maja 1893, ko je prišel k Sv. Križu. Od Sv. Križa je odšel 1. maja 1901 najprej za provizorja v Kostrevnico, potem pa je postal ondi župnik. Pri Sv. Križu je bil več let odbornik

¹ Podatki g. nadrevizorja Vlad. Pušenjaka v Mariboru.

posojilnice in leta 1898., po smrti Fröhlichovi, celo načelnik. Tudi on se peča s homeopatijo in rad pomaga bolnikom.

39. Franc Saleški Korošec. Rodil se je 27. januarja leta 1861. pri Sv. Marku niže Ptuja. Nižjo gimnazijo je dovršil v Ptuj, višjo pa v Mariboru, kjer je kot šestošolec bil sprejet v dijaško semenišče. Po dovršeni gimnaziji je vstopil v mariborsko bogoslovnico ter je 18. julija 1885 bil posvečen v mašnika. Dne 3. septembra istega leta je prišel za kapelana k Sv. Rupertu nad Laškim, potem 20. januarja 1886 k Sv. Vidu pri Planini, kjer je 14. novembra 1888 postal duhovni, 22. januarja 1889 pa tudi časní župnijski upravitelj do 1. aprila istega leta, potem je še ondi služil kot kapelan do 23. januarja 1890, ko je prišel v Cirkovce. Odtod ga je škofijstvo 8. februarja 1894 poklicalo za učnega prefekta v dijaško semenišče v Mariboru. Obenem je prevzel uredništvo »Slov. Gospodarja« ter mu vdahnil novega duha in se je list od tega časa od leta do leta povzdigoval. Kot urednik se je leta 1894. na lastne stroške udeležil krščansko-socialnega tečaja na Dunaju ter je tudi listu določil krščansko-socialno smer. V Mariboru je v šolskem letu 1896./1897. opravljal tudi brezplačno katehetsko službo na šestrazredni dekliški šoli; od leta 1896. do 1. maja 1898 je bil tudi vojaški pridigar.

Dne 1. maja 1898 ga je slovesno vpeljal kot nadžupnika takratni stolni kanonik in pozneje dekan, dr. Ivan Mlakar. Novi nadžupnik se je krepko prijel dela, da spopolni, kar je še manjkalo pri cerkveni opravi ali na socialnem polju. Kaj se je storilo od leta 1898. do leta 1914. pri cerkvah, o tem poročamo na drugem mestu. V socialnem oziru je omeniti križevsko dekliško družbo, ki jo je nadžupnik ustanovil 14. avgusta leta 1898. v zvezi z glavno družbo v Konjicah. Koj v začetku, v prvih treh letih je pristopilo 246 deklet. Leta 1901. dne 16. junija je ustanovil družbo vednega češčenja za križevsko nadžupnijo, in je do konca tega leta pristopilo 143 udov. Za ljudsko izobrazbo je pa 1. 1906. dne 4. junija ustanovil Bralno društvo. Na praznik sv. Jožefa leta 1908. je bila vpeljana mladeniška Marijina družba, v katero je pristopilo 62 mladeničev. Istega leta se je na Malo gospojnico vršil pri Sv. Križu velikanski shod deklet rogaške dekanije, katerega se je udeležilo do 1200 deklet. Ob 10. uri je bilo slovesno opravilo v cerkvi Matere božje na Tržišču, popoldne pa javno zborovanje.

V trajni spomin na svetovni evharistični kongres na Dunaju je nadžupnik Korošec leta 1912. napravil ustanovo z glavnico 1500 K. Kongresa se je na Dunaju udeležilo 10 Križevljanov, doma pa je bila za čas kongresa tridnevnic in za sklep v nedeljo 15. septembra popoldne velikanska procesija. Leta 1912. se je v Lavantinski škofiji obhajal spomin petdesetletnice smrti škofa Slomška. V Rogatcu je bilo 26. septembra v dekanjski cerkvi slovesno mrtvaško opravilo, pri katerem je svetokrižki nadžupnik pridigoval, pri Sv. Križu samem pa je bila velika Slomškova slavnost 18. avgusta. Slavnostno pridigo in sv. mašo je imel profesor dr. Anton Medved iz Maribora. Popoldne je bilo slavnostno zborovanje mladeničev in mož.

Leta 1913. je krščanski svet praznoval Konstantinov jubilej, 1600 letnico zmage sv. Križa nad paganstvom. Naravno je, da se je ta izredni jubilej posebno slovesno obhajal v tej župniji. O prazniku povišanja sv. Križa je bila tridnevnic. Prvo pridigo 12. septembra je imel Fr. Hiersche, župnik v Radečah, drugo v soboto 13. septembra prof. dr. Fr. Kovačič iz Maribora, istotako slavnostno pridigo v nedeljo, sklepčno pridigo popoldne pa je imel Franc Gomilšek, župnik pri Sv. Petru na Medvedovem selu. S slovesno procesijo z Najsvetejšim se je zaključila lepa slovesnost. Verniki so v velikem številu sprejeli sv. zakramente.

Leta 1913. se je postavil tudi »Društveni dom« z mežnarijo. Temeljni kamen je blagoslovil 16. julija o priliki dekanjske vizitacije rogaški dekan Fr. Šalamun; na praznik Treh kraljev 6. januarja leta 1914. pa je bil »Društveni dom« blagoslovljen in slovesno odprt. Slavnostni govor pri tej priložnosti je imel poslanec dr. Anton Korošec iz Maribora. Stavba je stala 16.500 K; 1220 K je daroval vpok. kurat Avguštin Skočir iz Gradca, ki je obljubil še drugih tisoč kron, a ga je predčasno vsled kapi zadela smrt 27. septembra 1913. Tega leta je bil postavljen tudi nov župnijski hlev konkurenčnim potom za 13.000 K.

L. 1914. meseca aprila so štirje lazaristi imeli duhovne vaie, dne 15. junija pa je bila sv. birma in škofovska vizitacija. Prevzvišeni knezoškof dr. Mihael Napotnik je ob tej priliki blagoslovil tudi lično kapelico Lurške Matere božje ob poti v Slatino.

Škof Strossmayer je nadžupnika Korošca dne 16. septembra 1902 imenoval za svojega konzistorijalnega svetovalca.

I. Pintar.

I. Kalin.

Ign. Orožen.

Ant. Fröhlich.

Fr. Korošec.

B. Beneficijati in kapelani.

V starih časih, ko še v Rogatcu, v Kostrevnici, Sv. Hemi ni bilo vikarjev, je pri Sv. Križu župnik imel seveda več duhovnih pomočnikov; na nekaterih prazupnijah jih je bilo po 10 do 12. Slično število smemo domnevati pač tudi za zelo obsežno in težavno prvotno svetokrižko nadžupnijo, toda imena starejših duhovnih pomočnikov so nam popolnoma neznana. Natančnejša poročila imamo, odkar so se začele spisovati pri nas matrike, žal, da so se najstarejše svetokrižke matrike izgubile.

1. Daniel Bezjak, 1664, naveden med tistimi duhovniki, katerim je oglejski patrijarh 27. maja omenjenega leta dal pravico odvezovati od pridržanih grehov.¹

2. Nikolaj Janžek, 1706.

3. Ivan Grizold, 1706—1708, pozneje kapelan v Lembahu pri Mariboru.

4. Andrej Ameršek, 1707.

5. Jurij Vrbnik, 1707—1710, potem zopet 1715 do 1733. Doma je bil iz Kaple na Koroškem. Svoje študije je dovršil v Celovcu ter je bil leta 1715. v Vidmu na Laškem posvečen v duhovnika. Leta 1734. je bil star 43 let. Pri Sv. Križu mu je umrla mati Elizabeta 18. januarja 1733. Leta 1733. in 1737. je bil supernumerarij² v Šmarju pri Jelšah.

6. Matija Starmon, 1708—1710.

7. Martin Valerij Horner, 1714, supernumerarij.

8. Martin Trpin, supernumerarij, 1728—1729. Umrl je kot beneficijat v Rogatcu 25. marca 1758, star 63 let.

9. Franc Anton Bartholotti, supernumerarij, 1729. Umrl je tukaj dne 24. julija 1732, star šele 33 let. Bil je zakonski sin Janeza Baltazarja in Marije Barbare, rojen v Konjicah 10. januarja 1700.

10. Simon Jajčnik, 1730. Doma je bil iz vranske župnije iz Novega kloštra. Leta 1710. ga najdemo pri Sv. Vidu pri Planini (9. februarja in 22. marca), potem v Gornjem gradu istega leta in 1711. Leta 1711.—1714. je bil kapelan pri Sv. Petru pod Svetimi gorami, potem vikar na Bizeljskem, kjer ga zasledimo še leta 1717. Leta 1725. je bil na Polzeli, leta 1730. pa

¹ Nadškofijski arhiv v Vidmu na Laškem.

² Supernumerariji so se imenovali duhovniki, ki so služili pri kaki cerkvi nad navadnim številom ondotne duhovščine.

kapelan v Zibiki, odkoder je prišel k Sv. Križu. Že 10. maja 1732 je iskal pomoči v bolnišnici pri usmiljenih bratih v Gradcu radi jetike. Takrat je nekoliko okreval in se vrnil domov, a že 13. julija istega leta ga je položila bolezen na smrtno posteljo.

11. Franc Anton Lichtenegger, supernumerarij, potem kapelan, 1732—1735. Od julija 1724 do maja 1725 je bil kapelan v Cirkovcah, potem do maja 1732 pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju. Leta 1723., dne 12. novembra, je krstil v Pilštanju. Umrl je nagloma v Ptuju 18. maja 1736.

12. Jakob Pogledič, 1733—1744, ko je umrl 27. februarja, star 42 let. Bil je doma iz Vitanja, 29. oktobra 1730 je bil sprejet za supernumerarija pri Sv. Juriju pri Rifniku; najbrž je tega leta postal šele duhovnik. Od Sv. Jurija je 21. junija 1731 prišel v Šmarje zopet za supernumerarija. Dne 23. aprila 1732 je prišel za kapelana v Zibiko.

13. Janez Krst. Žigalc, 1736—1737, kot supernumerarij.

14. Jožef Jakolič, 1738—1743, obenem župnijski upravitelj.

15. Andrej Jamnikar (Jamneker), 1744—1750. Doma iz Rogatca, je od leta 1731. študiral v Rušah. Leta 1742. do 1743. je bil kapelan v Majšpergu, 28. februarja 1744 je prišel k Sv. Križu, kjer je ostal do novega leta 1750. Leta 1752. je postal župnik v Majšpergu, pa je pozneje zapustil to župnijo ter se kot »izslužen« župnik omenja leta 1769. v Žetalah. Umrl je kot beneficijat v Rogatcu 17. februarja 1774.

16. Matej Martinic se omenja kot kurat. Po rodu je bil Ljubljčan in je umrl pri Sv. Križu, star 42 let; pokopali so ga 31. januarja 1756.

17. Janez Fizolič, 1744—1756. Od leta 1759. je bil beneficijat v Rogatcu, kjer je umrl 14. novembra 1763.

18. Lovro Seršen, 1750—1756. Po smrti župnika Andreja Schmutza, 20. februarja 1749, je postal provizor v Rogatcu, potem je 18. aprila 1750 prišel k Sv. Križu. Leta 1756., dne 12. septembra, je postal vikar pri Sv. Hemi, a je še nekaj časa stanoval pri Sv. Križu. Umrl je kot vikar pri Sv. Hemi 12. januarja 1784.

19. Miha Vauhnik, 1756—1760.

20. Karol Vrbega, leta 1758. se imenuje kapelan, leta 1762. vikar, leta 1766. beneficijat. Umrl je tukaj 2. julija

1766, star 47 let. Doma je bil iz Šmarja ter je leta 1750., dne 30. januarja, prišel v Šmarje za supernumerarija. Študije je dokončal v Gradcu. Vizitacijski zapisnik z dne 17. junija 1766 pravi o njem, da je slabega zdravja, vendar pa rad pomaga v dušnem pastirstvu, in res je nekoliko tednov po birmi umrl.

21. Matija Pirc, 1760, vikar 1766—1768. Leta 1759. do 1760. je bil duhovni pomočnik v Kostrevnici. Umrl je kot beneficijant v Sevnici 8. aprila 1816. Vizitacijski zapisnik l. 1766. pravi o njem, da je bil doma iz Vipave, nekdanj seminarist v Gorici in takrat že 11 let v dušnem pastirstvu, torej bi bil posvečen okoli leta 1755. Zapisnik ga hvali, da je bil dober govornik, goreč, marljiv, natančen in pobožen duhovnik.

22. Ignacij Praxmajer, 1766—1772. Kot »apostolski protonotar« je bil 29. junija 1772 inštaliran za župnika pri Sv. Petru na Medvedovem selu. Bil je prvi župnik tukaj. Umrl je ondi 1. oktobra 1782. Doma je bil iz Žalca. Bil je naglega in vročernega značaja in se je rad prepiral. Vizitacijski zapisnik leta 1766. pripisuje to njegovi mladosti in izraža upanje, da se bo pod modrim vodstvom župnika Drolca temu odvadil, sicer je pa bil lepega vedenja. A Praxmajer svoje srborite narave tudi pozneje ni slekel, ker še kot župnika pri Sv. Petru ga leta 1773. nadškof graja, da je preveč robat nasproti ljudem ter prerad pije in igra. Grozi mu celo s kaznimi, če se ne poboljša.

23. Jakob Furlani, 1768—1770. Ta Furlani je menda isti, ki ga je studeniška prednica Marija Nepomucena 11. decembra 1772 prezentirala za župnijo Črešnjevec. Škofijstvo ga je 5. januarja 1773 potrdilo. Bil je najbrž beneški Slovenec.

24. Miha Kobal (Kobau), beneficijant 1769—1770, potem vikar 1773—1774. Rodom je bil iz Vipave, študiral je v Gorici, kjer je sprejel tudi svete redove. Leta 1750. je bil samostanski kapelan v Studenicah. Leta 1781. je postal 12. februarja župnik v Gornji Polskavi, dne 20. septembra 1797 pa je postal župnik in dekan v Slovenski Bistrici, kjer je umrl leta 1804., star 59 let.

25. Andrej Bersa, beneficijant 1770—1776. Od 19. maja 1764 do 17. julija 1766 je kapelanoval na Polzeli.

26. Lenart Grmič, 1772—1780. Poprej je bil še leta 1772. pomožni duhovnik v Kostrevnici. Od 10. januarja 1783 je

bil župnik pri Sv. Petru na Medvedovem selu, kjer je umrl dne 18. marca 1787.

27. Baltazar Reich, vikar 1774—1778. Leta 1778. do 1780. je bil kapelan v Žetalah. Pozneje je bil kurat pri novo-ustanovljeni kuraciji sv. Urbana na Cmerekški gori, a mu je leta 1788. zdravnik dal spričevalo, da ni več zmožen za to kuracijo.

28. Karol Auracher, kurat 1776. Od 16. oktobra 1776 do 7. oktobra 1779. je bil kapelan v Loki, leta 1783. in 1784. pa supernumerarij v Celju.

29. Marko Kolovič, beneficijant 1776—1782.

30. Janez Sitar, vikar 1778—1784, potem nadžupnik.

31. Franc Materič, kurat 1782, beneficijant 1783.

32. Dr. Janez Andre, beneficijant 1782. Doma je bil od Sv. Martina pri Slov. gradcu, svete rede je sprejel v Gradcu. Študiral je na Dunaju in v Gradcu ter postal doktor. Leta 1775. je bil supernumerarij v Spodnji Polskavi, potem do leta 1777. kapelan v Vitanju in še istega leta v Celju, leta 1790. je postal župnik v Koprivnici, od 26. julija 1806 do 23. aprila 1821 je bil dekan v Slov. Bistrici, potem župnik pri Sv. Martinu na Pohorju, kjer je umrl, 80 let star, 2. januarja 1831.

33. Štefan Mohorič, 1783—1784. Leta 1780.—1783. je bil kapelan pri Sv. Hemi.

34. Valentin Bonne, 1784—1787. Leta 1783. je bil kapelan pri Sv. Hemi, leta 1787.—1788. pa kapelan pri Sv. Petru na Medvedovem selu.

35. Janez Riser, 1787—1790. Rojen v Reki, je kapelanoval v Poljčanah 1783—1786, potem pri Sv. Križu, kjer je od 10. novembra 1790 do 15. maja 1791 bil župnijski upravitelj. Dne 30. aprila 1791 je prišel za provizorja k Sv. Hemi, kjer je 20. avgusta istega leta postal župnik. Kot tak je leta 1796. in 1797. zopet nekaj časa upravljal svetokrižko župnijo. Umrl je 27. aprila 1809. Svoje študije je končal v Gorici, posvečen pa je bil v Sekovi na naslov studeniškega samostana.

36. Anton Kratner, 1791—1795. Leta 1782.—1783. je bil pomožni duhovnik v Loki. Umrl je pri Sv. Križu 26. decembra 1795.

37. Maks Bramberger, 1796—1800. Leta 1775. do 1778. je bil pomožni duhovnik v Novi cerkvi, leta 1789. kapelan v Galiciji, leta 1792.—1793. kapelan v škalah, 1793—1796 v

Šoštanju, odkoder je prišel k Sv. Križu, kjer je umrl dne 3. marca 1880.

38. Jurij Nemčič, 1799—1803. Rojen v Prosincu v varaždinski županiji na Hrvaškem, je bil pri Sv. Andražu v Lavantinski dolini posvečen v mašnika 13. oktobra 1799. Že 15. oktobra istega leta je bil nastavljen za kapelana pri Sv. Križu tik Slatine, odkoder je leta 1803. šel v Vitanje, od tam pa 31. oktobra 1804 za provizorja k Sv. Petru pod Svetimi gorami. 30. maja 1807 so ga poslali zopet za provizorja v Vojnik, potem pa 4. novembra 1812 za provizorja v Šmarje. Dne 18. novembra 1815 je šel za kapelana v Stari trg, kjer je zopet nekaj časa bil provizor. Dne 23. aprila 1821 je prišel za provizorja v Zibiko in 10. oktobra istega leta je dobil to župnijo. — Umrl je kot župnik v Zibiki 9. decembra 1838.

39. Matej Markovič (Marekovič), 1800—1801, potem zopet 1803 do 1804. Rodom je bil Hrvat iz Ivaniča ter je 13. oktobra 1799 postal duhovnik. Od Sv. Križa je prišel v Žetale, kjer je ostal do leta 1803., leta 1804.—1805. je bil v Vitanju, potem je bil župnik pri Sv. Petru na Medvedovem selu do 24. aprila 1816, ko je odšel za župnika v Zibiko; naposled je leta 1821. postal nadžupnik v Šmartnem pri Slov. gradcu, kjer je umrl 15. maja 1829.

40. Jurij Kovačič, 1801—1803. Od 3. julija do 13. decembra 1809 je bil provizor pri Sv. Hemi, pozneje pa župnik na Sladki gori, kjer je umrl 20. julija 1833.

41. Luka Bušič, 1804—1806. Narodil se je v Rupanji v Slavoniji 16. oktobra 1780 ter je bil 24. septembra 1804 pri Sv. Andražu v Lavantinski dolini posvečen v mašnika. Dne 4. novembra istega leta je prišel za kaplana k Sv. Križu, od tod pa 11. novembra 1806 v Majšperg, kjer je 12. oktobra 1808 postal provizor, 15. novembra 1809 pa župnik. Dne 17. junija 1821 je odšel za župnika in dekana v Slov. Bistrico, kjer je umrl 18. oktobra 1838.

42. Jožef Šantek, 1806—1807. Doma je bil s Kranjskega. Leta 1804.—1805. ga zasledimo kot kapelana v Pišecah, odkoder je prišel k Sv. Križu, potem pa k Sv. Petru pod Svetimi gorami, kjer je služil leta 1807. in 1808. Leta 1808.—1810. je bil na Vranskem, leta 1810.—1811. pa v Kostrevnici, potem leta 1811.—1812. provizor v Kostrevnici, nato zopet kapelan v Tinjah leta 1812.—1813. in v Št. Pavlu v Savinjski dolini leta

1813.—1816. Iz št. Pavla je šel za provizorja na Kozjak leta 1816.—1817. Potem je kapelanoval na Vranskem, leta 1821. do 1822. v Prihovi, leta 1822.—1824. pri Sv. Martinu na Pohorju, naposled leta 1824.—1826. v Laporju. Dne 26. oktobra 1826 je postal kurat v Stopercah, kjer je služboval do 16. oktobra 1832, ko je stopil v pokoj. Umril je v Celju 14. marca 1836, star 56 let. Neka opazka pravi o njem, da je bil zelo prepirljiv človek.

43. Jernej Kobetič, 1809. Po Orožnu (str. 72) je prišel že leta 1807. k Sv. Križu, toda škofijski šematizem ga leta 1808. omenja kot kapelana v Pöllingu na Koroškem. Pozneje je prestopil v sekovsko škofijo.

44. Jakob Globočnik, 1809—1810. Rojen v Mošnjah na Kranjskem 5. julija 1781, je postal duhovnik 31. januarja 1808. Prvo sv. mašo je služil v Podsredi 28. februarja 1808, potem je bil zelo kratek čas kapelan v Šmarju, nato v Podsredi do leta 1825., ko je po smrti župnika Herbica 28. junija 1825 postal provizor, potem pa 18. decembra istega leta župnik in je kot tak služboval do 1. maja 1860, ko je stopil v pokoj ter je umrl kot zlatomašnik v Podsredi 2. februarja 1863.

45. Matej Strmečki, 1809—1810. Rojen na Bizeljskem, je postal mašnik 1. novembra 1796. Leta 1797.—1799. je služil kot kapelan pri Sv. Jakobu v Dolu, leta 1799. in 1800. pri Sv. Vidu pri Planini, leta 1804.—1806. ga zasledimo kot kapelana pri Sv. Petru pod Svetimi gorami, leta 1808.—1809. pa v Braslovčah, odkoder je prišel k Sv. Križu. Dne 1. decembra 1810 je postal kurat v Stopercah, kjer je umrl 31. marca 1816.

46. Janez Oblak, 1810—1811. Rojen je bil na Kranjskem okoli leta 1752. Služil je na raznih krajih, nazadnje (od 26. aprila 1777 do marca 1784) kot provizor na Remšniku, odkoder je 4. marca 1784 prišel v Kaplo v sekovski škofiji, kjer je 22. aprila istega leta postal kurat. Dne 15. septembra 1791 je bil odstavljen, vendar je še ostal v Kapli do 4. februarja, ko je bil sprejet v Lavantinsko škofijo. Kam je odšel od Sv. Križa, ni znano.

47. Gregor Podvržen, 1810—1812. K Sv. Križu je prišel iz Kostrevnice koncem leta 1810. Leta 1819. ga zasledimo kot župnika v Kotljah na Koroškem, kjer je menda kmalu potem umrl.

48. Janez Brecl, 1812. Narodil se je v Ljubljani dne 7. junija 1772 ter je 13. oktobra 1799 bil posvečen v mašnika

pri Sv. Andražu v Lavantinski dolini. Dne 10. novembra istega leta je bil nastavljen kot kapelan v Vojniku, odkoder je dne 10. oktobra 1800 prišel v Novo cerkev, 13. junija 1804 pa v Pišce, kjer je služboval le do 18. septembra istega leta, ko je odšel v Sevnico. Dne 26. oktobra 1810 je prišel v Braslovče, od tam pa 22. aprila 1811 za provizorja v Rečico, potem pa k Sv. Križu, a je že 1. novembra 1812 postal župnik pri Sv. Janžu na Peči, kjer je umrl 26. septembra 1848.

49. Ferdinand Feichtinger, 1812—1814. Rojen 8. julija 1784 v Višnji gori na Kranjskem, je bil v mašnika posvečen 22. septembra 1810 ter je 22. oktobra nastopil kapelansko službo v Velikovcu na Koroškem, čez leto dni pa je bil prestavljen v Vitanje, kjer je ostal do 18. novembra 1812, ko je prišel k Sv. Križu. Po smrti nadžupnika Auchmanna, 14. maja 1814, je postal provizor v Rogatcu ter je oskrboval župnijo do 27. maja 1815, ko je prišel za kapelana k Sv. Petru pod Svetimi gorami, kjer je ostal do 29. decembra 1821. Potem je bil vikar v Celju do 22. marca 1827, nato župnik na Ponikvi in od leta 1829. do 1835. upravitelj šmarske dekanije. Dne 22. aprila 1835 je postal župnik in dekan v Šmarju, meseca avgusta 1860 pa častni kanonik. Umrl je 30. januarja 1865.

50. Janez Pintar, od 5. novembra 1814 do 14. avgusta 1815. Pozneje nadžupnik tukaj.

51. Bernard Novak, 1814—1815. Rojen v Doberni 19. junija 1786, je postal duhovnik 19. septembra 1810 kot bogoslovec tretjega leta. Naslednjega leta so ga poslali za kapelana v Gornji grad, leta 1812. pa v Kozje, odkoder je prišel k Sv. Križu. Potem je bil do leta 1816. kapelan v Kostrevnici, 1816—1817 v Konjicah. Leta 1817.—1822. je bil za drugega kapelana v Vojniku, 1822—1823 kapelan v Novi cerkvi, 23. aprila 1823 pa je postal župnik v Šmartnem v Rožni dolini, kjer je umrl dne 4. novembra 1828.

52. Tomaž Rom, 1814. Leta 1814.—1815. je bil kapelan v Žetalah, leta 1823.—1825. ga zasledimo v Vitanju, leta 1829. pa v Galiciji, kjer je radi bolezni stopil v pokoj in umrl 30. januarja 1837, star 56 let.

53. Janez Sevnik, 1814—1817. Rojen v Pišecah dne 3. junija 1785, je postal duhovnik 22. septembra 1810 ter je še istega leta prišel za kapelana v Slov. Bistrico, leta 1813. in 1814. je bil v Brežicah, odkoder je prišel k Sv. Križu, od tod

pa v Celje, kjer je služboval leta 1817. in 1818., potem pa je prišel v Konjice, a že naslednjega leta je bil prestavljen v Stari trg, 1820—1824 pa je kapelanoval v Šmarju. Dne 1. novembra 1824 je nastopil župnijo Kostrevnico, kjer je ostal do svoje smrti. Umrl je nagloma na lovu 6. julija 1830. Pokopali so ga pri cerkvi sv. Lenarta, kjer se še vidi njegov spomenik — edini na opuščenem pokopališču.

54. *I g n a c i j R i s e r*, 1815—1816. Narodil se je v Vidmu ob Savi 11. februarja 1783 in je 1. novembra 1809 bil v mašnika posvečen pri Sv. Andražu. Dne 20. novembra istega leta je prišel za kapelana v Kapele, kjer je ostal do 23. aprila 1810. Potem je imel dolgo vrsto postaj: v Loki pri Zidanem mostu do 24. aprila 1812, v Škalah do 24. oktobra 1814, v Šmarju do 15. avgusta 1815, od tod je prišel k Sv. Križu, kjer je ostal do 28. oktobra 1816. Potem je služboval v Žetalah do 13. maja 1821, v Ponikvi do 27. oktobra 1823, na Paki do 5. novembra 1824, v Žalcu do 28. oktobra 1826, pri Sv. Rupertu nad Laškim do 17. septembra 1831. Dne 18. septembra 1831 je prišel za kurata na Kebelj, kjer je umrl 22. maja 1838.

55. *J a n e z L o ģ a r*, 1816—1818. Rojen je bil pri Svetem Križu pri Gorici 8. decembra 1779 ter je bil v Senju v mašnika posvečen 21. januarja 1809. Meseca januarja 1812 je prišel za kapelana v Zreče, od tam pa 3. maja 1814 v Slov. Bistrico. Dne 12. aprila 1815 je bil prestavljen v Tinje, kjer je kapelanoval do 11. oktobra istega leta, potem je pa moral iti v Žetale. Iz Žetal je 23. oktobra 1816 prišel k Sv. Križu, od tod pa 30. aprila 1818 v Šmarje. Dne 23. aprila 1821 je dobil župnijo Tinje ter je umrl 17. maja 1841.

56. *J o Ź e f M u Ź i ċ*, 1817—1818. Leta 1819.—1823. je bil kapelan pri Sv. Martinu pri Slov. gradu, 1829 župnik v Št. Janžu pri Spodnjem Dravogradu.

57. *J o Ź e f R a ċ i ċ*, 1818—1824. Bil je obenem provizor tukaj.

58. *J a n e z R o t e r*, 1819—1820. Rodil se je v Novem mestu na Kranjskem 27. decembra 1781 ter je bil 28. septembra 1806 pri Sv. Andražu posvečen v mašnika. Dne 22. oktobra istega leta je prišel najprej za kapelana v Poljčane, 23. julija 1807 pa v Rogatec, a že 29. oktobra istega leta je moral v Pišece, leta 1809., dne 28. oktobra, pa v Sevnico ob Savi. Dne 25. oktobra 1810 je odšel za provizorja v Zabukovje, od tam pa za

kapelana v Kostrevnico, kjer je služil od 18. julija 1811 do 25. oktobra 1813. Potem je prišel v Tinje, od tam pa 20. aprila 1814 v Zreče. Dne 17. marca 1818 je postal provizor pri Sveti Kungoti na Pohorju, od tam je prišel k Sv. Križu, potem pa 29. oktobra 1820 v Laški trg. Dne 24. aprila 1821 je postal župnik v Kalobju in je 23. aprila 1836 stopil v pokoj. Umrli je dne 9. maja 1848.

59. **J a n e z S t r o j**, 1820—1821. Narodil se je na Jese nicah na Kranjskem 14. decembra 1785 ter je bil 15. septembra 1811 posvečen v mašnika pri Sv. Andražu. Od novembra 1811 je kapelanoval v Djekšah na Koroškem, meseca novembra 1812 pa je prišel v Čadram, iz Čadrama pa 18. oktobra 1815 v Konjice, kjer je ostal do 20. februarja 1818. Potem je služboval v Zrečah do 2. junija 1819, v Dobovi do 12. aprila 1820, v Ločah do 4. oktobra istega leta. Potem je prišel k Sv. Križu, 7. novembra 1821 pa v Škale. Dne 1. aprila 1824 je bil imenovan za provizorja v Gornji Ponikvi, od tod je pa šel 23. aprila 1825 za provizorja v Št. Vid pri Valdeku. Dne 25. oktobra 1825 je postal župnik na Polzeli in je opravljal to službo do 23. aprila 1851, ko je stopil v pokoj ter se nastanil v svoji hiši na Polzeli, kjer je umrl 28. avgusta 1861.

60. **M a r k o W e s t e r m a y e r**, 1823—1826. Narodil se je v Celju 29. aprila 1795 kot zakonski sin Marka Westermayerja, kovača, in Jožefe, roj. Antauer. Leta 1821.—1823. je bil kapelan v Rogatcu, leta 1827. in 1828. v Mozirju, pozneje je bil župnik pri Sv. Miklavžu pri Slov. gradcu, kjer je umrl dne 28. junija 1832.

61. **A n t o n C i z e l j**, 1824—1825. Rojen je bil v Artičah 11. januarja 1794 ter je 3. septembra 1820 postal duhovnik. Dne 31. oktobra 1820 je prišel za kapelana v Doberno, kjer je služboval do 1. maja 1822, ko je bil prestavljen v Spodnjo Polskavo. Od tod se je 25. maja 1824 preselil k Sv. Križu, 22. marca 1825 pa so ga poslali v Št. Pavel pri Boljski. Iz Št. Pavla je prišel 23. oktobra 1827 v Sevnico, kjer je ostal do 30. oktobra 1828, ko je postal kurat v Zagorju. Dne 23. aprila 1836 je odšel za župnika v Dramlje, kjer je služil do 23. aprila 1853, ko je stopil v pokoj. Umrli je 10. maja 1864.

62. **A n t o n R a j c**, 1825—1829 kot drugi kapelan. Rodil se je na Vranskem 26.¹ maja 1799, v mašnika je bil posvečen

¹ V poznejših šematizmih 29. maja.

8. septembra 1824 v št. Andražu. Pozneje je bil župnik in dekan v Vidmu ob Savi, kjer je postal duhovni svetovalec, leta 1872. pa častni kanonik in konzistorijalni svetovalec. Umrl je dne 20. marca 1874.

63. **Anton Wolf**, 1826—1832. Narodil se je 19. januarja 1802 v št. Petru v Savinjski dolini. Dne 27. julija 1826 je postal duhovnik. Pri Sv. Križu je bila njegova prva služba; od tod je prišel 1. aprila 1832 za provizorja v Buče. Dne 1. septembra 1832 je postal župnik pri Sv. Petru na Medvedovem selu, kjer je umrl vsled mrtvouda 26. aprila 1871. Bil je vnet slovenski rodoljub, gostoljuben in ljubezniv.

64. **Anton Sotelšek**, 1829—1835. Rojen v Brežicah 3. maja 1805, je bil kot bogoslovec tretjeletnik posvečen v mašnika pri Sv. Andražu dne 7. septembra 1828. Dne 22. oktobra 1829 je prišel za kapelana k Sv. Križu, kjer je ostal do 10. decembra 1835, ko je postal župnik pri Sv. Jedrti nad Laškim. Od tam se je 12. septembra 1844 preselil v Pišce, iz Pišec pa 24. junija 1855 v Šoštanj, kjer je umrl 17. septembra 1879.

65. **Janez Krumpak**, 1832—1835. Luč sveta je zagledal 18. junija 1804 pri Sv. Petru na Medvedovem selu. Kot bogoslovec tretjega leta je bil 8. avgusta 1830 pri Sv. Andražu v mašnika posvečen. Dne 14. avgusta 1831 je prišel za kapelana v Čadram, od tam pa 4. aprila 1832 k Sv. Križu, odkoder so ga 23. aprila 1835 prestavili na Teharje, potem pa 7. junija 1838 v Koprivnico in 16. septembra 1840 v Luče, 23. aprila 1842 pa v Stari trg. Dne 23. aprila 1844 je postal kurat pri Sv. Primožu nad Vuzenico, odkoder je 1. junija 1851 prišel za župnika k Sv. Jakobu v Galiciji. Tu je umrl 29. decembra 1862.

66. **Franc Druškovič**, 1835—1838. Rodil se je dne 1. oktobra 1807 v Podčetrtku ter je 7. avgusta 1831 pri Svetem Andražu sprejel mašniški red. Dne 14. septembra istega leta je prišel za kapelana v Slov. Bistrico, 25. septembra 1833 pa v Makole, kjer je 8. julija 1834 postal provizor. Iz Makol je 22. aprila 1835 bil prestavljen k Sv. Križu, od tod pa 4. oktobra 1838 v Braslovče. Dne 11. decembra 1839 je šel za provizorja v št. Pavel pri Boljski, 23. aprila 1840 pa za provizorja na Vransko. Dne 23. aprila 1841 je postal župnik v Mozirju, dne 1. decembra 1848 pa je prišel za župnika in dekana v Slov. Bistrico, kjer je 12. novembra 1849 bil imenovan za duhovnega svetovalca. Dne 1. maja 1882 je stopil v pokoj in je umrl 1. marca 1890.

67. Franc Ksav. Globočnik 1835—1838. Rojen v Podsredi 10. decembra 1809, je bil pri Sv. Andražu posvečen v mašnika 10. avgusta 1832 ter je istega leta 12. oktobra prišel za kaplana v Tinje, od tam pa 24. septembra 1833 k Sv. Hemi in potem 10. decembra 1835 k Sv. Križu, od tu pa v Šmarje 27. septembra 1838. Dne 23. aprila 1839 je postal župnik pri Sv. Vidu pri Valdeku, od koder se je 5. novembra 1846 preselil v Črešnjevce, kjer je župnikoval do svoje smrti 16. junija 1851.

68. Martin Sevnik 1838—1844. Narodil se je 16. maja 1813 v Pišecah, mašniško posvečenje je sprejel pri Sv. Andražu 31. julija 1836 kot bogoslovec-tretjeletnik. Leta 1837. je prišel v dušno pastirstvo, najprej v Šmarje, odkoder je naslednjega leta bil prestavljen k Sv. Križu. Od tod pa je čez šest let šel v Konjice, kjer je služboval do l. 1848. Takrat je šel za provizorja k Sv. Andreju pri Polzeli, po nastopu novega župnika Franca Feichtingerja pa je spomladi 1849 prišel za provizorja k Sv. Vidu pri Planini. Meseca septembra istega leta pa je bil nastavljen za kaplana v Teharje, kjer je še isti mesec po smrti župnika Martina Lampeta moral zopet prevzeti provizuro. Leta 1852. je dobil župnijo Artiče, kjer je ostal do 17. julija 1862, ko se je preselil k Sv. Petru pod Sv. gorami. Tukaj je bil 15. junija 1864 imenovan za knezoškofijskega duhovnega svetovalca, l. 1886. je obhajal svojo zlato mašo in je umrl v 80. letu svojega življenja 5. avgusta 1892.

69. Andrej Škvarc 1838—1840. Rojen v Cerkljah na Kranjskem dne 16. januarja 1805, bil v mašnika posvečen 10. avgusta 1832 pri Sv. Andražu. Dne 1. oktobra 1832 je nastopil kapelansko službo v Rogatcu, odkoder je 28. septembra 1834 prišel k Sv. Petru pod Sv. gorami. Od tam je prišel 29. aprila 1837 k Sv. Juriju pri Rifniku (ob južni železnici), kjer je služil do 5. oktobra 1838, ko je prišel k Sv. Križu. Dne 16. septembra 1840 je odšel v Konjice, kjer je 24. decembra istega leta postal provizor. Po nastopu novega župnika 14. oktobra 1841 je še ondi kaplanoval do 22. aprila 1842, ko je dobil župnijo Sv. Lovrenca na Bizeljskem. Od tam je prišel 22. avgusta 1849 za kurata v Zagorje, od tod pa 9. decembra 1863 v Olimje, kjer je umrl 4. maja 1866.

70. Andrej Mašera 1840—1842. Mašera je bil be-neški Slovenec, rojen v št. Petru Slovenov 3. novembra 1814, pozneje kot avstrijski podložnik je dovršil svoje študije v

Št. Andražu na Koroškem, kjer je bil v mašnika posvečen 1. avgusta 1839 kot bogoslovec tretjega leta. Prva njegova dušnopastirska postaja je bila pri Sv. Križu, odkoder je 23. aprila 1842 prišel v Laški trg, od tam pa 29. decembra 1846 v Majšperg, kjer je 25. novembra 1847 postal provizor. Dne 2. marca 1848 je prišel za kaplana v Gornjo Polskavo, potem pa 5. aprila 1850 za provizorja v Širje, kjer je 15. avgusta istega leta postal kurat ter je služboval do 1. oktobra 1862, ko je stopil v pokoj. Umrli je v Laškem trgu 2. aprila 1868.

71. Janez Arlič 1842—1845. Rojen v Pristovi na Štajerskem (tako označujejo njegov rojstni kraj škofijski šematizmi), je bil 1. avgusta 1839 v mašnika posvečen. Že 6. avgusta istega leta je prišel na Spodnjo Polskavo, od tam pa 23. septembra 1841 za oskrbovalnega kapelana k Št. Janžu na Peči. Od tam je 23. aprila 1842 prišel k Sv. Križu, 3. septembra 1845 pa je bil prestavljen v Sromlje. Dne 27. marca 1849 je postal provizor v Kapelah ter je služboval do 23. aprila 1850, potem je pa šel 12. septembra istega leta za provizorja v Studenice. Iz Studenic je šel za kapelana v Loče, 31. decembra 1851 pa na Teharje. Dne 15. septembra 1853 je postal kurat v Skomrah, 1. aprila 1862 župnik v Zrečah, 14. novembra 1870 pa je nastopil župnijo v Prihovi, kjer je umrl 17. junija 1879.

72. Anton Centrih 1844—1846. Rodil se je 18. julija 1810 pri Novi cerkvi ter je 31. julija 1836 pri Sv. Andražu postal duhovnik. Dne 23. septembra istega leta je prišel za kapelana v Šoštanj, 13. januarja 1837 pa v Konjice in 23. aprila 1844 k Sv. Križu. Po smrti nadžupnika Franca Smrečnika dne 7. junija 1846 je postal provizor v Rogatcu, 26. oktobra istega leta je odšel v Rajhenburg, kjer je 28. februarja 1847 postal župnik. Leta 1862. je dobil nadžupnijo v Rogatcu in jo je nastopil 12. junija. Tukaj je postal knezoškofijski duhovni svetovalec in je 9. septembra 1883 bil odlikovan z zlatim zašlužnim križcem s krono. Umrli je 3. septembra 1886.

73. Franc Mak 1845—1848. Bil je zakonski sin Franca Maka, posestnika v Laškem trgu, in Marije, roj. Kovač, rojen 21. marca 1813. Kot bogoslovec tretjega leta je bil v mašnika posvečen 1. avgusta 1839. Službovati je začel 16. septembra 1840 v Gornjem gradu, od koder je 27. septembra 1842 prišel v Zreče, od tam 23. aprila 1844 v Trbovlje, 4. septembra 1845 pa k Sv. Križu. Dne 31. oktobra 1848 se je preselil v Škale,

10. septembra 1851 pa v Sevnico ob Savi. Dne 14. septembra 1856 je postal kurat v Zavodnjem, 1. maja 1869 pa se je preselil k Sv. Martinu v Rožni dolini, kjer je župnikoval do smrti 4. avgusta 1872. Dne 31. julija istega leta se je ponesrečil pri neki vožnji in je vsled tega umrl, splošno obžalovan od župljanov in stanovskih tovarišev.

74. Anton Kalan 1846—1847. Obenem provizor tukaj.

75. Karol Ripšl 1847—1848. Narodil se je 1. novembra 1820 pri Sv. Juriju ob južni železnici ter je kot bogoslovec tretjeletnik bil posvečen v mašnika v Celovcu 30. julija 1843. Dne 11. septembra je prišel za kapelana na Vransko, 7. septembra 1845 pa v Konjice. Iz Konjic je 9. septembra 1847 prišel k Sv. Križu, a že prihodnje leto dne 1. novembra je moral iti v Roje na Koroško, od tam je prišel 1. februarja 1849 k Sv. Andražu, 11. septembra 1851 pa zopet na Štajersko — v Brežice. Tu je bil od 1. maja do 26. julija 1852 provizor, potem zopet kapelan do 20. aprila leta 1854., ko je postal kurat pri Sv. Miklavžu nad Laškim. Dne 1. maja 1859 je odšel za vojaškega kapelana k 47. pešpolku, kjer je služboval do 15. maja 1864, ko je prišel za župnika v Loko. Dne 1. septembra 1874 je nastopil župnijo v Vidmu, kjer je umrl 8. novembra 1887.

76. Alojz Herič 1848—1850. Rojen je bil v Lučanah v sekovski škofiji, 6. avgusta 1834 je postal duhovnik ter je najprej kapelanoval v Lučah 1834—1835, potem v Kozjem 1835—1839, v Vojniku 1839—1840, v Šmarju 1840—1842, v Št. Pavlu 1842—1845, v Trbovljah 1845—1848, odkoder je prišel k Sv. Križu. Dne 8. septembra 1850 je bil vmeščen na župnijo Sv. Rok ob Sotli, kjer je umrl 5. avgusta 1859.

77. Martin Grobelnik 1848—1850. Rojen je bil 3. oktobra 1820, v mašnika pa posvečen 1. avgusta 1846 pri Sv. Andražu. Dne 15. oktobra istega leta je nastopil kaplansko službo v Škalah, od koder je 31. oktobra leta 1848. bil premeščen k Sv. Križu. Od tod je 17. septembra 1850 prišel k Sv. Martinu pri Slov. gradcu, 30. novembra še istega leta pa na Rečico, kjer je ostal do 28. aprila 1852, potem je pa prišel v Žetale. Dne 2. maja 1854 je odšel v Zibiko, od tam pa 10. septembra 1856 v Stari trg. Dne 1. novembra 1857 je nastopil provizuro v Kostrevnici, 7. februarja 1858 pa je bil nastavljen zopet za kapelana v Žalcu. Dne 1. maja 1858 je postal kurat v Vuhredu,

1. marca 1866 pa se je preselil k Belim vodam, kjer je umrl 29. aprila 1887.

78. Jurij Kugler 1850—1853. Rodil se je v Kraljevcih na Hrvaškem 22. decembra 1818 ter je bil pri Sv. Andražu na Koroškem posvečen v mašnika 1. avgusta leta 1844. Dne 18. septembra istega leta je prišel za kapelana na Bizeljsko, od ondod pa 9. februarja 1848 v Šmarje. Iz Šmarja se je 9. septembra 1850 preselil k Sv. Križu, potem je pa prišel 23. aprila 1853 k Sv. Duhu v Ločah, kjer je služil do 20. aprila 1854, ko je postal župnik v Zrečah. Ondi je umrl 2. decembra 1861.

79. Franc Kalin 1850—1859. V Kostanjevici na Kranjskem je zagledal luč sveta 30. septembra 1824, pri Sv. Andražu na Koroškem je bil posvečen 6. julija 1848 ter je istega leta 18. avgusta prišel za kapelana v Velikovec, potem 20. junija 1849 v Schwabegg na Koroškem, 18. septembra 1850 pa je prišel k Sv. Križu, kjer je ostal do 3. novembra 1859. Takrat je postal nemški pridigar in ravnatelj glavne šole v Celju in je kot tak služboval do 1. septembra 1862, ko je postal župnik v Rajhenburgu. Dne 1. marca 1879 je stopil v pokoj; umrl je v Rajhenburgu 18. januarja 1894.

80. Gregor Pivec (Piuc) 1853—1857. Rojen je bil v Ribnici na Pohorju 20. februarja 1815, gimnazijo je študiral v Mariboru, posvečen je bil 1. avgusta 1844 pri Sv. Andražu v Lavantinski dolini. Dne 21. septembra istega leta je prišel za kapelana v Škale, 2. septembra 1845 pa v Rajhenburg, od tam 23. aprila 1847 v Podsredo, 30. januarja 1849 v Šoštanj in 18. septembra 1850 v Rogatec. Iz Rogatca se je preselil k bližnjemu Sv. Križu 23. aprila 1853. Odtod je bil prestavljen 23. aprila 1857 na Bizeljsko, 15. septembra 1859 k Sv. Frančišku na Stražah, kjer je 8. avgusta 1861 postal provizor. Dne 1. novembra istega leta je pa moral zopet za provizorja k Sv. Mihelu nad Mozirjem, kjer je 8. januarja 1862 postal kurat in je umrl 5. aprila 1881 vsled hude bolezni v grlu.¹

81. Janez Bosina 1857—1862. Narodil se je v Dobovi blizu Brežic 25. decembra leta 1822. Duhovnik je postal v tretjem letu bogoslovja 1. avgusta leta 1846. Naslednjega leta je stopil v dušno pastirstvo najprej v Konjicah, odkoder je 28. avgusta 1849 prišel na Bizeljsko, potem pa 23. aprila 1857

¹ Njegov življenjepis je objavil v »Cerkveni prilogi« Slov. Gospodar 14. aprila 1881.

k Sv. Križu, kjer je ostal pet let. Dne 1. maja 1862 je nastopil mestno župnijo v Slovenjem gradcu, kjer je leta 1869. postal duhovni svetovalec. Dne 1. marca 1871 se je preselil v Kozje, kjer je postal takoj dekan, leta 1893. dne 20. julija častni kanonik lavantinskega kapitlja in konzistorialni svetovalec. Dne 1. decembra leta 1904. je stopil v pokoj ter je ostal še naprej v Kozjem do svoje smrti dne 23. februarja leta 1909. Bil je vnet rodoljub, natančen v svojih stanovskih opravilih, skromen, ljubezniv in gostoljuben.

82. Janez Krener 1859—1865. Narodil se je v Laškem trgu 11. oktobra 1828, v duhovnika je bil posvečen 25. julija 1853. Služboval je kot kapelan v Razborju v laški dekaniji leta 1853.—1854., v Gornjem gradu 1854—1858, v Olimju 1858—1859, pri Sv. Križu, od Sv. Križa je prišel v Konjice, kjer je ostal do 1868, potem je prišel na Bizeljsko, 1. julija 1870 je postal provizor pri Sv. Frančišku na Stražah in potem župnik. Leta 1894. je stopil v pokoj ter se preselil v Laško, kjer je umrl 24. novembra 1899.

83. Jurij Šabot 1862—1865. Rojen je bil v Berkovcih v župniji Sv. Jurij na Ščavnici 11. aprila 1827, v mašnika posvečen v Gradcu 25. julija leta 1852. Od 1. avgusta 1852—1853 je kapelanoval v Ligistu, od 16. januarja istega leta do 1854 v Stallhofnu, od 27. januarja do 15. oktobra 1855 v Wolfsbergu pri Vildonu, potem pri Sv. Antonu v Slov. goricah do 29. avgusta 1860; od ondod je prišel k Sv. Juriju ob južni železnici, kjer je bil nekaj časa provizor, 23. marca 1862 pa so ga poslali za kapelana k Sv. Križu, od tu je bil 1. avgusta 1865 prestavljen v Laporje, kjer je bil leta 1867. in 1868. zopet provizor, potem je od 22. maja 1868 do 31. avgusta istega leta bil za kapelana na Hajdinu, iz Hajdina pa je odšel k Sv. Križu na Murskem polju, kjer je začetkom avgusta 1870 stopil v začasni pokoj. Dne 1. maja leta 1872. pa je dobil župnijo Sv. Rok ob Sotli, a je 2. avgusta 1876 bil odstavljen in vpokojen. Živel je zadnja leta pri Sv. Lovrencu v Slov. goricah in vmes opravljal kapelansko službo. Umrl je v ptujski bolnišnici 19. maja 1894.

84. Peter Gostenčnik 1865—1868. Rodil se je dne 7. januarja 1838 v Selah pri Starem trgu, duhovnik je postal 17. julija leta 1864., naslednjega leta je nastopil kapelansko službo kot drugi kapelan pri Sv. Križu, od 24. septembra do 31. januarja 1868 pa je bil prvi kapelan, potem je odšel v

Trbovlje, od tam pa že 1. septembra istega leta v Griže pri Celju, naslednjega leta začetkom marca pa v Vojnik. Dne 20. avgusta 1872 je prišel v Črešnjevec, 1. septembra 1873 k Sv. Marjeti na Dravskem polju, potem pa 1. avgusta 1876 v Brežice, odkoder je 23. oktobra 1878 prišel za župnika v Rečico, kjer je služboval do 30. aprila 1884, ko je stopil v pokoj. Živel je v pokoju v Brežicah, kjer je umrl dne 13. septembra leta 1902.

85. Anton Belšak, 1865—1871. Obenem provizor.

86. Jakob Kočevár, 1867—1873. Narodil se je v žalcu 16. julija 1841, v duhovnika je bil posvečen 29. junija 1865 kot bogoslovec tretjega leta. Leta 1866. je prišel za kapelana v Artiče, potem je služboval v Sevnici, od tam je prišel k Sv. Križu, potem pa k Sv. Juriju ob južni železnici, v Koprivnico in v Konjice, kjer je radi bolezni stopil v pokoj in je živel pri svojem prijatelju dr. Lavoslavu Gregorecu v Novi cerkvi, kjer je umrl 16. junija 1904. Bil je zelo izobražen mož v bogoslovskih vedah, pa tudi v naravoslovju in v zgodovini.

87. Anton Slatinšek, 1871—1874. Rojen v Šmarju pri Jelšah 2. oktobra 1839, je postal duhovnik 17. julija 1864 ter je 10. septembra nastopil službo v Rečici. 5. maja 1869 je prišel v Slov. Bistrico, od tod pa 1. maja 1871 k Sv. Križu, potem 25. novembra 1874 v Trbovlje. Dne 1. maja 1880 je dobil župnijo Sv. Kungote na Pohorju, kjer je župnikoval do konca junija 1898, ko je 1. julija stopil v pokoj in je živel nekaj let na Vranskem. Umrl je v Vožrčah na Koroškem 6. decembra 1908.

88. Janez Vraz, 1873—1874. Rojen je bil 15. aprila 1843 pri Sv. Lovrencu v Slov. goricah in je 19. julija 1868 postal duhovnik. Dne 20. avgusta istega leta je nastopil kapelansko službo na Spodnji Polskavi, kjer je 9. marca 1869 postal provizor. Iz Spodnje Polskave je 7. maja 1869 šel za kapelana na Doberno, potem pa k Sv. Križu dne 1. maja 1873. Od Sv. Križa je 1. septembra 1874 prišel v Laporje, čez leto dni pa v Rogatec, kjer je 4. septembra 1886 postal provizor, potem pa 1. marca 1887 zopet kapelan, dokler ni dobil župnije Sv. Florijana pod Bočem dne 16. marca 1890. Tukaj je umrl 26. februarja 1897.

89. Ivan Mlakar, 1874—1878. Med znanimi nam svetokrižskimi kapelani jih je več doseglo odlične časti, a najvišje se je povzdignil dr. Ivan Mlakar. Rodil se je 5. junija 1845

v Župečji vasi pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju iz ugledne kmečke obitelji. Gimnazijo je študiral v Mariboru in potem nekaj časa modroslovje na graškem vseučilišču. Nato je stopil v mariborsko bogoslovnico in bil v tretjem letu posvečen v mašnika 21. julija 1872. Naslednjega leta je stopil v dušno pastirstvo in je služboval kot kapelan do leta 1878., najprej v Ljubnem v Savinjski dolini, od ondod je prišel k Sv. Križu, potem pa v Konjice. Iz Konjic ga je škofijstvo leta 1878. poklicalo za podravnatelja v dijaško semenišče v Mariboru. Leta 1879. je postal doktor bogoslovja na graškem vseučilišču in leta 1881. profesor dogmatike na mariborskem bogoslovnem učilišču. Do leta 1897. je predaval splošno in posebno dogmatiko, potem pa, ko se je za splošno dogmatiko in modroslovje ustanovila nova profesor-ska stolica, samo posebno dogmatiko do leta 1905. Ko je leta 1885. dotedanji semeniški ravnatelj Ivan Skuhala odšel za dekana v Ljutomer, je dr. Mlakar postal ravnatelj dijaškega semenišča in je to službo opravljal do leta 1902., ko je bil poklican za ravnatelja kn. šk. bogoslovnice. V tej službi je ostal do leta 1909. Leta 1895. je postal stolni kanonik, leta 1907. pa stolni dekan. Kot stolni kanonik je imel v rokah zelo važne referate, obenem je bil kn. šk. komisar v zavodu šolskih sester in pri izkušnjah za učiteljsko usposobljenost, predsednik »Družbe lavantinskih duhovnikov«, »Dijaške kuhinje« in »Slovenskega društva«. Od leta 1885. do februarja 1894 je bil urednik »Slovenskemu Gospodarju« in je tako imel odločilen vpliv na razvoj našega javnega življenja. Nekaj časa je urejeval tudi nemški list »Südsteirische Post« in še povrh večkrat iz lastnega žepa plačeval primanjkljaje tega lista. Deloval je tudi slovstveno pri bogoslovnem listu »Voditelju«. Velik dobrotnik je bil dijakom. V svojem poklicu je bil zelo delaven. Svetokrižko nadžupnijo je ohranil vedno v dobrem spominu. O priliki instalacije sedanjega nadžupnika je župni cerkvi podaril krasno mašno opravo, tudi za orgle pri sv. Trojici je daroval 100 K. Dne 16. aprila 1914 ga je zadela kap in 17. aprila je umrl.¹

90. Ferdinand Jan, 1874—1875. Rojen v Ljubnem v Savinjski dolini 30. maja 1837, v mašnika posvečen 25. julija 1860, je 29. avgusta istega leta prišel za kapelana v Sl. Bistrico, 18. septembra 1861 v Vitanje, 5. oktobra 1863 v št. Pavel v

¹ Njegov življenjepis je objavil »Slovenski Gospodar« v št. 17. leta 1914. in »Glasnik najsvetejših Src« v št. 4., leta 1914.

Sav. dolini, 1. maja 1865 v Šmarje, 1. julija 1868 v Gornji grad, 1. maja 1871 v Št. Ilj pod Turjakom, 14. decembra 1871 v Šmartin na Paki, kjer je bil tudi provizor, 25. novembra 1874 je prišel k Sv. Križu, potem pa je 1. julija 1875 postal župnik pri Sv. Miklavžu pri Viderdrisu, 24. avgusta 1886 se je preselil v Št. Peter v Sav. dolini, kjer je 25. novembra 1900 stopil v pokoj in umrl v Braslovčah 6. septembra 1903.

91. Jakob Krušič, 1875—1877. Narodil se je v Celju 16. julija 1842, duhovnik je postal 23. julija 1867. Umrl je kot župnik pri Sv. Andražu nad Polzelo 12. aprila 1907.

92. Florijan Vizovišek, 1877—1880. Rojen v Gotovljah 3. maja 1841, duhovnik postal 19. julija 1868 ter je 20. avgusta prišel za kapelana k Sv. Frančišku na Stražah, 1. julija 1869 je bil prestavljen v Kozje, kjer je 28. decembra 1870 postal provizor, 1. marca 1871 je pa odšel za kapelana v Griže, kjer je 24. novembra 1873 zopet postal provizor; po končani provizuri je še ostal ondi, dokler ni bil 20. oktobra 1877 prestavljen k Sv. Križu. Dne 1. junija 1880 je postal provizor, 25. avgusta istega leta pa župnik pri Sv. Hemi. Radi omračenja duha je leta 1897. izstopil iz službe ter umrl v Feldhofu pri Gradcu.

93. Josip Rostaher, 1878—1883. Rodil se je v Vidmu ob Savi 12. marca 1845, dne 23. julija 1871 je postal duhovnik, služboval je kot kapelan v Sevnici ob Savi od 10. avgusta 1871 do marca 1873, ko je radi bolehavosti stopil v začasni pokoj in se je nastanil v Poljčanah, 1. maja istega leta je prišel za kapelana na Hajdin, 22. junija 1875 pa na Polenšak za pomožnega duhovnika, kjer je 1. avgusta istega leta postal provizor. Še istega leta je v jeseni 26. novembra prišel za kapelana v Cirkovce, potem pa 1. maja 1878 k Sv. Križu kot drugi kapelan, 1. junija 1880 je postal prvi kapelan, a meseca junija 1883 je moral zopet v začasni pokoj ter je odšel k Sv. Hemi. Leta 1884. je z začetkom maja zopet nastopil kapelansko službo v Šmartnem pri Slov. gradu, kjer je leta 1885. dne 29. junija postal provizor, začetkom oktobra pa zopet kapelan, leta 1886. v novembru je prišel v Šmarje za prvega kapelana ter je ostal tu do septembra 1889, ko je postal v Zdolah provizor in potem 1. decembra župnik. S 1. majem 1898 je stopil v pokoj ter se nastanil v Poljčanah.

94. Janez Kozinc, 1880. Narodil se je v Sevnici 28. avgusta 1852, duhovnik je postal 20. julija 1879 in je 25. av-

gusta istega leta nastopil kapelansko službo pri Sv. Hemi, od tod je prišel 1. junija 1880 za drugega kapelana k Sv. Križu, 18. septembra 1883 je postal prvi kapelan, leta 1889. dne 22. avgusta so ga poslali za kapelana v Kostrevnico, kjer je že 21. septembra istega leta prevzel provizuro, potem je od 27. januarja 1892 bil zopet kapelan ondi, od 17. aprila istega leta pa drugokrat provizor in potem od 1. avgusta istega leta kapelan. Dne 1. marca 1892 je nastopil župnijo v Slivnici pri Celju, kjer še sedaj deluje.

95. Franc Škorjanec, 1883. Rojen 26. julija 1843 v Št. Pavlu v Sav. dolini, duhovnik postal 21. julija 1870. Služboval je v Tinjah od 9. avgusta 1870 do 29. februarja 1872, v Olimju od 1. marca do 12. novembra istega leta, v Šmarju od 13. novembra 1872 do 10. oktobra 1877 najprej kot drugi, potem kot prvi kapelan, na Vranskem do 9. maja 1883. Od tam je prišel k Sv. Križu 10. maja 1883, a je že 17. septembra istega leta moral v Rečičko vas. Dne 1. julija 1894 je dobil župnijo Gomilsko in je 1. januarja 1909 stopil v pokoj.

96. Jožef Dekort, 1883—1887. Rodil se je 25. februarja 1855 pri Sv. Petru pod Sv. gorami. V mašnika je bil posvečen v Mariboru 22. julija 1880 ter je istega leta 24. avgusta prišel za kapelana v Vojnik, naslednjega leta 3. februarja pa v Slov. Bistrico, kjer je ostal do 17. septembra 1883, ko je prišel k Sv. Križu. Odtod je 15. oktobra 1887 prišel v Šoštanj, potem pa 17. aprila 1888 v Brežice. Iz Brežic je prišel 21. maja 1891 za kapelana k Sv. Juriju pod Taborom, kjer je od 8. marca 1892 do 25. junija istega leta bil provizor, po nastopu novega župnika pa zopet kapelan do 2. marca 1893. Takrat je prišel v Jurklošter, a že 18. junija 1893 kot prvi kapelan v Žalec. Dne 25. marca 1895 je postal župnik v Ljubnem.

97. Skerbec Martin kot prvi kapelan od 22. avgusta 1889 do 15. oktobra 1890. Rojen je bil v Podsredi 4. novembra leta 1844., v mašnika je bil posvečen 21. julija leta 1870. Služboval je kot kapelan v Loki pri Zidanem mostu, v Trbovljah, v Vitanju, v Čadramu, v Konjicah, odkoder je bil prestavljen k Sv. Križu, od tod pa v Laško, potem je bil provizor na Planini, kjer je leta 1902. stopil v pokoj. Živel je potem na Teharjih, kjer je umrl 22. maja 1908.

98. Ulčnik Martin je služboval tu do 4. septembra 1894. Rojen 20. oktobra leta 1860. pri Sv. Petru pod Sv. gorami,

je bil kot bogoslovec tretjega leta v mašnika posvečen 16. julija leta 1886. ter je naslednjega leta 21. julija prišel za kapelana v Luče, od tod pa 28. oktobra 1887 k Sv. Križu, kjer je po odhodu M. Skerbca postal prvi kapelan. Leta 1894. dne 4. septembra je bil prestavljen v Griže pri Celju, a 19. februarja 1898 je postal župnik pri Sv. Florijanu v Doliču.

99. **Cerjak Josip**, drugi kapelan od 15. oktobra 1890 do 15. maja 1893. Narodil se je v Podsredi dne 15. marca leta 1863. ter je 11. julija 1889 postal duhovnik. Služboval je od 22. avgusta 1889 kot kapelan v Pišecah, od tod je prišel k Sv. Križu, potem pa 16. maja 1893 v Rogatec. Iz Rogatca je bil 24. septembra 1897 prestavljen v Maribor k stolnici za kornega vikarja. Dne 1. marca 1900 je dobil župnijo Rajhenburg, kjer je bil dvakrat tudi dekanjski upravitelj in je 16. julija 1908 bil imenovan za kn. šk. duh. svetovalca. V Rajhenburgu je pozidal novo župnišče in veličastno novo cerkev Marije Lurške ter je o priliki posvetitve leta 1914. postal kn. šk. konzistorijalni svetovalec.

100. **Roškar Martin** od 4. septembra 1894 do 3. avgusta 1896 drugi kapelan. Rodil se je 10. novembra 1866 pri Sv. Benediktu v Slov. goricah, dne 25. julija 1893 je postal duhovnik ter je 25. avgusta prišel za kapelana v Gornji grad, od tod k Sv. Križu, potem v Hoče najprej kot drugi kapelan od 5. avgusta 1896 do 30. aprila 1899, potem prvi kapelan do 11. septembra 1899. Iz Hoč so ga prestavili v Leskovec v Halozah, potem pa 25. oktobra 1900 v št. Ilj v Slov. goricah, kjer je ostal do 4. septembra 1903, ko je prišel k Sv. Barbari v Haloze. Dne 1. decembra 1906. leta je nastopil župnijo Sv. Florijana pod Bočem.

101. **Trafenik Jožef**, drugi kapelan od 4. avgusta 1896 do 25. julija 1900. Narodil se je 12. marca 1871 pri Sv. Florijanu pod Bočem kot sin tamošnjega učitelja. Dne 25. julija 1895 je postal duhovnik ter so ga 1. septembra istega leta nastavili za kapelana pri Sv. Martinu pri Slov. gradcu, odkoder je prišel k Sv. Križu. Od Sv. Križa je odšel 27. julija 1900 za provizorja v Podčetrtek, potem pa 14. novembra 1900 za kapelana v Škale, od tod pa 1. avgusta 1903 v Galicijo pri Celju. Že 1. decembra 1903 je moral iti za provizorja v Loko pri Zidanem mostu, kjer je po končani provizuri kapelanoval do 31. avgusta 1905, potem je prišel za kapelana v Hajdin, kjer si je zlomil

nogo in je moral s 1. januarjem 1908 stopiti v stalni pokoj. Preselil se je v Maribor, kjer opravlja službo kancelista in stolnega koralista; kot izurjen glasbenik in pevec je tudi vodja pevskega kora v stolnici.

102. **Anton Postružnik**, 1900—1903. Narodil se je v Brežicah 5. junija leta 1869., dne 25. julija 1893 je postal duhovnik ter je služboval najprej kot kapelan pri Sv. Frančišku na Stražah od 25. avgusta 1893 do 30. julija 1894. Od 1. avgusta do 14. septembra 1894 je bil provizor pri Sv. Lenartu nad Laškim, od ondod je prišel za kapelana k Sv. Jakobu v Slov. goricah, od 5. avgusta 1896 do 31. julija 1897 je bil za pomožnega duhovnika v Grižah, od 1. avgusta do 9. oktobra 1897 provizor na Polzeli, potem zopet kapelan pri Sv. Martinu pri Šaleku do 30. aprila 1899, ko je prišel v Hoče, kjer je bil najprej za drugga, potem za prvega kapelana in je 27. julija 1900 bil predstavljen k Sv. Križu, od tukaj pa 1. septembra 1903 k Sv. Petru pri Radgoni, čez leto dni pa k Sv. Križu na Murskem polju. Radi bolezni je začetkom leta 1906. stopil v začasni pokoj, 1. julija istega leta pa je zopet nastopil kapelansko službo pri Sv. Križu na Murskem polju, a je 16. marca 1907 zopet moral iti v začasni pokoj, potem je meseca septembra nastopil kapelansko službo v Prihovi, a že 1. februarja 1908 je moral zopet na dopust ter se je nastanil pri Sv. Križu na Murskem polju, dokler ni 1. junija 1911 prišel za kapelana k Mali nedelji.

103. **Zemljich Matija**, 1901—1903. Narodil se je 25. januarja 1873 pri Sv. Petru pri Radgoni; študije je dovršil v Mariboru, kjer je 25. julija 1897 bil posvečen v mašnika. Dne 10. septembra istega leta je bil nastavljen kot drugi kapelan pri Sv. Martinu pri Slov. gradcu, naslednjega leta je 15. novembra prišel v Vuzenico, kjer si je zlomil nogo ter je moral začasno v pokoj in se je preselil v Doberno, kjer je 1. maja 1899 postal provizor, potem pa 26. novembra 1900 kapelan. Iz Doberne je bil 6. decembra 1900 prestavljen v Čadram, a je od 15. aprila do 6. maja 1901 zopet bil začasno vpokojen. Potem je prišel k Sv. Križu, od tod pa 1. avgusta 1903 k Sv. Jakobu v Slov. goricah. 1. avgusta 1905 je postal provizor pri Sv. Juriju ob Pesnici, potem pa 25. julija 1906 župnik istotam. Iz staronemškega izvirnika je prevedel v gladko slovenščino kartuzijanskega brata Filipa Marijino življenje, ki je izšlo v Mariboru leta 1904. S 1. avgustom 1914 je nastopil župnijo Sv. Tomaža.

104. **J a k o b K r a n j c**, 1903—1910. Rojen je bil 12. julija 1865 pri Sv. Juriju ob južni železnici in je 25. julija 1892 postal duhovnik. Služboval je v naslednjih krajih: kot kapelan v Zibiki od 1. septembra 1892 do 7. januarja 1895, takrat je postal provizor v Olimju in je 4. avgusta istega leta prišel nazaj v Zibiko za kapelana, a je že 25. oktobra 1896 postal tukaj provizor in je vodil zibiško župnijo do 26. januarja 1897, ko je prišel za kapelana na Vransko. Tu je ostal do 10. januarja 1901, potem je moral iti k Sv. Petru v Sav. dolini, najprej za pomožnega duhovnika, potem je pa bil provizor do 30. aprila 1902. V enaki službi so ga potem poslali v Studenice v pomoč bolnemu župniku Žekarju, po njegovi smrti pa je bil provizor do 28. februarja 1903. Kot provizor je bil potem poslan v Fram, kjer je oskrboval župnijo do 25. julija 1903 in do konca julija istega leta je še ostal ondi kapelan. Dne 1. avgusta 1903 je prišel k Sv. Križu, kjer je ostal skoraj sedem let najprej kot drugi, potem kot prvi kapelan. Dne 1. marca 1910 je nastopil župnijo v Bučah.

105. **J o s i p J a n ž e k o v i č**, 1903—1905. Narodil se je 28. februarja 1868 na Polenšaku ter je 25. julija 1894 postal duhovnik. Dne 15. septembra 1894 je prišel za kapelana k Sv. Barbari pri Vurbergu, od tod pa 10. aprila 1895 k Sv. Rupertu v Slov. goricah, potem pa k Sv. Petru pri Radgoni, kjer je bil najprej za drugega, potem za prvega kapelana do 31. avgusta 1903. Takrat so ga predstavili k Sv. Križu kot drugega kapelana in je tu ostal do 30. junija 1905, ko je dobil župnijo Sv. Lenarta v Slov. goricah.

106. **V i n k o Ž o l g a r**, 1905—1907. Rojen je bil v Podčetrtku dne 2. januarja 1878 in v duhovnika posvečen kot bogoslovec tretjega leta 25. julija 1903. Dne 1. avgusta 1904 so ga nastavili za tretjega kapelana v Trbovljah, odkoder je 1. julija 1905 prišel k Sv. Križu, od Sv. Križa pa 1. avgusta 1907 kot tretji kapelan k Sv. Magdaleni v Mariboru, kjer je 1. marca 1909 postal drugi kapelan.

107. **K o n r a d Š e š k o**, 1907—1910. Narodil se je dne 18. februarja 1882 pri Sv. Vidu pri Planini ter je 25. julija 1906 postal duhovnik kot bogoslovec tretjega leta. Prva njegova dušnopastirska postaja je bila pri Sv. Križu, kamor je prišel 1. avgusta 1907, a 1. avgusta 1910 je bil prestavljen v Hoče kot prvi kapelan.

108. **F r a n c C e r j a k**, od leta 1910. Narodil se je v Rajhenburgu 30. januarja 1859 in je 16. julija 1888 postal duhovnik; bil je med zadnjimi novomašniki, ki jih je posvetil rajni knezoškof Jakob Maksimilijan. Dne 17. avgusta je nastopil prvo kapelansko službo v Rušah, kjer je ostal do 14. aprila 1893, ko je bil prestavljen k Sv. Benediktu v Slov. goricah, kjer je že 18. oktobra istega leta postal provizor, po končani provizuri pa zopet kapelan do 30. aprila 1896, ko so ga prestavili k Sv. Marku, čez tri leta pa, 31. januarja 1899, v Poljčane, kjer je v kratkem času bil dvakrat provizor, namreč od 16. novembra 1900 do 28. februarja 1901, potem pa od 20. maja do 30. septembra istega leta. Iz Poljčan je prišel v Šmarje za prvega kapelana in tudi tu je leta 1908. od 27. junija do 31. oktobra bil provizor, potem zopet prvi kapelan do konca februarja 1910, ko so ga prestavili k Sv. Križu.

109. **A n t o n P e n i č**, od leta 1910. Narodil se je dne 2. marca 1877 pri Sv. Križu pri Kostanjevici na Kranjskem. Bogoslovne nauke je dovršil v Mariboru, kjer je bil kot bogoslovec tretjeletnik posvečen 25. julija 1903. Naslednjega leta je po končanih študijah prišel najprej za kapelana v Laporje, a čez leto dni, namreč 1. avgusta 1905, je prišel za tretjega kapelana k Sv. Magdalenii v Mariboru, kjer je ostal le tri mesece, potem je prišel za kapelana v Gornji grad, od ondod pa 16. aprila 1907 k Sv. Rupertu nad Laškim, potem pa 1. avgusta 1909 v Žetale, čez leto dni, 1. avgusta 1910, pa k Sv. Križu.

XI. Odlični sinovi svetokrižke nadžupnije.

A. Duhovskega stanu.

V svetokrižki nadžupniji je tekla zibel marsikateremu odličnjaku duhovnega in svetnega stanu, dasi je pomanjkanje domače šole v prejšnjih stoletjih bilo vzrok, da so se domačini starodavne nadžupnije težko povzpeli do višje izobrazbe. Da se obseg našemu spisu preveč ne raztegne, se omejimo le na sedaj živeče odličnjake, tukajšnje domačine, kolikor je pisatelj mogel pozvedeti.

1. **A n d r e j F i š e r**, rojen na Platu 26. novembra 1855, je postal duhovnik 20. julija 1884. Služboval je kot kapelan pri Sv. Štefanu v šmarski dekaniji, v Koprivnici, v Šoštanju, na

Bizeljskem, leta 1894. je postal župnik v Zagorju, leta 1902. pa je dobil župnijo Ribnico na Pohorju, kjer še sedaj deluje.

2. Franc Ogrizek, župnik v Dramljah. Narodil se je na Strmcu 1. oktobra 1861. Gimnazijske nauke je kot seme-niščan dovršil v Mariboru, istotako bogoslovne ter je 11. julija 1889 postal duhovnik. Ker je takrat bila lavantinska škofijska stolica izpraznjena, je svete rede delil krški škof dr. Jožef Kahn. Služboval je kot kapelan najprej pri Sv. Juriju ob južni železnici, odkoder je 11. maja 1892 prišel v Konjice, potem pa 20. septembra 1893 k Sv. Petru pod Svetimi gorami. Dne 11. septembra 1895 je dobil župnijo v Črešnjicah, odkoder se je 1. marca 1907 kot župnik preselil v Dramlje, kjer sedaj pastiruje.

3. Josip Sigl, rojen 13. maja 1865 v Ločendolu, je postal duhovnik 25. julija 1890. S 1. septembrom 1890 je nastopil kapelansko službo v št. Janžu na Dravskem polju, dne 1. junija 1891 je bil prestavljen v Kamnico, odtod pa 10. februarja 1898 k Sv. Petru pri Mariboru. Od Sv. Petra je šel 24. aprila 1901 za kapelana v Gornjo Polskavo, kjer je po smrti župnika Bor-sečnika postal provizor. Po končani provizuri je 26. oktobra 1901 šel za kapelana v Vitanje, dne 1. septembra 1902 pa je postal župnik v Trbonjah, kjer sedaj slušbuje.

4. Mihael Šket, rojen 22. septembra 1868 v Gornjem Negonjem št. 26, v mašnika posvečen v Mariboru 25. julija 1894, kapelan v št. Janžu pri Spodnjem Dravogradu od 4. septembra 1894 do 2. junija 1897, potem provizor ravnotam do 25. septembra 1897, nato kapelan v Šmartnem pri Slov. gradcu do 6. aprila 1902 (vmes provizor ondi od 1. junija 1900 do 16. novembra 1900), provizor v Ribnici od 7. aprila 1902 do 11. avgusta 1902, kapelan na Laškem do 30. aprila 1904, potem je 1. maja 1904 postal župnik v Loki pri Zidanem mostu.

5. P. Linus Pr ah, duhovnik kapucinskega reda in gvar-dijan v Gorici. Narodil se je 26. maja 1869 pri Sv. Katarini ter je pri krstu dobil ime Janez. Gimnazijske študije je dokončal v Celju, potem ga je pa srce vleklo v tiho samostansko samoto in je 28. septembra 1888 sprejel redovno obleko kapucinskega reda, a 5. junija 1892 je napravil slovesne obljube. Nekaj tednov pozneje, namreč 31. julija 1894, je sprejel v Gorici mašniški red. Poleg svojih redovnih dolžnosti je opravljal v Gorici tudi katehetsko službo in celih deset let je bil za vojnega kurata. Kot gvardijan goriškega samostana si je postavil časten spomenik, ker je leta

1911. pozidal lepo cerkev. Brez gmotnih sredstev, — pri začetku dela je imel na razpolago le 450 kron, — se je lotil težavnega dela, zaupajoč v božjo previdnost. In upanje ga ni varalo. Dasi je delo stalo čez 100.000 kron, je vendar leta 1914. ostalo le še nekaj tisoč kron dolga.

6. P. Marko Fišer, duhovnik kapucinskega reda. Narodil se je 28. aprila 1873 na Platu svetokriške nadžupnije in je brat Andreja Fišerja, sedaj župnika v Ribnici na Pohorju. Krstno ime mu je bilo Janez. Kot dvajsetletni mladenič je bil 30. septembra 1893 preoblečen in 9. julija 1897 je napravil slovesne obljube ter je 13. julija istega leta bil posvečen v mašnika. Deluje kot katehet v Gorici.

7. Anton Berk se je rodil v Negonjem 14. januarja 1879 ter je bil 25. julija 1904 posvečen v mašnika. Služboval je v Rajhenburgu, pri Sv. Martinu pri Slovenjgradcu, v Gornjem gradu, pri Sv. Barbari v Halozah, leta 1912. je odšel v Ameriko.

B. Svetnega stanu.

1. Dr. Jožef Hoisel, sin bivšega nadučitelja Mihaela Hoisla, rojen 10. februarja 1844, sanitetni svetovalec in zdravnik na Slatini.

2. Jakob Čebular, rojen v Tokačevem 31. julija 1844, vpokojeni realčni profesor v Gorici.

3. Simon Škrabl, rojen pri Sv. Križu 27. septembra 1844, čez 30 let nadučitelj tukaj, živi v pokoju v Šmartnem na Paki.

4. Franc Pušnik, rojen na Perneku 8. novembra 1844, sedaj vpokojeni c. in kr. podpolkovnik.

5. Janez Ogrizek, rojen na Colu 5. marca 1854, veletržec in večkratni hišni posestnik v Osijeku v Slavoniji.

6. Franc Ogrizek, brat prejšnjega, rojen na Colu 10. marca 1861, veletrgovec pri Sv. Križu, velik dobrotnik domače cerkve in revežev.

7. Simon Sekirnik, rojen pri Sv. Katarini 17. avgusta 1861, nadučitelj v Gaberju pri Rogatcu.

8. Janez Cmerešek, rojen 21. decembra 1863 na Vincu, c. kr. poštni nadoficijal v Gradcu.

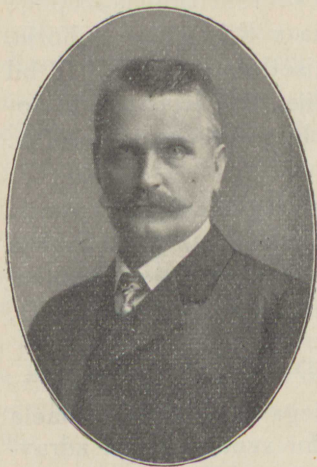
9. Dr. Janko Debeljak, rojen na Malih Rodnah 24. junija 1868, c. kr. poštni nadkomisar v Zadru.

10. Jožef Čonč, rojen na Perneku 26. junija 1868, sedaj nadučitelj v Jarenini.

11. Janez Šerbak, rojen v Ranjkovcu 2. avgusta 1870, bivši nadučitelj v Šmartnem na Pohorju.

12. Franc Cmerešek, rojen na Vincu 15. oktobra 1876, brat Janeza Cmereška, nadučitelj v Štorah.

13. Dr. Franc Kidrič, rojen v Ratanski vesi dne 23. marca 1880, asistent c. kr. dvorne knjižnice na Dunaju. Deluje tudi kot pisatelj na polju jezikoslovja in zgodovine.

Franc Ogrizek.

14. Dr. Lenart Božio, rojen na Perneku 6. januarja 1886, odvetniški koncipient.

* * *

Preden zaključimo vrsto svetokrižkih odličnih rojakov, moramo omeniti še rajnega dobrotnika, ki je za bodočnost olajšal ukaželjnim mladencem njih šolanje. Ta mož je Jožef Verbovšek, rojen na Vincu hiš. št. 3 dne 4. marca 1836. Dovršil je nekaj gimnazijskih razredov, potem pa je postal uradnik v zastavnem uradu. Umrl je v Algersdorfu pri Gradcu dne 17. januarja 1907.

leta. Vse svoje premoženje, hišo, naložen denar in srečke, v vrednosti 39.300 kron, je zapustil za štiri štipendije po 400 kron na leto za gimnazijce, ki imajo dovolj dobro spričevalo in odličen red iz slovenščine, so z njim v sorodstvu, ali doma na Vincu, Ranjkovcu, sploh v svetokrižki nadžupniji ali pri Sv. Emi ali vsaj na Spodnjem Štajerskem. Ker se je od zapuščine moral plačati desetek in ker še ima njegova postrežnica prevžitnino, se štipendije morejo razpisati šele v par letih, ko bo glavnica narastla na 40.000 K, kakor je določil ustanovnik. Blagemu domoljubu bodi časten spomin!

KAZALO.

	Stran
Uvod	3
Porabljeni tiskani viri	4
I. Rimska doba	5
II. Pokristjanjenje Slovencev	7
III. Postanek župnije svetokrižke	10
IV. Meje stare župnije. Odcepljene župnije	15
V. Važnejši zgodovinski dogodki :	
a) Turški napadi	18
b) Kmečke vstaje	18
c) Protestantizem	19
č) Kuga	19
d) Kobilice	20
VI. župna cerkev :	
a) Stara župna cerkev	20
b) Nova župna cerkev	23
VII. Podružnice :	
a) Sv. Trojica na Perneku	31
b) Naša ljuba Gospa na Tržišču	33
c) Sv. Mohor na Rodnem	35
VIII. šola	36
IX. Slatina	40
Kapela sv. Ane	45
X. Vrsta dušnih pastirjev :	
A. župniki in nadžupniki	47
B. Beneficijati in kapelani	63
XI. Odlični sinovi svetokrižke nadžupnije :	
A. Duhovskega stanu	85
B. Svetnega stanu	87

Slike :

Sv. Križ l. 1834. — Sv. Križ pri Rogaški Slatini. — Župnijske meje nekdanj in sedaj. — Notranjščina župne cerkve. — Podružnica Sv. Trojice. — Veliki oltar v podružnici Sv. Trojice. — Cerkev M. B. na Tržišču. — Sv. Mohor na Rodnem. — Rogaška Slatina l. 1810. — Rogaška Slatina sedaj. — Ravnatelj dr. Mulli. — Kapela svete Ane. — župniki: I. Kalin, I. Pintar, Ign. Orožen, Ant. Fröhlich, Fr. Korošec. — Fr. Ogrizek.

K

17113

282(091):262.2 Rogaška Slatina

020070687

COBISS •